

DANIEL ARNESEN, ÅSTA DYRNES NORDØ OG KARL HENRIK SIVESIND

Unges deltakelse i kulturfrivilligheten

Sosiale forskjeller i barn og ungdoms deltakelse i lokale kulturaktiviteter og inkludering i frivillige kulturorganisasjoner

Daniel Arnesen, Åsta Dyrnes Nordø og
Karl Henrik Sivesind

Unges deltakelse i kulturfrivilligheten

Sosiale forskjeller i barn og ungdoms deltakelse i lokale kulturaktiviteter og inkludering i frivillige kulturorganisasjoner

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

Bergen/Oslo 2022

© Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor 2022
Rapport 2022:05

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
Co/Institutt for samfunnsforskning
Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo
www.sivilsamfunn.no

ISBN (trykk): 978-82-7763-735-8

ISBN (digital): 978-82-7763-734-1

ISSN (trykk): 1891-2168

ISSN (digital): 1891-2176

Rapporten er finansiert av Kulturdepartementet gjennom prosjektet «Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor». Senteret er et samarbeidsprosjekt mellom NORCE Samfunn og Institutt for samfunnsforskning.

Innhold

Innhold	3
Innledning.....	5
Tidligere forskning og teori	7
Unge deltakelse i kulturaktiviteter og inkludering i frivillige organisasjoner	7
Sosial ulikhet i kulturdeltakelse: forklaringer på individ- og organisasjonsnivå .	9
Data og metode	11
Individdata	11
Ungdataundersøkelsene	11
Kultur- og mediebruksundersøkelsene	12
Organisasjonsdata	13
Lokallagsundersøkelsen.....	13
Intervjuer i lokale kulturorganisasjoner	14
Barn og ungdoms medlemskap og deltakelse i kulturfrivilligheten	15
Barn og unges deltakelse i frivillige kulturorganisasjoner	15
Endringer i barn og unges deltakelse i kulturaktiviteter.....	20
Oppsummering.....	22
Sosiale forskjeller i barn og ungdoms deltakelse i kulturfrivilligheten	23
Sosiale forskjeller i deltakelsen i frivillige kultur-organisasjoner.....	23
Hva kjennetegner de som deltar i kulturorganisasjoner?	25
Sosiale forskjeller i deltakelsen i kulturaktiviteter	29
Oppsummering.....	34
Kjennetegn ved lokale kulturorganisasjoner for barn og ungdom.....	35
Medlemskap	35
Aktiviteter og aktivitetsnivå.....	38
Kontakt med kommunen og samarbeid med andre	40

Inntektsgrunnlag og tilgang på lokaler	42
Oppsummering	44
Inkludering av barn og unge i lokale frivillige kulturorganisasjoner	47
Inkludering som målsetting i organisasjonene.....	47
Barrierer for og arbeid med inkludering i organisasjonene	51
Barrierer for rekruttering og deltakelse	51
Inkluderingsarbeid og -tiltak i organisasjonene	55
Samarbeid med kommunale aktører og andre aktører.....	59
Oppsummering	62
Oppsummering og konklusjon.....	65
Deltakelse i kulturorganisasjoner og kulturaktiviteter og betydningen av foreldrenes sosioøkonomiske status	65
Kjennetegn ved lokale kulturorganisasjoner for barn og ungdom og arbeid med inkludering av unge	68
Avsluttende betraktninger.....	70
Litteratur	75
Appendiks	79
Sammendrag/Abstract.....	83

Innledning

Kunst og kultur spiller en viktig rolle i barn og ungdoms liv. Det bidrar til at de kan ta del i sosiale fellesskap med jevnaldrende og utvikle en felles identitet, og til at de kan bruke sine kreative evner til å oppleve læring, mestring og anerkjennelse. Det frivillige kulturlivet er en arena der de unge selv kan være aktivt med og skape kunstneriske og kulturelle uttrykk og ta del i kulturopplevelser. Korps, kor og orkester, teater og dansegrupper, kunst- og håndverksforeninger, barne- og ungdomsklubber og mange andre foreninger danner viktige rammer for barn og ungdoms oppvekst. Ved å delta i slike frivillig organiserte kulturaktiviteter får unge muligheter til å utfolde og utvikle seg.

Inkludering av barn og unge har blitt et stadig viktigere tema i kulturfrivilligheten og i den nasjonale kulturpolitikken. I den siste kulturmeldingen ble det lagt vekt på at barn og unge skal ha en egen frivillighet og organisere sin egen ungdomskultur. På den måten skal man sikre at de får sterkere eierskap til kulturelle fellesskapsarenaer. I barne- og ungdomskulturmeldingen pekes det på at betydningen av kjønn, klasse og etnisitet må tas i betraktning når man skal utforme tiltak for å øke deltakelsen i kulturaktiviteter og realisere denne målsettingen (Kulturdepartementet, 2018; 2020).

Forskning viser også at ikke alle barn og ungdom har de samme mulighetene til å delta i organiserte fritidsaktiviteter. Undersøkelser viser at unges deltakelse i kulturaktiviteter er sosialt skjevfordelt etter familiens økonomiske og sosiale situasjon (Bakken, Frøyland og Aaboen, 2016; Jacobsen mfl., 2021). Andre forhold, som kjønnsbaserte forventninger, språklige og kulturelle barrierer og manglende universell utforming av aktiviteter, kan også hindre unge i å delta. Unge som ikke har mulighet til å være med i kulturaktiviteter, kan falle utenfor det ungdomskulturelle fellesskapet og ikke oppleve den samme tilhørigheten som andre.

Etter hvert som det har blitt større oppmerksomhet rundt slike barrierer for barn og ungdoms deltakelse både i kulturlivet og i frivilligheten generelt, har organisasjonene begynt å legge større vekt på inkludering. Mange

organisasjoner har nå egne målsettinger om økt og bredere deltakelse i aktivitetene de tilbyr. I praksis blir imidlertid inkluderingsarbeid ofte nedprioritert i spesialiserte, aktivitetsorienterte organisasjoner, slik man for eksempel finner i kulturfrivilligheten. Ledere og frivillige i organisasjonene kan også oppleve at det er et ressurskrevende arbeid som de mangler kompetanse på (Erdvik og Ervik, 2022).

For å lykkes med å inkludere flere er det frivillige kulturlivet derfor også avhengig av rammebetingelser som gjør det mulig å drive med inkluderingsarbeid. Det kan være utfordrende for dem som arbeider frivillig i organisasjonene, å ta hele inkluderingsjobben alene. Både kommunal tilrettelegging for lokale frivilligbaserte kulturaktiviteter, statlig støttepolitikk overfor de frivillige kulturorganisasjonene og ressurser i kulturfrivillighetens egne paraplyorganisasjoner kan i så måte spille en viktig rolle ved å tilføre ressurser og kompetanse til lokale lag og foreninger.

Med dette som bakgrunn ønsker vi med denne rapporten å bidra med kunnskap om barn og unges deltakelse i kulturaktiviteter og hvordan frivillige kulturorganisasjoner arbeider med inkludering barn og unge. Det gjør vi ved å undersøke forskjeller i unges deltakelse i kulturorganisasjoner og kulturaktiviteter, kjennetegn ved lokale kulturorganisasjoner for barn og ungdom, hvilke erfaringer ledere og frivillige i organisasjonene har med inkluderingsarbeid, og hvordan de opplever de lokale rammebetingelsene. Mer konkret tar vi for oss følgende problemstillinger:

- Hvilke forskjeller finnes i barn og ungdoms deltakelse i frivillige kulturaktiviteter med hensyn til aktivitetstyper, alder og kjønn, og i hvilken grad henger deltakelsen sammen med familiens økonomiske og sosiale situasjon?
- Hva kjennetegner lokale kulturorganisasjoner som har aktiviteter for barn og ungdom, når det gjelder medlemskap, aktiviteter, samarbeid med kommunen, inntekter og tilgang på lokaler?
- Hvordan arbeider ulike lokale frivillige kulturorganisasjoner med å inkludere barn og ungdom i aktivitetene de tilbyr, og hvilke faktorer fremmer og hemmer dette arbeidet?

Rapporten er bygd opp på følgende måte: I resten av innledningskapittelet redegjør vi først for teori og tidligere forskning på barn og ungdoms deltakelse i organiserte frivillige kulturaktiviteter og på frivillige kulturorganisasjoners arbeid med å inkludere unge. Deretter presenterer vi metode- og datagrunnlaget for rapporten, som omfatter kvantitative data fra ungdataundersøkelsene og kultur- og mediebruksundersøkelsene og kvalitative data fra intervjuer med representanter for frivillige kulturorganisasjoner. I kapittel 2 presenterer vi en analyse der vi sammenligner medlemskap og deltakelse i kultur- og idrettsorganisasjoner og undersøker utviklingen i deltakelsen i ulike

kulturaktiviteter. I kapittel 3 bygger vi videre på denne analysen og undersøker sosiale forskjeller i deltakelsen. Vi er spesielt opptatt av betydningen av foreldrenes økonomiske og sosiale situasjon, som er basert på mål på sosioøkonomiske ressurser og klassebakgrunn. I kapittel 4 bruker vi data fra lokallagsundersøkelsen til å se nærmere på kjennetegn ved lokale frivillige organisasjoner som har aktiviteter for barn, ungdom og unge voksne, deriblant data om medlemskap, aktivitetsnivå, kontakt med ulike myndigheter, inntektsgrunnlag og tilgangen på lokaler. I kapittel 5 tar vi også for oss organisasjonsperspektivet, men her analyserer vi kvalitative data fra intervjuer med representanter for ulike lokale frivillige kulturorganisasjoner som driver aktiviteter for barn og unge. I kapittel 6 oppsummerer og diskuterer vi funnene i et ulikhetsperspektiv med vekt på hvordan det er mulig å bygge ned barrierer for deltakelse i kulturfrivilligheten blant barn og unge.

Tidligere forskning og teori

Unge deltakelse i kulturaktiviteter og inkludering i frivillige organisasjoner

Bakken (2019a) finner med utgangspunkt i Ungdataundersøkelsen fra 2019 at 17 prosent av elevene i ungdomsskolen og 13 prosent av elevene i videregående skole var med i korps, kor og orkester eller kultur- og musikkskoler. Til sammenligning deltok henholdsvis 62 og 40 prosent i idrettsaktiviteter, som er den mest utbredte barne- og ungdomsaktiviteten i Norge. Henholdsvis 27, 16 og 29 prosent var med i fritidsklubber, religiøse foreninger og andre organisasjoner. Deltakelsen er med andre ord en god del lavere i kulturorganisasjonene enn i de andre organisasjonene som utgjør svaralternativene i disse undersøkelsene. Frafallet gjennom tenårene som er typisk for de fleste organiserte fritidsaktiviteter, er imidlertid ikke like markant i kulturorganisasjoner som det er i de andre organisasjonstypene.

En annen analyse av de samme dataene viser videre at de fleste barn og unge som deltar i kulturorganisasjoner, gjør dette relativt regelmessig. De deltar dessuten oftere i korps, kor og orkester og kultur- og musikkskoler enn i religiøse foreninger, fritidsklubber og andre organisasjoner (med unntak av idrettslag) (Jacobsen mfl., 2021). Den samme studien viser også at den mer regelmessige deltakelsen i kulturaktiviteter er jentedominert. Det kjønnsdelte mønsteret holder seg dessuten stabilt fra ungdomskolen og gjennom videregående skole. Når det gjelder de unges bosted, er det stort sett mindre variasjoner på tvers av fylker og kommuner. Det er imidlertid en noe større andel barn og ungdom som deltar i kulturaktiviteter i mindre sentrale kommuner enn i mer sentrale kommuner. Dette kan peke i retning av at kulturaktiviteter spiller en større rolle for barn og unge i små bygdesamfunn.

Basert på Kultur- og mediebruksundersøkelsen fra 2016 finner Vaage (2018) at det i aldersgruppen 9–15 år var 7 prosent som deltok i amatørteater-

eller revygrupper, 8 prosent som drev med organisert dans, og 11 prosent som drev med billedkunst og kunsthåndverk. Det var dobbelt så mange jenter som gutter som drev med teater og revy, organisert dans eller billedkunst og kunsthåndverk. Mange kulturaktiviteter tar imidlertid form av uorganisert egenaktivitet, så det kan være aktivitet som ikke fanges opp i disse tallene. Den samme undersøkelsen viste for eksempel at 55 prosent i alderen 9–12 år og 53 prosent i alderen 13–15 år svarte at de kunne spille et instrument. Det har samtidig vært en fallende trend i instrumentspilling over tid, som til dels settes i sammenheng med at blokkfløyteundervisning ikke står like sentralt i skolen som tidligere.

Barn og ungdoms deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter ser også ut til å variere etter familiens sosioøkonomiske status (Hyggen mfl., 2019). Dette handler om hvordan de økonomiske, kulturelle og sosiale ressursene varierer mellom dem som deltar i ulike typer aktiviteter. De økonomiske ressursene omfatter for eksempel inntekt, eierskap og formue, mens kulturelle ressurser omfatter utdanning, kunnskap og kompetanse og sosiale ressurser som sosiale nettverk, vennskap og tilknytninger (Musick og Wilson, 2008). Bakken, Frøyland og Sletten (2016) finner blant annet at foreldrenes sosioøkonomiske status har betydning for om ungdom er med i organiserte fritidsaktiviteter eller ikke. Blant dem som er med i organiserte fritidsaktiviteter, er det også slik at ungdom fra lavere sosiale lag slutter tidligere i løpet av ungdomstiden, mens ungdom fra høyere sosiale lag forblir aktive lenger ut i tenårene.

Bakken (2019b), som også har brukt ungdomsundersøkelsene til å se nærmere på hvilken posisjon idretten har blant ungdom, finner at «det er fem ganger så mange blant ungdom fra familier med lav sosioøkonomisk status som aldri har vært med i organisert idrett, og dobbelt så mange som har sluttet før de begynner med ungdomsidrett» (s. 91). Økonomi har vist seg å ha særlig betydning for idrettsdeltakelsen, og betydningen av økonomiske ressurser ser dessuten ut til å være svakt økende over tid (Jacobsen mfl., 2021). Noe av årsaken til det kan være at slike aktiviteter er forbundet med mange kostnader, blant annet kontingent, deltakeravgifter, lisenser og utstyr. I kor, korps og orkester og i musikk- og kulturskoler er det rundt dobbelt så mange unge fra familier med høy sosioøkonomisk status som lav sosioøkonomisk status som deltar (Bakken mfl., 2016). Analysen til Bakken og kollegaer (2016) tyder imidlertid på at kulturelle ressurser har større betydning enn økonomiske når det gjelder deltakelse i kulturorganisasjoner.

Ervik og Erdvik (2022) har undersøkt frivillige organisasjoners arbeid med å inkludere barn og unge. De finner blant annet at man i de fleste organisasjoner er opptatt av og jobber med inkludering, men at det samtidig er store forskjeller i forståelsen av inkluderingsproblematikken og tilnærmingene til den. Noen av barrierene for deltakelse som ble identifisert av ledere og frivillige, var blant annet familieøkonomi, svak foreldreinvolvering, sterkt konkurransefokus og mangel på ledere og lokaler. For å bryte ned disse barrierene har

organisasjonene iverksatt ulike tiltak. Mange arbeider mer aktivt for å legge til rette for økt deltakelse gjennom reduserte medlemsavgifter, utstyrlåneordninger, transportordninger og samarbeid med kommunen. Det er også eksempler på organisasjoner som søker å rekruttere barn og ungdom fra familier med dårlig økonomi gjennom målrettet innsats på skoler i områder og bydeler med levekårsutfordringer.

Sosial ulikhet i kultur deltakelse: forklaringer på individ- og organisasjonsnivå

Det kan være ulike forklaringer på hvorfor barn og unge ikke deltar i organiserte fritidsaktiviteter. Forskingen kan grovt deles mellom den som vektlegger forklaringer på individnivå, og den som søker forklaringer på organisasjonsnivå. De individorienterte studiene omfatter blant annet studier som ser på barns uvillighet til å forplikte seg til faste aktiviteter (Bakken, 2017) og på foreldres kjennskap til aktivitetene gjennom egen deltakelse og involvering (Ødegård, Bakken og Strandbu, 2016; Ødegård og Fladmoe, 2017). Organisasjonsorienterte studier har pekt på manglende mangfolds- og inkluderingskompetanse i organisasjonene (Ødegård mfl., 2014) og normer, praksiser og holdninger blant dem som driver og deltar i aktivitetene (Seland, Persson og Eriksen, 2019). Forskning på frivillig arbeid tyder dessuten på at deltakelse går i arv. Personer med foreldre som har vært aktive i organisasjonslivet, har større sannsynlighet for selv å være aktive (Eimhjellen og Fladmoe, 2020).

I et sosialt ulikhetsperspektiv er det de økonomiske, kulturelle og sosiale ressursene (eller sosioøkonomisk status) som et barn tar med seg hjemmefra, som forklarer forskjeller i deltakelsen. Forskjeller i økonomiske ressurser skaper et skille mellom dem som har mye, og dem som har lite. Barn og ungdom som vokser opp i hjem med stabil og god økonomi, har større muligheter til fritt å delta i aktiviteter de er interessert i. Dårlig økonomi kan derimot legge begrensninger på barn og ungdoms deltakelse fordi foreldrene ikke har råd til kontingent, utstyr og andre kostnader. Studier viser for eksempel at kostnader forbundet med idrettsaktiviteter kan være en barriere for deltakelse (Solstad og Bakken, 2020). Dette kan også tenkes å gjelde kulturaktiviteter, der det både kan være høye deltakeravgifter og ulike typer materialer og utstyr som foresatte må være med og betale for, som uniformer, drakter, noter, instrumenter og lignende. Effektene av det som gjerne omtales som eskalering av aktiviteten (Solstad, Sandvik og Sletten, 2022), der den går fra å handle mindre om lek og mer om prestasjon, kan også forsterkes fordi aktiviteten krever større innsats i tid og penger både fra de unge selv og fra de foresatte.

Kulturelle ressurser – altså utdanning, kunnskap og kompetanse – er imidlertid også av betydning, blant annet gjennom måten de former interesser, preferanser, verdier og forståelsen av kulturelle koder på. Oppfatninger om hva som er høykulturelt og lavkulturelt, antas for eksempel å henge sammen med

slike ressurser (Savage, 2015). Etter en slik tankegang vil barn og ungdom som har foreldre med høy og lav utdanning, sosialiseres inn i forskjellige interesser, smaker og verdier. Det kan også bidra til å skape forskjeller med hensyn til hvorvidt de unge deltar i fritidsaktiviteter, og hvilke aktiviteter de deltar i. Økonomiske og kulturelle ressurser kan dessuten virke sammen på måter som påvirker både muligheter og interesser for å delta i ulike typer fritidsaktiviteter (se for eksempel Eimhjellen og Fladmoe (2020) om sosiale forskjeller i frivillig arbeid i den voksne befolkningen).

Det har også blitt argumentert for at det er en sammenheng mellom ressurser i hjemmet og oppdragelsespraksiser, og at denne sammenhengen kan forklare forskjeller i deltakelsen i organiserte fritidsaktiviteter. Laureau (2003) skiller mellom to typer oppdragelsespraksiser: *naturlig utvikling* («natural growth») og *intensiv foredling* («concerted cultivation»). Naturlig utvikling betegner en oppdragelsespraksis hvor egenutvikling og frilek uten overvåking fra foreldre eller andre voksne anses som verdifullt for barnet. Intensiv foredling betegner en oppdragelsespraksis der foreldrene tar en mer aktiv rolle overfor barna. Tanken er å hjelpe dem med å nå potensialet sitt. En slik intensiv foredling er mer typisk i familier fra høyere sosiale lag. I mange organiserte fritidsaktiviteter forutsettes det at foreldrene aktivt følger opp barna og selv også bidrar i dugnadsarbeid i organisasjonene. Dette kan tenkes å være enda mer framtreddende i kulturaktiviteter som musikk, dans og teater, hvor det for eksempel forutsettes at barna øver på et instrument på egen hånd.

På organisasjonsnivå er noen av faktorene som antas å fremme og hemme deltakelse blant marginaliserte grupper, organisasjonenes humane, finansielle og institusjonelle ressurser, ressursbindinger til det offentlige og andre aktører, den sosiale sammensetningen i organisasjonene, representasjonen av ulike grupper og graden av konkurranse i aktiviteten de driver med (Vandermeersch mfl., 2017). Humane ressurser omfatter medlemmer, frivillige og ansatte og deres kompetanse, kunnskap og motivasjon, mens finansielle ressurser omfatter inntekter og organisasjonenes evne til å finansiere aktivitetene sine. Institusjonelle ressurser handler om roller og relasjoner og den strategiske kapasiteten og infrastrukturen som finnes i organisasjonene. Forholdet til og støtte fra omgivelsene kan være særlig viktig for å sikre gode økonomiske rammer for kulturorganisasjoner og andre organisasjoner for barn og ungdom, slik at de kan tilby aktiviteter til en bred målgruppe. Men også hvilket syn de som arbeider i foreningene, har på inkludering, og hvilken kompetanse de har på dette området, kan være av betydning. Det er særlige disse forholdene vi konsentrerer oss om i denne rapporten.

I tillegg kan vi tenke idealtypisk om organisasjonenes rolle og arbeid med inkludering av barn og ungdom. I en studie av idrettsklubber skiller Stenling og Fahlén (2016) mellom to idealtypiske klubber: *den utdannende klubben* («the educating club») og *den oppfostrende klubben* («the social fostering club»). Dette skillet kan også ha relevans for kulturorganisasjoner. Den utdannende

klubben kjennetegnes ved at hovedmålsettingen er å legge til rette for at medlemmene får delta i og mestre aktiviteten den driver med, uten at dette ses i sammenheng med sosiale og politiske mål som å bidra til økt inkludering av unge. Selv om klubben likevel kan være inkluderende, er det først og fremst som et biprodukt av den medlemsrettede primæraktiviteten. Den oppfostrende klubben har derimot en sterk sosial orientering som gjør at sosiale og politiske mål er integrert i eller går hånd i hånd med aktiviteten den driver med.

Data og metode

Analysene i rapporten er basert på ulike datakilder. Vi tar utgangspunkt i ungdomsundersøkelser fra perioden 2017–2019 og kultur- og mediebruksundersøkelser fra 2000, 2008 og 2016 for å analysere omfanget av og hyppigheten i barn og unges deltakelse i det frivillige kulturlivet. Videre benytter vi data fra en undersøkelse av lokallag fra 2019 for å analysere lokale frivillige kulturorganisasjoner som har aktiviteter for barn og unge. Vi supplerer også med kvalitative data fra intervjuer om inkludering av barn og unge som ble utført i ulike organisasjoner i 2020.

Individdata

Ungdataundersøkelsene

Ungdataundersøkelsene er spørreundersøkelser som gjennomføres blant skoleelever på ungdomstrinnet og i videregående skole over hele landet. Det betyr at de aller fleste respondentene er mellom 13 og 19 år. Siden 2010 har de aller fleste kommuner gjennomført undersøkelsene med tre års mellomrom. Velferdsforskningsinstituttet NOVA ved OsloMet er ansvarlig for gjennomføringen av ungdataundersøkelsene i samarbeid med landets syv regionale kompetansesentre innen rusfeltet (KoRus). Deler av datagrunnlaget er tidligere også dokumentert i en egen dokumentasjonsrapport (Frøyland, 2017).

I ungdataundersøkelsene stilles det flere spørsmål om medlemskap og deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. Først får de unge følgende spørsmål: «Er du, eller har du tidligere vært med i noen organisasjoner, klubber, lag eller foreninger?» Deretter måles deltakelsen i ulike organiserte fritidsaktiviteter gjennom dette spørsmålet: «Hvor mange ganger den siste måneden har du vært med på aktiviteter, møter eller øvelser i følgende organisasjoner, klubber eller lag?» Organisasjonstypene de skal ta stilling til, er idrettslag, fritidsklubb, religiøs forening, kor/korps/orkester, kulturskole/musikkskole og annen organisasjon/lag/forening. Vi bruker i første rekke korps, kor og orkester og kultur- og musikkskoler som mål på de unges deltakelse i frivillige kulturorganisasjoner, men vi tar også religiøse foreninger med i analysene fordi mange religiøse foreninger tilbyr ulike kulturaktiviteter som korsang. Selv om

disse kategoriene ikke favner hele bredden av frivillige kulturaktiviteter, kan de være en indikator på nivået og hyppigheten i barn og ungdoms kultur deltakelse.

Undersøkelsene gir også bakgrunnsopplysninger om barna og ungdommene, som kjønn og skoletrinn, og opplysninger som gir grunnlag for å si noe om familiens sosioøkonomiske status. Vi bruker et mål på sosioøkonomisk status som består av tre dimensjoner: foreldrenes utdanningsnivå, antall bøker i hjemmet og familiens velstandsnivå. Ungdommene blir spurt om foreldrene har utdanning fra universitet eller høyskole, og hvor mange bøker de har hjemme. I tillegg får de fire spørsmål om familiens velstand som er basert på den veletablerte skalaen Family Affluence Scale (Currie, Elton, Todd og Platt, 1997; Currie mfl., 2008): 1) Har familien din bil? 2) Har du eget soverom? 3) Hvor mange ganger har du reist et sted på ferie med familien din i løpet av det siste året? 4) Hvor mange datamaskiner har familien din? Vi har kombinert svarene til et mål på familiens velstandsnivå ved å lage et gjennomsnitt av de tre dimensjonene, som varierer fra 0 til 3. Videre kategoriserer vi barn og ungdom i fem sosioøkonomiske grupper ved å dele respondentene inn i fem like store grupper fra lavest til høyest etter hvilket samlemål de oppnår basert på foreldrenes utdanningsnivå, antall bøker i hjemmet og familiens velstandsnivå. Det er dette målet som blir brukt som indikator på sosioøkonomisk status i analysene videre i rapporten.

Ungdataundersøkelsen er uovertruffen når det gjelder antall barn og unge som får tilbud om å delta. For undersøkelsen som ble gjennomført i 2018 og 2019, deltok over 300 000 unge i undersøkelsen, og det er altså svarene fra disse som utgjør datagrunnlaget for denne rapporten. Fordi datagrunnlaget er så omfattende, baserer vi de mer avanserte regresjonene på disse dataene.

Kultur- og mediebruksundersøkelsene

Kultur- og mediebruksundersøkelsene er spørreundersøkelser som omfatter et landsomfattende utvalg i alderen 9 til 79 år i 2000, 2008 og 2016. Intervjuene er fordelt på alle ukedager og i fire perioder av året, herunder mars, juni, september og desember. I analysene avgrensner vi utvalget slik at det består av personer i alderen 9 til 18 år. Antall respondenter i denne aldersgruppen var 579 i 2000, 513 i 2008 og 470 i 2016. Fordi utvalgene relativt sett er små i forhold til ungdatabundersøkelsene, bruker vi dem utelukkende i deskriptive analyser. Styrken til dataene ligger i at de strekker seg over et lengre tidsrom, at de fanger opp barn fra 9 til 12 år, og at de dekker et bredere sett av kulturaktiviteter enn det som er tilfellet i ungdatabundersøkelsene.

I kultur- og mediebruksundersøkelsene får respondentene spørsmål om de deltar i fire ulike kulturaktiviteter: «Er du med i noen amatørteater- eller revygruppe?», «Er du for tiden aktivt med i noe kor, orkester eller band?», «Driver du selv aktivt med noen form for organisert dans på fritiden?», «Driver du med billedkunst eller kunsthåndverk?». Spørsmålene favner som nevnt et bredere sett av kulturaktiviteter enn ungdatabundersøkelsen, men de fire

spørsmålene er ikke formulert på en like standardisert måte som tilsvarende spørsmål i ungdomsundersøkelsen. Med unntak av billedkunst og kunsthåndverk gjelder spørsmålene i hovedsak organiserte kulturaktiviteter. I spørsmålene som gjelder kor, orkester eller band og organisert dans, blir de unge dessuten spurt om de driver *aktivt* med disse aktivitetene. At spørsmålene er formulert litt forskjellig, må tas i betraktning når man sammenligner fordelingen på de ulike aktivitetene. Samlet sett dekker de imidlertid en rekke kulturaktiviteter som mange barn og ungdom deltar i.

Også disse undersøkelsene gir oss informasjon om den sosioøkonomiske statusen til de unges familie. Foreldre eller foresatte til barn og ungdom (opptil 18 år) som intervjues, svarer på spørsmål om inntekt og utdanningsnivå samt om arbeidslivstilknytning og yrke. Hensikten er å få mer robuste indikatorer på familiens økonomiske og kulturelle situasjon. Disse bakgrunnsvariablene kan brukes til å validere betydningen av den sosioøkonomiske statusen målt med indikatoren brukt i ungdomsundersøkelsene, som i stedet er basert på de unges egne oppfatninger. Vi konstruerer derfor et mål på sosioøkonomisk status på samme måte som i ungdomsundersøkelsene, det vil si ved å kombinere inntekts- og utdanningsmålene. Målet består imidlertid bare av tre nivåer, lav, middels og høy, som et snitt av de to underliggende målene. Inntektsmålet deles inn i tre like store grupper etter stigende inntekt, mens utdanningsnivået omfatter grunnskole, videregående skole og universitet og høyskole. Videre bruker vi opplysninger om arbeidslivstilknytning og yrke for å lage et annet mål på ulikhet: et klasseskjema basert på Oesch (2006). I skjemaet skiller vi mer konkret mellom høyere serviceyrker, lavere serviceyrker, selvsysselsatte, faglærte arbeidere og ufaglærte arbeidere. Hovedskillene mellom faglærte og ufaglærte arbeidere og ansatte i serviceyrker handler blant annet om forskjeller mellom industri og tjenesteyting, lav og høy autonomi i jobben og manuelle ferdigheter og vitenskapelig og kommunikativ ekspertise. Dette gir to ulike innganger til å beskrive sosiale forskjeller i deltakelsen i kulturaktiviteter.

Organisasjonsdata

Lokallagsundersøkelsen

For å beskrive kjennetegn ved lokale kulturorganisasjoner som har aktiviteter for barn og ungdom, bruker vi data fra lokallagsundersøkelsen som ble gjennomført ved Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor i 2019. I undersøkelsen ble det trukket et proporsjonalt, representativt utvalg av lokale organisasjoner, lag og foreninger fra 25 kommuner. Dataene ble samlet inn ved hjelp av elektroniske spørreskjemaer som ble sendt ut til foreningene via e-post. Det kom inn svar fra i alt 959 organisasjoner (se Arnesen og Sivesind, 2019).

Blant disse gjør vi en avgrensning til organisasjoner der hovedtyngden av medlemsmassen var i alderen opp til og med 30 år, slik at analysen dekker et underutvalg av organisasjoner som har medlemmer blant barn, ungdom og unge

voksne. Dette omfattet i alt 199 av organisasjonene, hvorav 37 innenfor kunst og kultur, 70 innenfor idrett, 29 innenfor hobby og fritid og 63 innenfor andre foreninger. Ettersom det er relativt få organisasjoner, gjør vi kun deskriptive analyser og bruker spørsmål som alle disse barne- og ungdomsorganisasjonene har svart på. Vi inkluderer også de nevnte kategoriene utover kunst og kultur som et sammenligningsgrunnlag. På grunn av utvalgsstørrelsen må tallene som presenteres, tolkes med forbehold om statistisk usikkerhet, og vi kommenterer hvorvidt forskjeller mellom kategorier er signifikante eller ikke, underveis i analysen.

Intervjuer i lokale kulturorganisasjoner

I tillegg til spørreskjemadataene bruker vi kvalitative data fra intervjuer med representanter for lokale organisasjoner, lag og foreninger på feltene kultur, idrett, fritid, tro og livssyn og samfunnsliv i kommunene Alta, Bergen, Vennesla og Ål. Det ble gjennomført i alt 18 intervjuer i de fire kommunene i perioden november 2020 til februar 2021. Temaene for intervjuene var a) inkludering i organisasjonen, herunder inkluderingsmålsettinger, barrierer og muligheter for inkludering, b) betydningen av kommunens politikk og c) samarbeidsrelasjoner med aktører i det offentlige og private. Intervjulengden varierte fra om lag 20 til 60 minutter, gjennomsnittslengden var ca. 35 minutter (se Erdvik og Ervik, 2022).

Fra dette materialet analyserer vi data fra intervjuer med representanter for fem ulike lokale organisasjoner som tilbyr kulturaktiviteter for unge: et musikkorps, en rollespillklubb, en ungdomsklubb, et ungdomslag og en kristen menighet. I analysen tilnærmer vi oss materialet som en casestudie. Målet er å gi innsikt i og illustrere de frivillige organisasjonenes erfaringer med inkluderingsarbeid overfor barn og ungdom. I analysen av dette materialet legger vi vekt på å dokumentere erfaringer som gir grunnlag for det man kaller en substansiell generalisering (Flyvbjerg, 2010). Selv om de er partikulære for den enkelte forening, kan de ha mer allmenn relevans ved å reflektere felles erfaringer som også vil kunne gjenfinnes i andre organisasjoner.

Barn og ungdoms medlemskap og deltakelse i kulturfrivilligheten

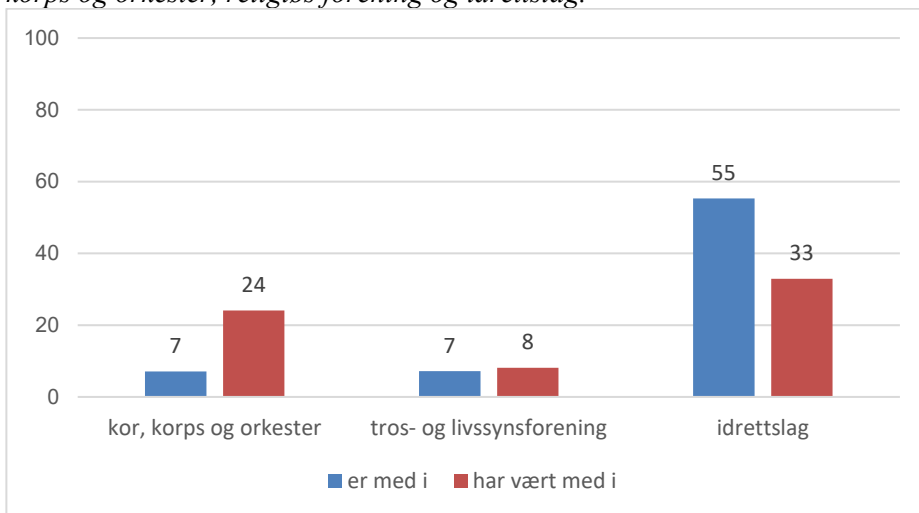
I dette kapitlet skal vi se nærmere på barn og unges deltakelse i kulturorganisasjoner og kulturaktiviteter og på hvordan deltakelsen har utviklet seg over tid. Vi begynner med å ta for oss medlemskap og deltakelse i organisasjoner som tilbyr kulturaktiviteter til barn og unge, basert på ungdomsundersøkelsene. Deretter tar vi utgangspunkt i kultur- og mediebruksundersøkelsene og går mer i dybden på deltakelsen i fire ulike kulturaktiviteter. I denne delen av analysen legger vi særlig vekt på utviklingen i deltakelsen over tid.

Barn og unges deltakelse i frivillige kulturorganisasjoner

Vi begynner med å undersøke hvor mange barn og ungdom som er med i organisasjoner som driver med kulturaktiviteter som er rettet mot dem. I ungdomsundersøkelsene har unge fra 8. trinn i ungdomsskolen til og med siste året på videregående skole blitt spurt om de er eller har vært med i ulike organisasjoner. De kategoriene vi tar for oss, er kor, korps og orkester, religiøse foreninger og kultur- og musikkskoler (kultur- og musikkskoler inngår bare i deler av analysen som følge av begrensninger i datagrunnlaget). I tillegg bruker vi medlemskap og deltakelse i idrettslag som et sammenligningsgrunnlag. Analysen er basert på data fra 2018 og 2019.

Figur 1 viser andelen barn og ungdom som svarte at de var med i eller hadde vært med i de ulike organisasjonstypene.

Figur 1. Prosentvis andel barn og unge som er med i eller har vært med i kor, korps og orkester, religiøs forening og idrettslag.

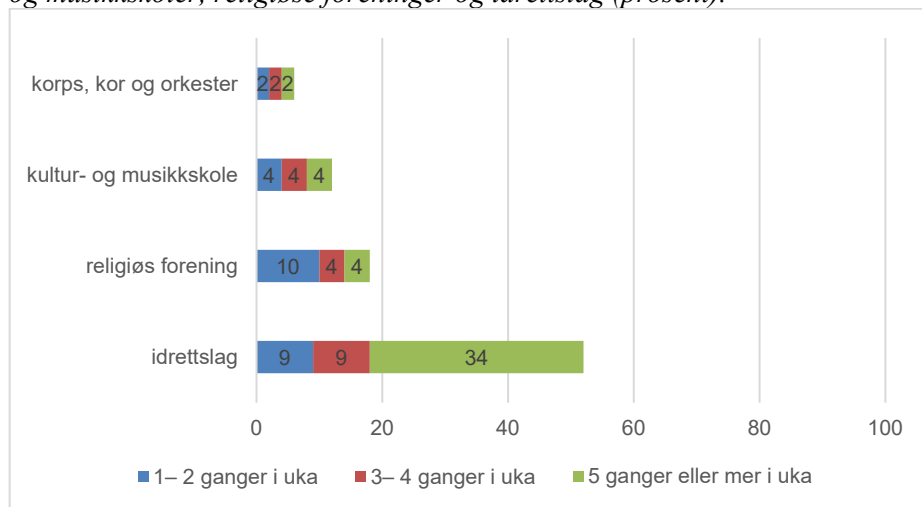

Kilde: Ungdataundersøkelsene fra 2018 og 2019 (N = 182 824–12 497).

Figuren viser at 7 prosent svarte at de var med i korps, kor og orkester, mens 24 prosent hadde vært med tidligere. Til sammen var det dermed opp under en tredjedel som enten var med i eller hadde vært med i slike organisasjoner. Vi har som nevnt også tatt med religiøse foreninger fordi de er et relevant sammenligningsgrunnlag, og fordi det foregår mange kulturaktiviteter for barn og ungdom i regi av slike organisasjoner. Andelen som var med i religiøse foreninger, var på nivå med musikkorganisasjonene (7 prosent), mens 8 prosent hadde vært med tidligere. Vi kan imidlertid ikke forutsette at all deltakelse i denne typen foreninger dreier seg om kulturaktiviteter. For å sette deltakelsen i kulturorganisasjonene i perspektiv har vi i figuren også tatt med idrettslag. Som figuren viser, er idrettsaktiviteter mye mer utbredt som fritidsaktivitet blant barn og ungdom. 55 prosent svarte at de var med i idrettslag, og 33 prosent at de hadde vært med. Dette betyr at det var syv ganger så mange unge som hadde deltatt i idrettslag, som i korps, kor og orkester eller religiøse foreninger.

Figur 2 viser hvor mange ganger i uka barn og ungdom deltok i aktiviteter i disse organisasjonene, i tillegg til aktivitet i kultur og musikkskole. Vi skiller mellom aktivitet én til to ganger i uka, tre til fire ganger i uka og fem ganger i uka eller oftere.

Figur 2. Barn og unges ukentlige deltakelse i kor, korps og orkester, kultur- og musikkskoler, religiøse foreninger og idrettslag (prosent).

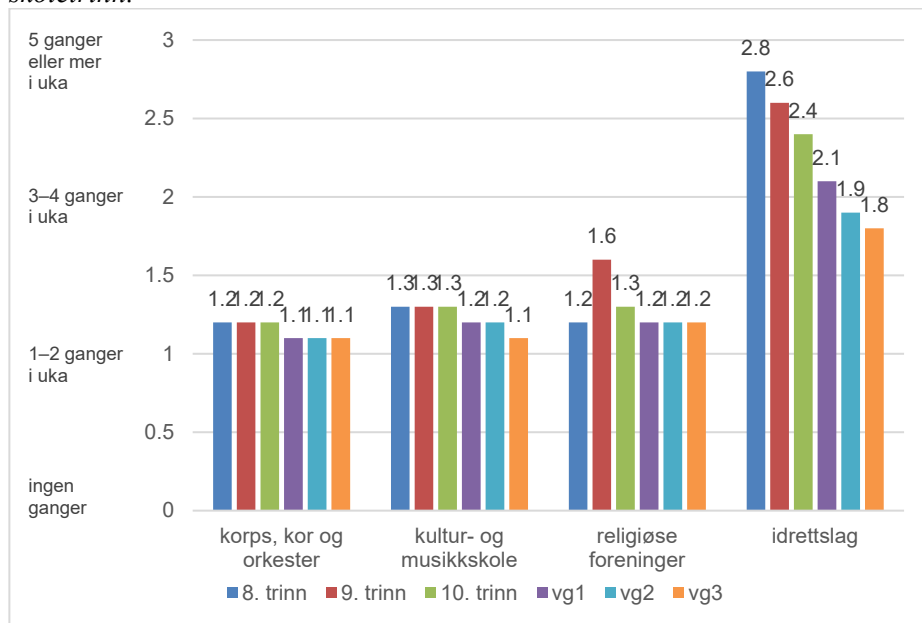

Kilde: Ungdataundersøkelsene fra 2018 og 2019 (N = 177 995–171 510).

Denne figuren viser en jevn fordeling i hvor ofte de unge deltok i aktiviteter i korps, kor og orkester og kultur- og musikkskoler. Når det gjelder korps, kor og orkester, svarte 2 prosent at de deltok én til to ganger i uka, mens 2 prosent svarte tre til fire ganger og 2 prosent fem ganger eller oftere. Det samme mønsteret finner vi i prinsippet for kultur- og musikkskoler. Kort sagt deltok omtrent like mange i hver av kategoriene fra minst til mest aktivitet i uka. Én måte å tolke dette på er at kulturorganisasjonene tilbyr aktiviteter både til dem som ønsker å bruke lite, og dem som ønsker å bruke mye av fritiden sin på organiserte musikk- og kulturaktiviteter. Dette står i kontrast til de to andre organisasjonstypene. I religiøse foreninger deltok flertallet én gang i uka. Dette kan muligens ha en sammenheng med konfirmasjonsundervisningen, som mange 13- og 14-åringer er med på, og som vanligvis innebærer ukentlige møter. I idrettslagene er det motsatt. Der deltok den store majoriteten fem ganger i uka eller oftere. Sammenlignet med kulturorganisasjonene er det ikke bare flere som deltar, men de som gjør det, bruker etter alt å dømme mye mer tid på aktiviteten i løpet av en uke.

Fra tidligere forskning vet vi at unge pleier å falle fra organiserte fritidsaktiviteter i løpet av tenårene. Som det går fram av figur 3, gjelder det også for ungdom som deltar i de organisasjonstypene vi tar for oss her. Figuren viser gjennomsnittlig ukentlig deltakelse blant barn og ungdom (0 indikerer «Ingen ganger», 1 indikerer «1–2 ganger i uka», 2 indikerer «3–4 ganger i uka» og 3 indikerer «5 ganger i uka eller oftere»).

Figur 3. Barn og unges gjennomsnittlige ukentlige deltakelse i kor, korps og orkester, kultur- og musikkskoler, religiøse foreninger og idrettslag, etter skoletrinn.

Kilde: Ungdataundersøkelsene fra 2018 og 2019 (N = 177 995–171 510).

Figuren viser samtidig at nedgangen i den ukentlige deltakelsen ikke er like stor i musikk- og kulturorganisasjoner og religiøse foreninger som den er i idrettslagene. Blant unge på 8. trinn i ungdomsskolen lå gjennomsnittlig deltakelse på rundt 1,2 ganger i uka for korps, kor og orkester mot 1,1 blant unge på 3. trinn i videregående skole. I kultur- og musikkskoler er forskjellen noe større, men det kan likevel ikke sies å være en klar nedgang i hvor mange ganger de deltar i uka i gjennomsnitt. Når det gjelder religiøse foreninger, ser vi en oppgang i deltakelsen i 9. trinn på ungdomsskolen, noe som støtter antakelsen om at konfirmasjonsundervisningen forklarer noe av deltakelsen her. Ser vi bort fra dette, kan deltakelsehyppigheten betegnes som ganske stabil. Innenfor idretten er det derimot en ganske sterk nedgang i den ukentlige deltakelsen fra begynnelsen av ungdomsskolen til slutten av videregående skole – fra 2,8 til 1,8 ganger i uka – men gjennomsnittet deltar fortsatt oftere i idrett enn i noen av de andre organisasjonskategoriene.

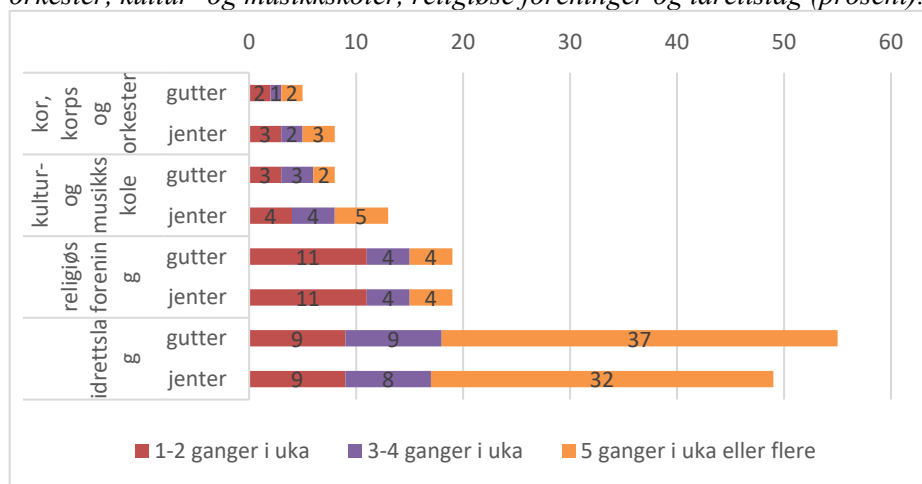
Frafallet i idretten har ofte blitt forklart med at de unge gir seg etter hvert som aktiviteten går fra å være lek- til å bli prestasjonsorientert (Seippel, 2005). Noen velger å slutte fordi de synes at det blir mindre gøy når idrettslaget legger større vekt på prestasjoner, mens andre medlemmer går videre på idrettslinjer og inn i profesjonelle lag. Et annet moment som løftes fram, er at kostnadene til både deltakelse og utstyr gjerne øker etter hvert som de unge blir eldre. Noe

av det samme kan også tenkes å gjøre seg gjeldende for kulturaktiviteter. De unge kan for eksempel ha behov for å kjøpe sine egne instrumenter, materialer eller utstyr. I tillegg kan det være større kostnader knyttet til kurs, stevner og arrangementer. En rekke videregående skoler har dessuten egne linjer for musikk, dans og drama der de samme aktivitetene som de unge har drevet med på fritiden, inngår i utdanningsløpet. Mange opplever nok overgangen til videregående skole som et naturlig tidspunkt for å velge om de skal satse mer seriøst på aktiviteten, eller om skolearbeid eller andre fritidsaktiviteter skal gå foran. I denne fasen kan det å fortsette med kulturaktiviteter innebære at de unge (og deres foresatte) må investere mer av både tid og penger.

Det er altså interessante forskjeller i deltakelse mellom kulturorganisasjoner og idrettslag. For det første ser det ut til å være større variasjon med hensyn til hvor ofte barn og ungdom deltar i aktiviteter, i kulturorganisasjonene, mens idretten er kjennetegnet ved at flertallet deltar svært hyppig. For det andre er det et mindre markant frafall fra kulturorganisasjoner fra ungdomsskolen gjennom videregående skole.

I figur 4 vender vi fokuset mot kjønnsforskjellene i barn og unges kulturdeltakelse. Figuren viser andelen gutter og jenter som deltok i kor, korps og orkester, kultur- og musikkskoler, religiøse foreninger og idrettslag.

Figur 4. Andel gutter og jenter i alderen 13–19 år som deltok i kor, korps og orkester, kultur- og musikkskoler, religiøse foreninger og idrettslag (prosent).

Kilde: Ungdataundersøkelsene fra 2018 og 2019 (N = 176 882–170 445).

Figuren viser at deltakelsen i korps, kor og orkester og i kultur- og musikkskoler er noe høyere blant jenter. Mens 8 prosent av jentene deltok i korps, kor og orkester, gjaldt det samme 5 prosent av guttene. Når det gjelder kultur- og musikkskoler, er tallene 13 mot 8 prosent. Vi ser ingen forskjell i deltakelsen i religiøse foreninger, mens en noe større andel gutter enn jenter deltar i

idrettslagene. Vi ser også at det er små forskjeller i hvor ofte jenter og gutter deltar i korps, kor og orkester, mens jentene deltar noe hyppigere i kultur- og musikkskoler. 5 prosent av jentene deltok fem ganger eller oftere mot 2 prosent av guttene. Med andre ord skiller kulturorganisasjonene seg ut ved at det er flere jenter enn gutter som deltar.

Endringer i barn og unges deltakelse i kulturaktiviteter

Så langt har vi sett på barn og ungdoms medlemskap og deltakelse i organisasjoner som driver med musikk- og kulturaktiviteter. Med utgangspunkt i kultur- og mediebruksundersøkelsene kan vi også se nærmere på hvor mange som driver med et bredere spekter av kulturaktiviteter, og utviklingen i deltakelsen over tid. Aktivitetene det er snakk om, er amatørteater og revy, organisert dans, musikkaktiviteter og billedkunst og kunsthåndverk. Undersøkelsen omfatter barn og ungdom fra 9 til 18 år, og vi bruker data for årene 2000, 2008 og 2016. Det gjør det mulig å undersøke forholdsvis lange tidslinjer i deltakelsesmønsteret.

Tabell 1 viser andelen i alderen 9 til 18 år som svarte at de hadde deltatt i eller drevet med de fire ulike kulturaktivitetene.

Tabell 1. Andel unge i alderen 9–18 år som deltok i amatørteater og revy, organisert dans, musikkaktiviteter og billedkunst og håndverk, i 2000, 2008 og 2016 (prosent).

Alder	Aktiviteten i alt			Amatørteater og revy			Organisert dans			Musikk- aktiviteter			Billedkunst og håndverk		
	2000	2008	2016	2000	2008	2016	2000	2008	2016	2000	2008	2016	2000	2008	2016
9–12	30	31	33	7	4	5	-	9	9	18	16	18	11	11	11
13–15	30	28	27	4	4	8	-	6	7	15	16	7	16	11	10
16–18	25	29	22	6	2	7	-	8	3	10	9	6	12	15	10
Totalt	29	29	27	6	3	7	-	8	6	15	13	11	13	12	10

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene (N = 579 / 513 / 470)

Tabellen viser at andelen barn og ungdom som deltok i én eller flere av disse aktivitetene, gikk litt tilbake i perioden fra 2000 til 2016. Andelen var 29 prosent i 2016 mot 29 prosent i 2008 og 27 prosent i 2000. Et interessant utviklingstrekk når man ser alle aktivitetene samlet, er at det er en liten tilbakegang fra 2000 til 2016 i andelen som deltok i aldersgruppen 16–18 år. Det er en indikasjon på at det er forskjeller i deltakelsen mellom de tre aldersgruppene, med høyere deltakelse blant barn enn de litt eldre unge, men forskjellen er ikke statistisk signifikant. Til forskjell fra ungdomsundersøkelsene får vi her også med 9–12-åringene. Andelen som deltok i musikkaktiviteter, var signifikant høyere i denne aldersgruppen enn blant eldre ungdom i 2016, mens det innenfor amatørteater og revy, organisert dans og billedkunst og håndverk er mindre forskjeller mellom aldersgruppene.

Dersom vi ser på enkeltaktiviteter i 2016, finner vi at 7 prosent deltok i amatørteater- og revygrupper, 6 prosent i organisert dans, 11 prosent i musikkaktiviteter og 10 prosent i billedkunst og kunsthåndverk. Deltakelsen i de to førstnevnte ser ut til å ha holdt seg på noenlunde samme nivå i perioden som helhet, mens vi for de to sistnevnte ser at det har vært en liten nedgang fra 2000. Når det gjelder amatørteater- og revygrupper, viser tabellen at andelen i aldersgruppen 9–12 år gikk svakt tilbake, det vil si fra 7 til 5 prosent, mens den økte svakt i aldersgruppen 13–15 år. Det er imidlertid snakk om små endringer. Når det gjelder organisert dans, lå andelen blant de yngste og mellomste aldersgruppene relativt stabilt på henholdsvis 9 og 7 prosent, mens den i perioden fra 2008 til 2016 gikk ned fra 8 til 3 prosent i aldersgruppen 16–18 år. For denne aktiviteten mangler vi data fra 2000, så her er tidslinjen kortere. Når det gjelder musikkaktiviteter og billedkunst og håndverk, ser vi at andelen gikk mest ned blant 13–15-åringene (fra 15 til 7 prosent og fra 16 til 10 prosent). Den gikk også noe ned blant de eldste ungdommene.

Til sist kan vi også her se nærmere på forskjeller mellom kjønn. Tabell 2 viser andelen gutter og jenter i alderen 9–18 år som deltok i de fire kulturaktivitetene.

Tabell 2. Andel gutter og jenter i alderen 9–18 år som deltok i amatørteater og revy, organisert dans, musikkaktiviteter og billedkunst og håndverk, i 2000, 2008 og 2016 (prosent).

Kjønn	Aktivitete i alt			Amatørteater og revy			Organisert dans			Musikkaktiviteter			Kunst og håndverk		
	2000	2008	2016	2000	2008	2016	2000	2008	2016	2000	2008	2016	2000	2008	2016
Gutter	22	19	16	5	2	5	-	2	2	11	10	7	8	8	7
Jenter	36	41	38	7	4	9	-	14	10	19	17	14	18	17	13
Totalt	29	29	27	6	3	7	-	8	6	15	13	11	13	12	10

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene (N = 579 / 513 / 470)

Tabellen viser at det var langt flere jenter enn gutter som deltok i én eller flere av disse aktivitetene, med 38 mot 16 prosent i 2016. Vi ser at gutter deltok mer i 2008 og 2000, men tendensen i datamaterialet er at kjønnsforskjellen i favør av jenter har blitt litt større over tid. I de fire aktivitetene gikk forskjellen mellom jenter og gutter bare markant ned innenfor amatørteater og revy i denne perioden. Innenfor organisert dans deltok 10 prosent av jentene og 2 prosent av guttene, mens det var en overvekt av jenter innenfor musikkaktiviteter (14 mot 7 prosent) og billedkunst og kunsthåndverk (13 mot 7 prosent). Forskjellene er statistisk signifikante. Mot denne bakgrunnen kan det altså se ut til at kultur deltakelsen er sterkt jentedominert. Det bekrefter noe av inntrykket fra litteraturen om kjønnsfordelingen i den unge kulturfrivilligheten.

Oppsummering

Basert på ungdatabasundersøkelsene finner vi at rundt én av ti elever på ungdomsskolen og i videregående skole er med i korps, kor og orkester eller kultur- og musikkskoler. Vi sammenligner også funnene som gjelder kulturfrivillighet, med medlemskap og deltakelse i idrettslag. Vi finner at det er syv ganger så mange som deltar i idrettslag som i korps, kor og orkester, og fem ganger så mange som deltar i idrettslag som i kultur- og musikkskoler. Samtidig finner vi at det er større variasjon i hvor ofte de unge deltar i kulturorganisasjoner, og at frafallet gjennom tenårene ikke er like uttalt i disse organisasjonene som i idretten. Analysen av kultur- og mediebruksundersøkelsene viser videre at andelen som deltok i kulturaktiviteter, var høyest og holdt seg mer stabil blant dem mellom 9 og 12 år, og at den var noe lavere og gikk litt ned blant dem mellom 13 og 18 år. Samlet sett var det ikke store endringer i nivået på deltakelsen over disse årene. De mest utbredte aktivitetene i perioden var musikkaktiviteter og billedkunst og kunsthåndverk.

Sosiale forskjeller i barn og ungdoms deltakelse i kulturfrivilligheten

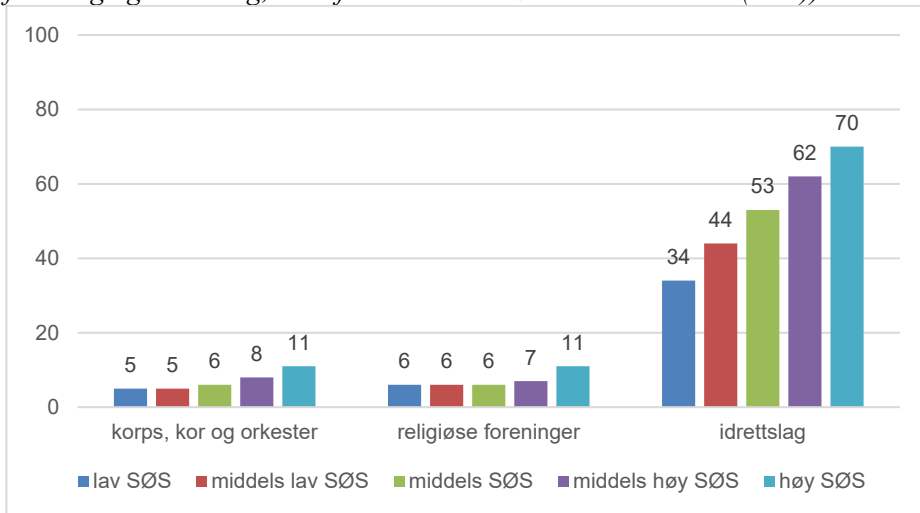
Dette kapittelet bygger videre på analysene av barn og unges deltakelse i frivillige kulturorganisasjoner og i ulike kulturaktiviteter med utgangspunkt i ungdomsundersøkelsene og kultur- og mediebruksundersøkelsene. Mer konkret ser vi nærmere på i hvilken grad det er sosiale forskjeller i barn og unges deltakelse i kulturorganisasjoner og kulturaktiviteter basert på mål for foreldrenes sosioøkonomiske status, inntektsnivå, utdanningsnivå og klassebakgrunn.

Sosiale forskjeller i deltakelsen i frivillige kulturorganisasjoner

Ungdomsundersøkelsene gir som nevnt bakgrunnsopplysninger om barna og ungdommene som gjør det mulig å undersøke sosiale forskjeller i deltakelsen i kulturorganisasjoner. Som omtalt i metod delen i første kapittel lager vi på bakgrunn av opplysninger om foreldrenes utdanningsnivå, antall bøker i hjemmet og familiens velstandsnivå et femdelte mål på familiens sosioøkonomiske status (SØS). Dette kan vi bruke til å se *om* og *i hvilken grad* barn og ungdoms deltakelse i kulturorganisasjoner varierer etter ressursene de har med seg hjemmefra. Videre undersøker vi om det er forskjeller mellom barn og ungdoms deltakelse i kulturorganisasjoner og idrettslag når det gjelder sosioøkonomisk status.

Figur 5 viser andelen barn og ungdom i hver SØS-kategori som deltok i korps, kor og orkestre, kultur- og musikk skoler, religiøse foreninger og idrettslag, basert på dataene fra 2018 og 2019.

Figur 5. Prosentvis andel medlemmer i kor, korps og orkester, religiøs forening og idrettslag, etter foresattes sosioøkonomiske status (SØS)).

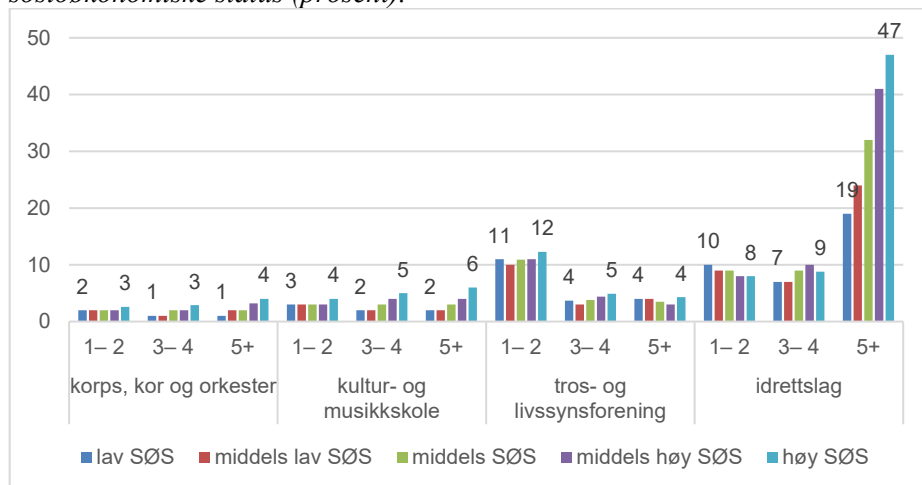
Kilde: Ungdataundersøkelsene fra 2018 og 2019 (N = 178 870–12 393).

Figuren viser en sosial gradient i barn og ungdoms medlemskap i musikk- og kulturorganisasjoner: Det er en klar lineær sammenheng mellom medlemskapsandelen og sosioøkonomisk status. Blant barn og unge fra hjem med lavest sosioøkonomisk status var 5 prosent med i korps, kor og orkester, mens tallet var 11 prosent blant barn og unge fra hjem med høyest sosioøkonomisk status. Også når det gjelder religiøse foreninger, er det en slik forskjell, men skillet ser ut til å slå ut først blant barn og unge fra familier med høyest sosioøkonomiske status. Andelen var 6 prosent i den laveste kategorien mot 11 prosent i den høyeste. Til sammenligning stiger medlemskapsandelen i idrettslagene markant med sosioøkonomisk status – fra 34 prosent i den laveste kategorien til 70 prosent i den høyeste.

Dersom vi ser på differansen i prosentpoeng, er forskjellen 6 prosentpoeng for korps, kor og orkester og 5 prosentpoeng for religiøse foreninger mot 36 prosentpoeng for idrettslag. Slik sett kan vi si at den sosiale gradienten er svakere i kultur- og musikkorganisasjoner og religiøse foreninger enn i idretten. Relativt sett er imidlertid forskjellen i medlemskapsandel mellom laveste og høyeste SØS-kategori like stor i kulturorganisasjoner som i idrettslag. I korps, kor og orkester og religiøse foreninger var det 1,8 ganger så mange som deltok i høyeste som i laveste kategori, mens det tilsvarende tallet i idrettslagene var 1,9. Selv om den sosiale gradienten ikke er like markant i kultur- og musikkorganisasjoner, er det altså sosiale forskjeller i medlemskapsandelen blant barn og unge.

Vi har også sett nærmere på hvilken betydning sosioøkonomisk status har for hvor mange ganger i uka barn og ungdom deltar i de ulike organisasjonene.

Figur 6. Deltakelse (antall ganger per uke) i kor, korps og orkester, kultur- og musikkskoler, religiøse foreninger og idrettslag, etter foresattes sosioøkonomiske status (prosent).

Kilde: Ungdataundersøkelsene fra 2018 og 2019 (N = 174 145–167 808).

Figur 6 tyder på at barn og ungdom fra hjem med høy sosioøkonomisk status deltar flere ganger per uke enn dem fra hjem med lav sosioøkonomisk status. Når det gjelder deltakelsen i korps, kor og orkester, finner vi for eksempel at andelen som deltok fem ganger eller oftere per uke, var 4 prosent i den høyeste kategorien mot 1 prosent i den laveste. Blant dem som deltok tre til fire ganger, var tallene 3 prosent mot 1 prosent. Det er derimot liten eller ingen forskjell etter sosioøkonomisk status i andelen som deltok én til to ganger i uka. Mønsteret er det samme når det gjelder deltakelse i kultur- og musikkskoler. Blant dem som deltok fem ganger eller oftere, var andelen 6 prosent i den høyeste og 2 prosent i den laveste kategorien, mens forskjellene blant dem som deltok én til to ganger, var små. Et tilsvarende mønster finner vi også når det gjelder idrettsdeltakelsen. 47 prosent blant barn og unge fra familier med høyest sosioøkonomisk status deltok fem ganger eller oftere, mens dette gjaldt 19 prosent blant barn og unge fra familier med lavest sosioøkonomisk status. Slik sett ser vi et felles mønster på tvers av både kultur- og idrettsaktiviteter. Når det gjelder deltakelsen i religiøse foreninger, ser vi derimot at det ikke er store skiller etter sosioøkonomisk status, noe som er i tråd med det vi viste ovenfor.

Hva kjennetegner de som deltar i kulturorganisasjoner?

Hittil har vi sett på hva som kjennetegner barn og unges deltakelse i kulturorganisasjoner, i form av beskrivende analyser. Vi vet imidlertid at ulike kjennetegn kan ha ulik betydning når det gjelder å forklare variasjonen i deltakelse. For å se nærmere på hvilke faktorer som betyr mest, har vi ved hjelp

av Ungdata gjennomført multivariate regresjonsanalyser hvor vi inkluderer følgende faktorer: sosioøkonomisk status, kjønn, klassetrinn og en tidsvariabel som identifiserer om dataene er fra siste runde med datainnsamling i 2018 og 2019, eller om de er fra tidligere runder. I tillegg kontrollerer vi for deltakelse i de ulike kulturorganisasjonene og i idrettsorganisasjoner. Deskriptiv statistikk for alle forklaringsvariablene er samlet i appendikset. Tabell 3 beskriver de avhengige variablene som inngår i analysen nedenfor:

Tabell 3. Avhengige variabler på deltakelse

Type organisasjon	Aktiv	Ikke aktiv
Kor, korps og orkester	7,2	92,8
Kultur- og musikkskole	12,4	87,6
Religiøs forening	19,2	80,8
Idrettsorganisasjon	54,3	45,7

Kilde: Ungdataundersøkelsene 2014–2019.

De avhengige variablene måler aktivitet og er en omkodet versjon av variabelen som spør om hyppighet i deltakelse. Alle som oppgir at de har deltatt i en aktivitet i de aktuelle organisasjonene én gang eller mer den siste måneden, er definert som *aktive*, mens de som oppgir at de ikke har deltatt i en aktivitet, er definert som *inaktive*¹. Ettersom forklaringsvariabelen vår består av to kategorier, har vi gjennomført logistiske regresjoner for hver av de fire organisasjonstypene. Logistiske regresjoner er vanskeligere å tolke enn ordinære lineære regresjoner, og vi har derfor kjørt og sammenlignet disse analysemodellene. Ettersom resultatene er identiske med tanke på signifikans og effekt, viser vi her resultatet av de lineære regresjonene. De logistiske regresjonene er oppført i appendikset, både som tabell og figur. Gitt at analysene har en N på 371 903 respondenter, gir det liten mening å rapportere signifikansnivå i analysene. Alle sammenhengene i modellene nedenfor er statistisk signifikante. I gjennomgangen av analysene legger vi derfor vekt på den substansielle effekten av de ulike kovariatene.

Figur 7 viser resultatene av regresjonen oppsummert i fire plott, ett for barn og unges deltakelse i hver av de tre kulturorganisasjonene og ett for deltakelsen i idrettsorganisasjoner. Vi kan se at profilen til barn og ungdom som er aktive i kulturorganisasjoner, skiller seg fra profilen til barn og ungdom som er aktive i idrettsorganisasjonene. Samtidig ser vi at det også er forskjeller mellom de tre kulturorganisasjonene når de gjelder de aktives profil.

¹ Vi benytter denne variabelen i stedet for variabelen som registrerer medlemskap, fordi hele utvalget av respondenter har fått spørsmål om variabelen som gjelder aktivitetenes hyppighet, mens bare et lite underutvalg har fått spørsmål om medlemskapsvariabelen.

Figur 7. Regresjonsplott for aktivitet i korps, kor og orkester, kultur- og musikksskole, religiøs forening og idrettslag.

Kilde: Ungdataundersøkelsene fra 2014 til 2019 (N = 413 720).

Regresjonsplottet øverst til venstre i figur 7 viser oss hvordan de nevnte profilmfaktorene påvirker sjansen for å være aktiv i kor, korps og orkester. Vi ser at bakgrunnsvariablene generelt har liten effekt på aktiviteten, og at dette gjelder både sosial bakgrunn og klassestrinn. Vi ser imidlertid at jenter er 1,6 prosentpoeng mer tilbøyelige til å være aktive i kor, korps og orkester enn gutter. Deltakelsen i denne organisasjonstypen ser heller ikke ut til å ha endret seg fra 2014 til 2019, noe som kan leses ut av den manglende effekten av 2018/2019-variabelen. Vi ser imidlertid at det å være aktiv i kultur- og musikksskoler har en sterk effekt. 25 prosent av dem som er aktive der, er også aktive i kor, korps og orkester. Den viktigste grunnen til den sterke effekten er sannsynligvis at kor og korps gjerne organiseres i tett samarbeid med musikksskolen, og at respondentene derfor har krysset av for deltakelse i begge disse organisasjonene. Videre finner vi at det å være aktiv i en religiøs forening øker sjansen for at man er aktiv i kor, korps og orkester. Effekten er på 7 prosentpoeng. Vi tror at noe av det samme samspillet mellom de to organisasjonstypene gjør seg gjeldende her. Mange kor er kirkekor, noe som gjør det naturlig for mange å være aktive i begge de to kulturorganisasjonene.

Til sist ser vi en liten, negativ effekt av aktivitet innenfor idretten. Dette forteller oss at det er 1,3 prosentpoeng mindre sannsynlig at de som driver med idrett, er aktive innenfor kor, korps og orkester. Modellen fanger opp 13 prosent av variasjonen i den avhengige variabelen.

Regresjonsplottet øverst til høyre i figur 7 viser oss profilen til dem som deltar i kultur- og musikkskoler. Ikke overraskende finner vi at det er 42 prosent mer sannsynlig at de som er aktive i kor, korps og orkester, også er aktive i kultur- og musikkskoler enn resten. Også her ser vi at deltakelse i de andre organisasjonstypene er det som har størst påvirkning. De som er aktive i religiøse organisasjoner, er mer tilbøyelige til også å være aktive i kultur- og musikkskoler. De som driver med idrett, er 3 prosentpoeng mindre tilbøyelige til å delta i kultur- og musikkskoler enn dem som ikke driver med idrett. Når det gjelder de sosioøkonomiske variablene, er jenter 3 prosentpoeng mer tilbøyelige til å være aktive i kultur- og musikkskoler enn gutter. Det er imidlertid viktig å ta hensyn til kovariatene når vi tolker plottene. Selv om effekten av sosioøkonomisk status ser liten ut, må vi huske at koeffisienten indikerer effekten på den avhengige variabelen for en verdis økning på skalaen til den uavhengige variabelen. Når det gjelder sosioøkonomisk status, betyr dette at det er 6,4 prosentpoeng mer sannsynlig at barn og unge i den mest privilegerte kategorien deltar i kultur- og musikkskoler enn barn og unge i den minst privilegerte kategorien. Når det gjelder betydningen av klasstrinn, ser vi også at den samlede effekten er stor. Sammenligner vi ungdom på 8. trinn med ungdom på siste trinn på videregående skole, forteller den negative koeffisienten at det er 8,5 prosentpoeng mer sannsynlig at de yngste ungdommene deltar i kultur- og musikkskoler enn de eldste. Til sist indikerer tidsvariabelen at det ikke har skjedd noen endring i deltakelsen fra 2014 til 2019 i kultur- og musikkskoler. Modellen forklarer 13,5 prosent av variasjonen i deltakelse i kultur- og musikkskoler.

Regresjonsplottet for deltakelse i religiøse organisasjoner nederst til venstre i figur 7 viser vi at forklaringsvariabelen som har størst effekt, er aktivitet i kor, korps og orkester. Koeffisienten indikerer at det er 20 prosentpoeng mer sannsynlig at barn og unge som er aktive der, også deltar i religiøse organisasjoner. Vi ser også at aktivitet i kultur- og musikkskoler er positivt korrelert med aktivitet i religiøse organisasjoner, på 6 prosentnivå. Videre finner vi at det er mer sannsynlig at unge som driver med idrett, er aktive i religiøse organisasjoner enn unge som ikke driver med idrett. Når det gjelder bakgrunnsvariablene, ser vi at klasstrinnsvariabelen har sterkest effekt. For hvert høyere klasstrinn reduseres sannsynligheten for aktivitet i religiøse organisasjoner med 2,6 prosentpoeng. Sammenligner vi ungdom på 8. trinn med ungdom på siste trinn i videregående skole, finner vi at de eldste er 13 prosentpoeng mindre tilbøyelige til å være aktive i en religiøs organisasjon. Videre ser vi at sosioøkonomisk status har null effekt på unges aktivitet i religiøse organisasjoner. Til sist finner vi en effekt på 1,6 prosentpoengs

forskjell mellom jenter og gutter. Jenter er hakket mer tilbøyelige til å være aktive i en religiøs forening enn gutter. Denne modellen er den som i minst grad forklarer variasjonen som vi finner blant ungdom, med en justert forklart varians på 4,3 prosent.

Grunnen til at vi inkluderer idrettsorganisasjoner i denne rapporten, er at det gjør det mulig for oss å bruke den organisasjonstypen som flest barn og unge deltar i, som et utgangspunkt for sammenligning. Og av koeffisientplottet nederst til høyre i figur 7 går det fram at idretten skiller seg fra de tre kulturorganisasjonene på en del punkter når det gjelder deltakelse. Bakgrunnsvariablene viser at det å være jente og klassetrinn har en tydelig negativ effekt. I faktiske tall finner vi det er 5 prosentpoeng mer sannsynlig at gutter deltar i idrettsaktiviteter enn jenter, og at det er hele 36,5 prosentpoeng mindre sannsynlig at ungdom på siste trinn i videregående skole deltar i idrettsaktiviteter enn unge på 8. trinn. Dette aldersbetingede frafallet er et velkjent trekk ved barn og unges deltakelse i idrett (Bakken, 2019b). Videre ser vi at den sosioøkonomiske gradienten også gjør seg tydelig gjeldende her. Sammenligner vi den laveste med den høyeste sosioøkonomiske gruppen, finner vi at det er 26 prosentpoeng mer sannsynlig at den mest privilegerte gruppen er aktiv i idrett. Dette funnet er også bekreftet i tidligere studier av idrettsdeltakelse blant barn og unge i Norge (Jacobsen mfl., 2020; Sivesind, 2012). Tidsvariabelen indikerer også en liten nedgang på 1,5 prosentpoeng i andelen unge som er aktive i idretten i perioden 2014–2017, og dem som er aktive i perioden 2018–2019.

Effekten de unges deltakelse i de tre kulturorganisasjonene har på idrettsdeltakelsen, er som ventet basert på de allerede rapporterte profilene. Den er negativ for kultur- og musikkskoler og kor, korps og orkester og positiv for religiøse organisasjoner. Det er 7,5 prosentpoeng mer sannsynlig at barn og ungdom som er med i religiøse organisasjoner, er aktive i idretten enn unge som ikke er med i slike organisasjoner. Videre er det 7,2 prosentpoeng mindre sannsynlig at unge som er aktive i kultur- og musikkskoler, også deltar i idretten, mens tilsvarende tall for unge som er aktive i kor, korps og orkester, er 5,5 prosentpoeng. Modellen forklarer 10,4 prosent av variasjonen i den avhengige variabelen.

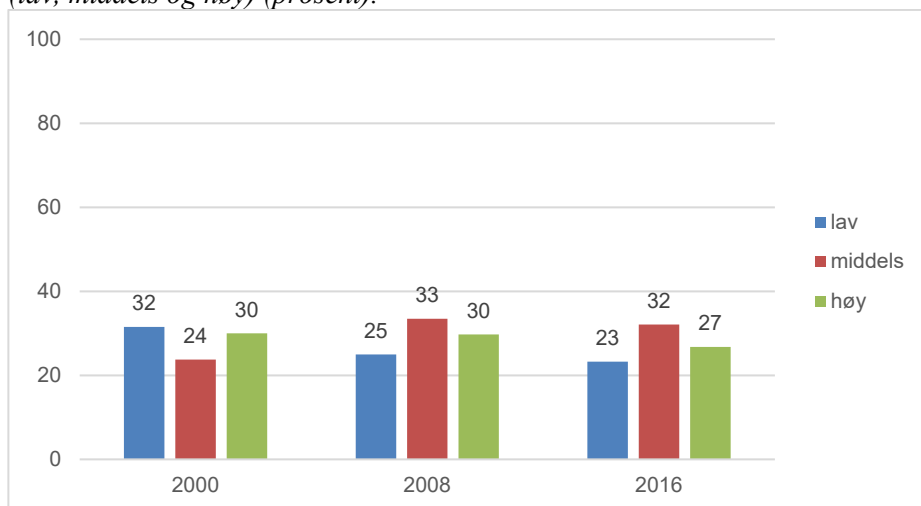
Sosiale forskjeller i deltakelsen i kulturaktiviteter

Basert på kultur- og mediebruksundersøkelsene kan vi undersøke sosiale forskjeller i barn og unges deltakelse i kulturaktiviteter ved hjelp av andre indikatorer. Fordi disse undersøkelsene har små utvalg sammenlignet med ungdomsundersøkelsene, velger vi å se på deltakelsen i kulturaktivitetene (teater og revy, organisert dans, musikkaktiviteter og billedkunst og kunsthåndverk) under ett. En analyse av forskjeller i deltakelsen i de enkelte aktivitetene vil innebære større statistisk usikkerhet og gjøre det vanskelig å trekke klare konklusjoner, blant annet fordi det i flere av aktivitetene er snakk om få

respondenter. I analysene bruker vi mål som fanger inn betydningen av kulturelle og økonomiske ressurser. I tillegg er en av analysene klassebasert.

Figur 8 viser barn og ungdoms deltakelse i kulturaktiviteter etter foresattes (hovedinntektstaker) inntekt. Respondentene er delt inn i tre like store grupper etter inntekt. Mer konkret består gruppene av tredjedelene med henholdsvis lavest, middels og høyest inntekt i befolkningen.

Figur 8. Barn og ungdoms deltakelse i kulturaktiviteter etter foresattes inntekt (lav, middels og høy) (prosent).

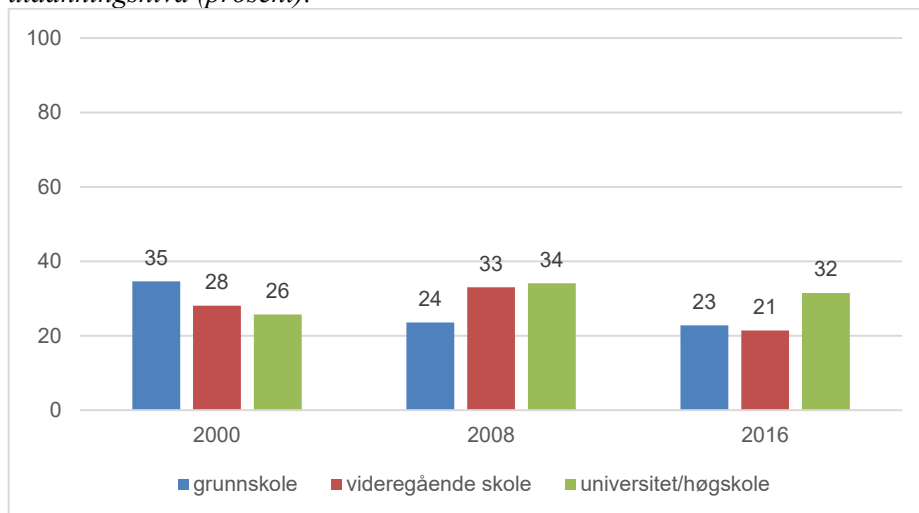

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene (N = 579 / 513 / 470).

Figuren viser variasjoner i andelen unge som deltok, etter inntektsnivå, men det kan ikke sies å være noe entydig mønster. Forskjellene innad i det enkelte år er ikke statistisk signifikante, og vi kan derfor ikke utelukke at de skyldes tilfeldigheter i utvalget. I 2000 var andelen 32 prosent i den laveste inntektskategorien mot 24 i den midlere og 30 i den høyeste. Til sammenligning var tallene 25 prosent mot 33 og 30 prosent i 2008, og 23 prosent mot 32 og 27 prosent i 2016. Heller ikke når vi analyserer foresattes inntekt som en kontinuerlig variabel og ser på korrelasjonen med barn og ungdoms deltakelse i kulturaktiviteter, finner vi noen statistisk signifikant sammenheng (se appendiks). Foresattes inntektsnivå ser dermed ikke ut til å være utslagsgivende for barn og ungdoms deltakelse i kulturaktiviteter sett under ett.

Figur 9 viser barn og ungdoms deltakelse i kulturaktiviteter etter foresattes (hovedinntektstaker) utdanningsnivå. Vi skiller her mellom grunnskole, videregående skole og universitet og høyskole.

Figur 9. Barn og ungdoms deltakelse i kulturaktiviteter etter foresattes utdanningsnivå (prosent).

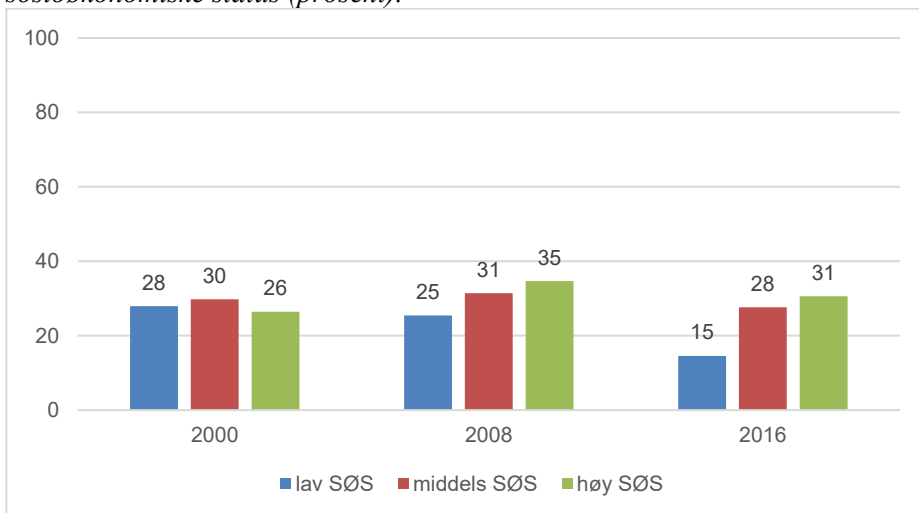
Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene (N = 579 / 513 / 470).

Figuren viser at det også er variasjoner i andelen unge som deltok, basert på foresattes høyeste fullførte utdanning, men akkurat som for inntekt er forskjellene innad i det enkelte år ikke statistisk signifikante. I 2000 var andelen noe høyere blant unge med foreldre som hadde grunnskole som høyeste fullførte utdanning, enn blant unge med foreldre som hadde videregående skole og universitetet eller høgskole. Sammenhengen snudde imidlertid de påfølgende årene, og både i 2008 og 2016 var andelen lavest blant unge som hadde foreldre med grunnskoleutdanning, og høyest blant unge som hadde foreldre med universitets- eller høgskoleutdanning. I 2016 hadde 32 prosent av de unge som deltok, foreldre med høyere utdanning, mens 21 prosent hadde foreldre med grunnskoleutdanning, og 23 prosent hadde foreldre med videregående skole.

Noe av årsaken til at forskjellene ikke slår ut som statistisk signifikante til tross for at de er relativt markante, kan være at det er relativt få respondenter i grunnskolekategorien. En alternativ analyse basert på en grovere inndeling av utdanningskategoriene indikerer at unge med foresatte som har høy utdanning (universitetet eller høgskole), deltok i større grad enn unge med foresatte som har lavere utdanning (grunnskole og videregående skole), det vil si med henholdsvis 32 mot 22 prosent (se appendiks). Det tyder med andre ord på at det er en forskjell i deltakelsen mellom barn og ungdom med foresatte som har høyere og lavere utdanning. Dette er også i tråd med tidligere funn fra ungdomsundersøkelsene som viser at det er en sammenheng mellom kulturelle ressurser i hjemmet og deltakelse i kulturorganisasjoner (Jacobsen mfl., 2021).

På samme måte som i analysen av dataene fra ungdomsundersøkelsene har vi kombinert inntektsmålet og utdanningsmålet i et samlet ulikhetsmål. Dette målet har tre kategorier som indikerer lav, middels og høy sosioøkonomisk status og er basert på ulike kombinasjoner av de to variablene (for eksempel vil barn og ungdom med foresatte som har høy inntekt og høy utdanning, plasseres i høystatuskategorien). Figur 10 viser barn og ungdoms deltakelse i kulturaktiviteter etter sosioøkonomisk status.

Figur 10. Barn og ungdoms deltakelse i kulturaktiviteter etter foresattes sosioøkonomiske status (prosent).

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene (N = 579 / 513 / 470).

Figuren viser noen tiltakende forskjeller i deltakelsen over tid. I 2000 var andelen som deltok, 28 prosent i lavstatuskategorien, 30 prosent i mellomstatuskategorien og 26 prosent i høystatuskategorien. I 2008 ser vi at andelen aktive økte blant barn og ungdom fra hjem med høy sosioøkonomisk status (til 35 prosent), samtidig som den holdt seg mer eller mindre uendret i de øvrige kategoriene. Forskjellene er for øvrig ikke statistisk signifikante. Mer markant var forskjellen i 2016, da deltakelsen i lavstatuskategorien gikk ned til 15 prosent. Forskjellen var her signifikant på 10-prosentsnivå. Dermed ser vi indikasjoner på at deltakelsesmønsteret får en tydeligere sosial gradient gjennom den perioden vi studerer. Analysene ovenfor tyder på at denne endringen henger sammen med at kulturelle ressurser ser ut til å få større betydning, som samsvarer med foresattes utdanningsnivå snarere enn med økonomiske ressurser.

Kultur- og mediebruksundersøkelsene gjør det i tillegg mulig å analysere deltakelsen etter sosial klasse. Basert på opplysninger om foresattes yrke kan vi konstruere et klasseskjema som sier noe om deres økonomiske og sosiale

posisjon i samfunnet. Tanken er at yrke er korrelert med både inntekts- og utdanningsnivå, slik at også disse dimensjonene fanges opp av skjemaet. I skjemaet skiller vi mellom høyere serviceyrker, lavere serviceyrker, selvsyssele, faglærte arbeidere og ufaglærte arbeidere.

Hovedskillene mellom faglærte og ufaglærte arbeidere og ansatte i serviceyrker handler blant annet om forskjeller mellom industri og tjenesteyting, lav og høy autonomi i jobben og manuelle ferdigheter og vitenskapelig og kommunikativ ekspertise (Oesch, 2006). Når det gjelder servicenivå, har vi også valgt å skille mellom yrker innenfor (sosio)kulturelt arbeid, som blant annet omfatter profesjonelle kulturarbeidere, akademikere og lignende, og høyere teknisk-økonomiske yrker, slik at vi får én kulturell og én økonomisk dimensjon. I tillegg representerer selvsyssele en egen kategori, da de ikke inngår i et vanlig ansettelsesforhold, men driver sin egen virksomhet. En teoretisk basert forventning ut fra dette klasseskjemaet kunne være at barn og ungdom med foresatte i kulturelt orienterte klasseposisjoner i større grad vil delta i kulturaktiviteter enn andre, fordi en slik posisjon indikerer høy grad av kulturelle ressurser (Savage, 2005).

Tabell 4 viser hvordan barn og ungdoms deltakelse varierer med foresattes (hovedinntektstaker) posisjon i dette klasseskjemaet.

Tabell 4. Barn og ungdoms deltakelse i kulturaktiviteter etter foresattes klasseposisjon, basert på Oesch's klasseskjema (prosent).

	Kulturelt orientert	Økonomisk orientert
Høyere serviceyrker	46	28
Lavere serviceyrker	24	27
Selvstendig næringsdrivende		38
Faglærte arbeidere		19
Ufaglærte arbeidere		27

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2016 (N = 470).

Tabellen viser at barn og ungdom med foresatte som jobber i kulturelt orienterte høyere serviceyrker, i langt større grad deltar i kulturaktiviteter enn andre. Andelen var her 46 prosent mot 28 prosent blant dem med foresatte i økonomisk orienterte høyere serviceyrker. Dette er altså i tråd med de ovennevnte forventningene. Til gjengjeld er andelen noe lavere i kulturelt orienterte lavere serviceyrker (24 prosent). Når det gjelder økonomisk orienterte yrker, er imidlertid de unges deltakelsesnivå det samme enten de foresatte har høyere eller lavere serviceyrker. Samtidig finner vi at deltakelsen er noe høyere blant barn og ungdom fra hjem der de foresatte er selvsyssele (38 prosent). En forklaring på det kan være at vi i denne kategorien finner mange som driver med kulturproduksjon. Det er også et skille mellom faglærte og ufaglærte arbeidere (19 prosent mot 27 prosent). Funnene som går fram i denne tabellen,

tyder med andre ord på at det er en delvis sammenheng mellom foresattes klasseposisjon og barn og ungdoms deltakelse i kulturaktiviteter. Det er likevel ikke noen tydelig klassedeling – deltakelsen i den laveste posisjonen er like høy som deltakelsen i de høyere posisjonene. Det ser ut til at skillet mellom en kulturell og en økonomisk orientert posisjon er viktigere, og dette gjelder særlig skillet mellom den høyeste posisjonen og øvrige posisjoner.

Oppsummering

Ungdata-analysen av barn og ungdoms deltakelse i kulturorganisasjoner etter foreldrenes sosioøkonomiske status (SØS) viser en sosial gradient. Som forventet øker sannsynligheten for medlemskap og deltakelse med økt sosioøkonomisk status. Vi finner imidlertid at effekten av sosioøkonomisk status på deltakelse både i korps, kor og orkester og i kultur- og musikkskoler er mindre når vi tar i betraktning andre variabler, selv om det fortsatt har betydning. Analysen av kultur- og mediebruksundersøkelsene indikerer ingen signifikant direkte sammenheng mellom inntektsnivå og deltakelse, men det er indikasjoner på at fullført høyere utdanningsnivå har betydning. Analysene kan tyde på at en kulturelt orientert klasseposisjon går sammen med høyere deltakelse enn andre klasseposisjoner, selv om det ikke er et helt entydig mønster.

Kjennetegn ved lokale kulturorganisasjoner for barn og ungdom

I dette kapittelet skal vi se nærmere på kjennetegn ved lag, foreninger og organisasjoner som har aktiviteter for barn og ungdom. Formålet er å beskrive hvordan de ulike organisasjonene er organisert. Mer konkret ser vi på organisasjonenes medlems sammensetning, aktivitetsnivå, kontakt med det offentlige, samarbeid med andre, inntektsgrunnlag og tilgangen på lokaler. Vi sammenligner organisasjoner innenfor kunst og kultur med organisasjoner innenfor idrett, hobby og fritid og andre kategorier. Analysene er basert på organisasjonsdata fra den nyeste lokallagsundersøkelsen som ble gjennomført i 2019. Dette betyr også at tallene reflekterer situasjonen før koronapandemien og sosiale nedstengninger og restriksjoner som følge av denne.

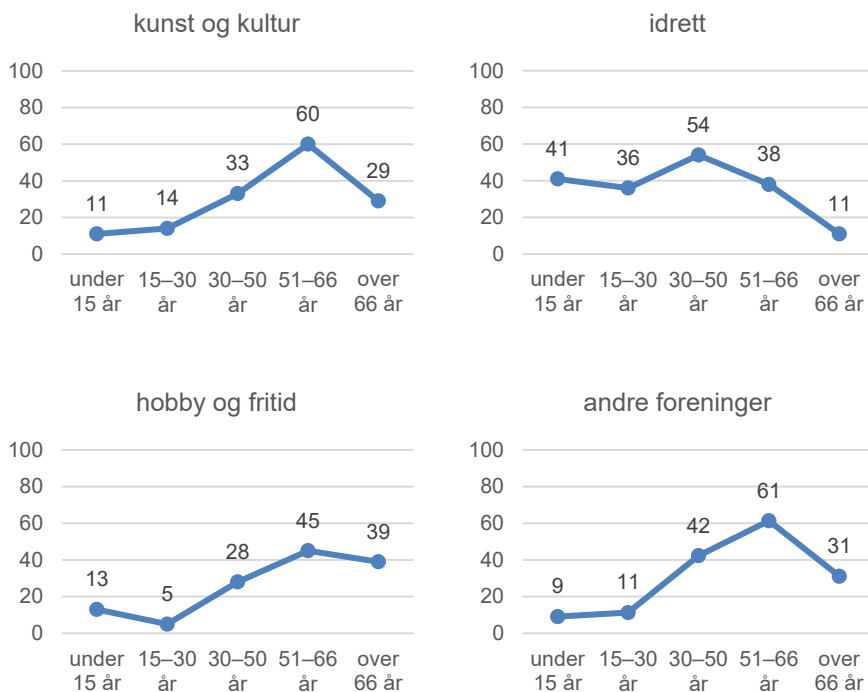
Medlemskap

Vi begynner med å sammenligne aldersfordelingen i foreninger innenfor kunst og kultur med foreninger innenfor idrett, hobby og fritid og andre foreninger. De ulike foreningene fikk spørsmål om hvilke aldersgrupper som representerte hovedtyngden av medlemsmassen, og figur 11 viser fordelingen av svarene deres. Vi skiller mellom fire kategorier: kunst og kultur, idrett, hobby og fritid og en samlekategori som dekker alle andre organisasjonstyper. Kategoriseringen er basert på ICNPO-kategorier (se for eksempel Arnesen og Sivesind (2021) for en oversikt).

Figur 11 viser at 11 prosent av foreningene i kategorien kunst og kultur svarte at hovedtyngden av medlemsmassen er under 15 år, mens 14 prosent svarte at den er mellom 15 og 30 år. Et flertall av foreningene rapporterer at tyngdepunktet ligger over 30 år, og svært mange (60 prosent) svarer at det ligger mellom 51 og 66 år. Figuren viser også at aldersfordelingen i kategorien kunst og kultur har fellestrekk med den vi finner i kategorien hobby og fritid og andre foreninger. Hovedforskjellen mellom disse kategoriene er at noe flere kulturforeninger har tyngden av medlemmene blant ungdom og unge voksne. Innenfor idretten ser vi til sammenligning at henholdsvis 41 og 36 prosent

svarer at hovedtyngden av medlemsmassen er under 15 år og mellom 15 og 30 år. Samtidig er det en del idrettslag (54 prosent) som svarer at hovedtyngden ligger mellom 30 og 50 år. Likevel viser figuren tydelig at det i idretten er en langt sterkere orientering mot barn og ungdom enn det vi finner innenfor kunst og kultur. Dette er i samsvar med analysene av individdataene i de foregående kapitlene.

Figur 11. Fordelingen av hovedtyngden av medlemsmassen på aldersgrupper i lokale organisasjoner, etter organisasjonstype (prosent) (N = 959).

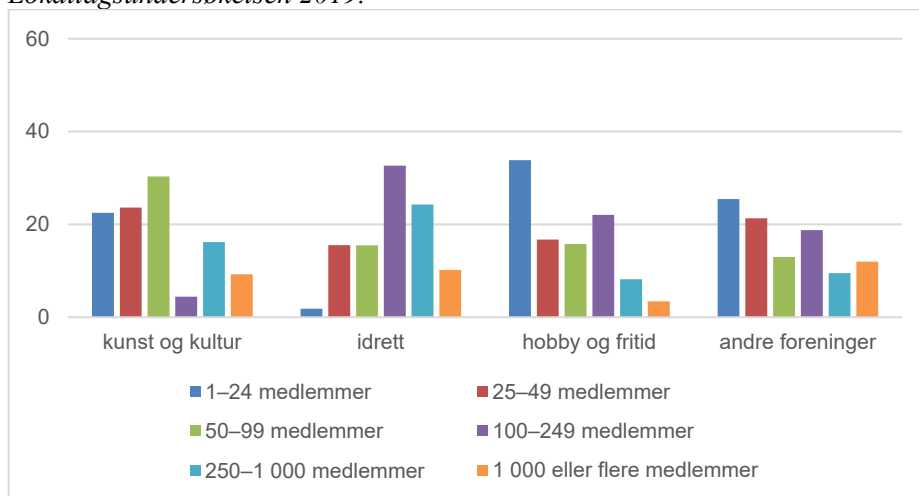
Kilde: Lokallagsundersøkelsen 2019.

I den videre analysen fokuserer vi på underutvalget av foreninger som svarte at hovedtyngden av medlemsmassen var opp til og med 30 år, og som dermed dekker barn, ungdom og unge voksne. En slik avgrensning omfatter nødvendigvis ikke alle foreninger som har medlemmer eller aktiviteter for barn og ungdom. Dette aldersspennet går også noe utover det aldersspennet som tilsvarte denne gruppen i analysene av ungdomsundersøkelsene og kultur- og mediebruksundersøkelsene, men dette er diktert av hvordan spørsmålet ble stilt i lokallagsundersøkelsen. Samtidig dekker det en gruppe som er aktiv i mange barne- og ungdomsorganisasjoner (medlemmer opptil 26 år teller for eksempel i tilskuddsordningen til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner). Antallet foreninger som inngår i dette underutvalget, er også forholdsvis lite og

medfører dermed større usikkerhet i resultatene. Trass i disse forbeholdene kan analysen fortelle oss noe om de kunst- og kulturforeningene som har unge som sentral målgruppe. I den videre analysen omtaler vi derfor disse foreningene som barne- og ungdomsforeninger.

Vi starter med å se på hvordan antallet medlemmer fordeler seg i barne- og ungdomsforeninger innenfor kunst og kultur sammenlignet med barne- og ungdomsforeninger innenfor idrett, hobby og fritid og andre foreninger.

Figur 12. Fordeling av antall medlemmer i barne- og ungdomsorganisasjoner, etter organisasjonstype (prosent) (N = 37 / 70 / 29 / 63). Lokallagsundersøkelsen 2019.

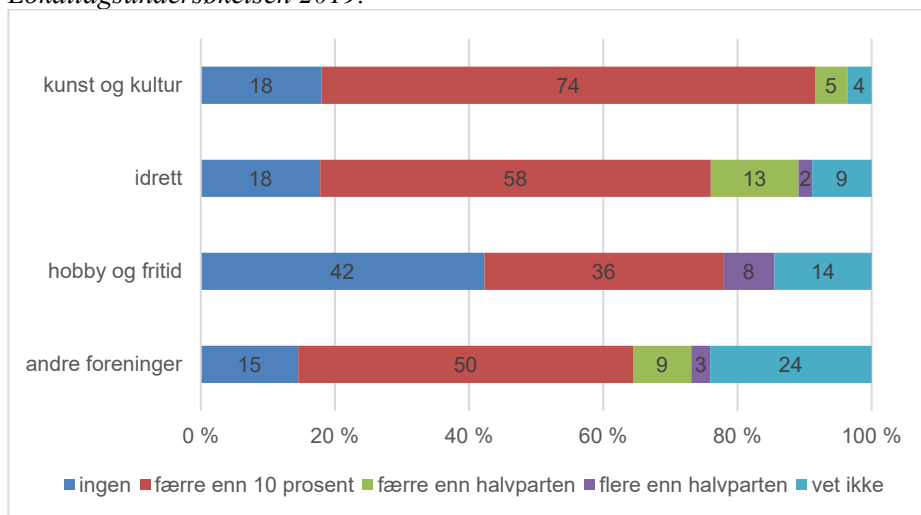

Figuren viser at flertallet av kunst- og kulturforeningene har en liten medlemsmasse. Av disse foreningene svarer 23 prosent at de har opptil 24 medlemmer, mens 24 prosent svarer at de har 25–49 medlemmer og 30 prosent 50–99 medlemmer. Sammenlignet med de andre kategoriene er det flere små barne- og ungdomsforeninger innenfor kunst og kultur. En større andel av foreningene innenfor idrett, hobby og fritid og andre foreninger ligger i spennet mellom 100 og 249 medlemmer. Idrettslagene skiller seg ut ved at flertallet av foreningene har 100 eller flere medlemmer. Samtidig merker vi oss at andelen foreninger som har 1 000 eller flere medlemmer, er like stor blant kunst- og kulturforeningene som blant foreninger innenfor de øvrige kategoriene. Andelen foreninger som har 250–1 000 medlemmer, er dessuten større innenfor kunst og kultur enn innenfor hobby og fritid og andre foreninger.

Foreningene som har deltatt i undersøkelsen, har også fått spørsmål om hvor mange medlemmer som har minoritetsbakgrunn. Figur 13 viser fordelingen av svarene på dette spørsmålet for barne- og ungdomsforeningene. Respondentene

oppgav ikke antall, men om det gjaldt færre enn 10 prosent av medlemmene, færre enn halvparten eller flere enn halvparten.

Figur 13. Andel barne- og ungdomsorganisasjoner der ingen, færre enn 10 prosent, færre enn halvparten eller flere enn halvparten av medlemmene hadde minoritetsbakgrunn (prosent) (N = 37 / 70 / 29 / 63). Lokallagsundersøkelsen 2019.

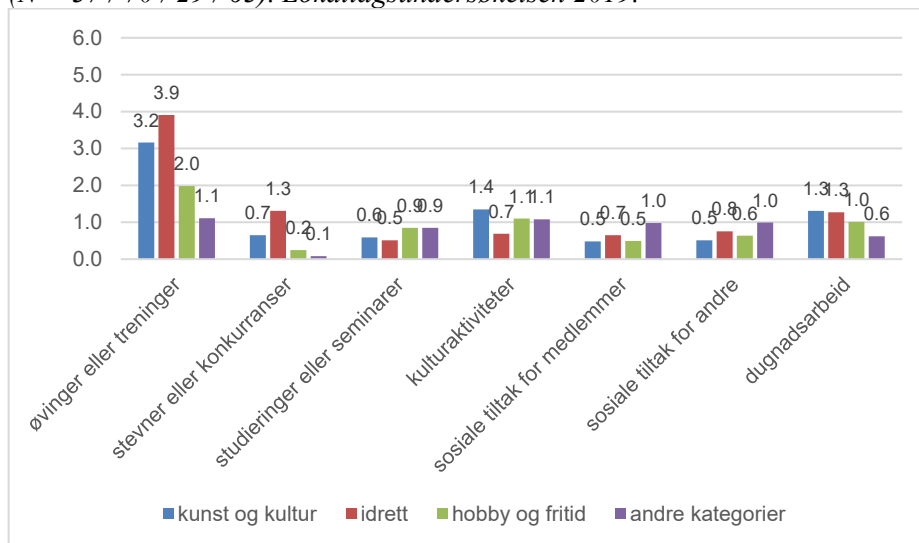

Blant barne- og ungdomsforeningene innenfor kunst og kultur svarte 74 prosent at færre enn en tiendedel av medlemmene har etnisk minoritetsbakgrunn, mens 5 prosent svarte færre enn halvparten. 18 prosent rapporterte at de ikke har noen medlemmer med en slik bakgrunn. I så måte ligger kulturforeningene på nivå med idretten og andre foreninger, der vi finner tilsvarende tall. Noe flere foreninger innenfor disse to kategoriene oppgav at det gjelder færre enn halvparten av medlemmene, i tillegg til at et fåtall svarte flere enn halvparten. Dette gjaldt henholdsvis 13 og 2 prosent blant foreningene innenfor idrett og 9 og 3 prosent blant andre foreninger. Blant foreninger innenfor hobby og fritid svarte 42 prosent at de ikke hadde noen medlemmer med minoritetsbakgrunn, mens 8 prosent svarte at flere enn halvparten hadde slik bakgrunn.

Aktiviteter og aktivitetsnivå

Figur 14 viser et anslag over hvor mange ganger i måneden barne- og ungdomsforeningene i de fire kategoriene arrangerte ulike aktiviteter. Aktivitetene vi tar for oss, er øvinger eller trening, stevner eller konkurranser, studieringer eller seminarer, kulturaktiviteter, sosiale tiltak for medlemmer, sosiale tiltak for andre og dugnadsarbeid.

Figur 14. Anslag over hvor mange ganger i måneden barne- og ungdomsorganisasjoner arrangerte ulike aktiviteter, etter organisasjonstype. (N = 37 / 70 / 29 / 63). Lokallagsundersøkelsen 2019.

De største variasjonene handler om hvor ofte det ble arrangert øvinger og treninger og stevner og konkurranser. Innenfor kunst og kultur ble det i gjennomsnitt arrangert øvinger eller treninger 3,2 ganger i måneden mot 3,9 innenfor idrett, 2 innenfor hobby og fritid og 1,1 innenfor andre foreninger. Når det gjelder stevner eller konkurranser, er tallene 0,7 ganger innenfor kunst og kultur mot 1,3 innenfor idrett, mens foreninger i de to siste kategoriene i liten grad har slike aktiviteter. Tatt i betraktning at aktivitetene innenfor kunst og kultur og idrett i større grad er presentasjonsbaserte, er det ikke så overraskende at de oftere har både øvinger, treninger, stevner og konkurranser. Kunst- og kulturforeninger har dessuten oftere kulturaktiviteter, selv om det også er mange hobby- og fritidsforeninger og andre foreninger som har slike aktiviteter. Hobby- og fritidsforeninger og andre foreninger arrangerer derimot oftere studieringer eller seminarer. Samlet sett spiller tallene en sterkere aktivitetsorientering innenfor kunst og kultur, idrett og hobby og fritid enn det vi finner ellers i sektoren.

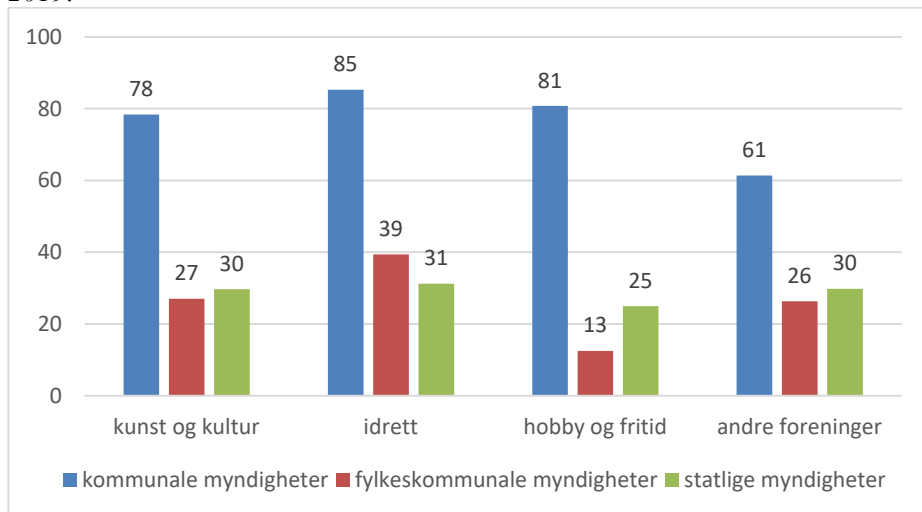
Figuren viser også hvor ofte foreningene arrangerer sosiale tiltak for medlemmer og andre (for eksempel sosiale samlinger for medlemmer eller for barn, ungdom eller eldre som ikke er medlemmer) og dugnadsarbeid. Det første vi merker oss, er at det oftere er andre foreninger enn dem vi finner på kultur- og fritidsfeltet, som arrangerer sosiale aktiviteter utover den vanlige aktiviteten. Igjen kan det speile en forskjell i hvor aktivitetsorienterte ulike foreninger er i de vanlige aktivitetene. Det andre vi ser, er at dugnadsarbeid ser ut til å forekomme noe oftere i kunst- og kulturforeninger og idrettsforeninger enn i

hobby- og fritidsforeninger og en del hyppigere i førstnevnte foreninger enn i andre foreninger. Tallene viser 1,3 ganger per måned innenfor kunst og kultur og idrett mot 1,0 ganger innenfor hobby og fritid og 0,6 ganger i andre foreninger. Det skyldes nok at dugnadsarbeid i regi av medlemmene (barn og ungdom), foresatte og andre i foreningen ikke bare er viktig i gjennomføringen av aktiviteten, men også for å generere inntekter til disse foreningene.

Kontakt med kommunen og samarbeid med andre

Figur 15 viser andelen av barne- og ungdomsorganisasjonene innenfor kunst og kultur, idrett, hobby og fritid og andre kategorier som minst hadde årlig kontakt med kommunale, fylkeskommunale og statlige myndigheter i 2019.

Figur 15. Andel barne- og ungdomsorganisasjoner som minst hadde årlig kontakt med kommunale, fylkeskommunale og statlige myndigheter, etter organisasjonstype (prosent) (N = 37 / 70 / 29 / 63). Lokallagsundersøkelsen 2019.

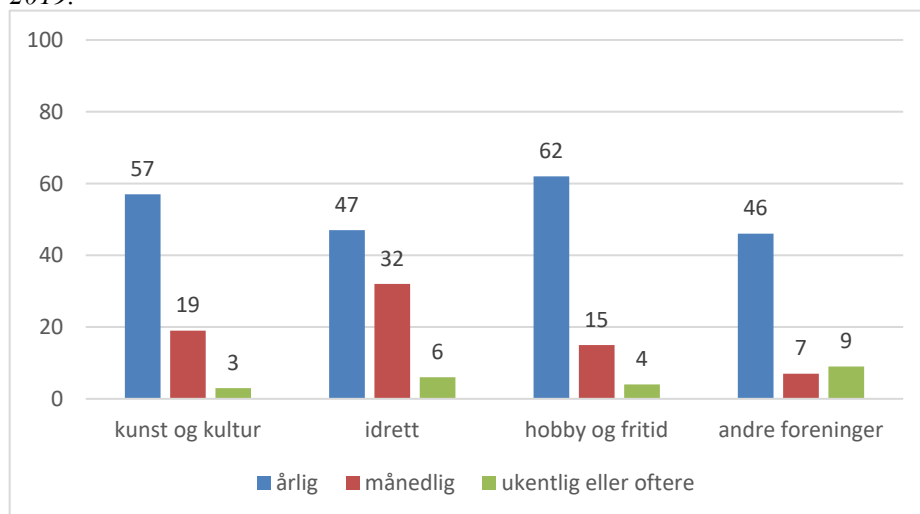

Figuren viser at andelen kulturorganisasjoner som hadde kontakt med kommunale myndigheter, var 78 prosent mot 85 prosent innenfor idrett, 81 prosent innenfor hobby og fritid og 61 prosent i andre foreninger. Forskjellene mellom kultur, idrett og fritid er små og ikke signifikante, mens forskjellene mellom kultur og andre foreninger er større og av statistisk betydning. Når det gjelder andelen som hadde kontakt med fylkeskommunale myndigheter, er den jevnt over lavere enn andelen som hadde kontakt med kommunen. Vi ser også noe større forskjeller mellom kulturorganisasjoner og andre organisasjonstyper. Andelen som hadde kontakt med fylkeskommunale myndigheter blant kulturorganisasjonene, ligger på 27 prosent. Dette er noe lavere enn idrettslagene (39 prosent), men høyere enn hobby- og

fritidsorganisasjonene (13 prosent) og på nivå med andre foreninger (26 prosent). Andelen som hadde kontakt med statlige myndigheter, ligger på nivå med andelen som hadde kontakt med de fylkeskommunale. Forskjellene mellom organisasjonstypene når det gjelder denne kontakten, er mindre, med andeler mellom 25 og 30 prosent. Kulturorganisasjonene ligger her på nivå med idretts-, hobby- og fritidsorganisasjonene og andre organisasjoner.

Vi ønsket å undersøke kontakten med kommunale myndigheter nærmere, og figur 16 viser andelen som hadde årlig, månedlig og ukentlig eller oftere kontakt.

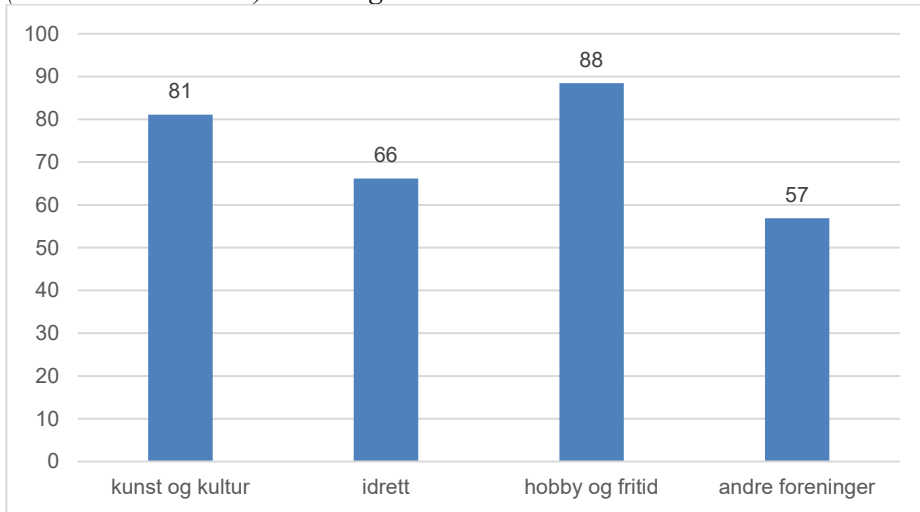
Figur 16. Andel barne- og ungdomsorganisasjoner med årlig, månedlig og ukentlig eller oftere kontakt med kommunale myndigheter, etter organisasjonstype (prosent) (N = 37 / 70 / 29 / 63), Lokallagsundersøkelsen 2019.

Figuren viser at flertallet av kulturorganisasjonene hadde relativt sjelden kontakt med kommunale myndigheter. 57 prosent svarte at de hadde årlig kontakt, 19 prosent at de hadde månedlig kontakt, mens bare 3 prosent svarte at de hadde kontakt ukentlig eller oftere. Videre ser vi et tilsvarende mønster for idretts- og hobby- og fritidsorganisasjonene. Det er noen forskjeller mellom kulturorganisasjonene og disse to kategorier, men de er ikke signifikante. Andre foreninger skiller seg derimot ut ved at få av dem hadde månedlig kontakt. Samlet sett viser figuren at mange kulturorganisasjoner som driver med aktiviteter for barn og ungdom, har kontakt med kommunen, men at denne kontakten ikke er så regelmessig.

Figur 17 viser andelen av de ulike barne- og ungdomsorganisasjonene som samarbeidet med andre – som kommuner, næringsliv og andre organisasjoner – om aktiviteter eller tiltak i nærmiljøet.

Figur 17. Andel barne- og ungdomsorganisasjoner som samarbeidet med andre om aktiviteter eller tiltak i nærmiljøet, etter organisasjonstype (prosent) (N = 37 / 70 / 29 / 63). Lokallagsundersøkelsen 2019.

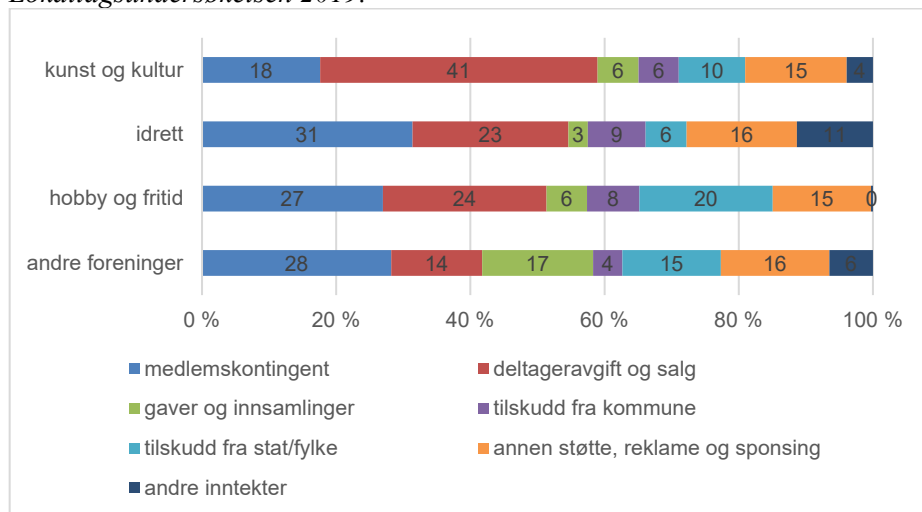
Figuren viser at 81 prosent av kulturorganisasjonene som drev med aktiviteter for barn og ungdom, samarbeidet med andre. Andelen var 66 prosent blant idrettslag og 88 prosent blant hobby- og fritidsorganisasjoner. Den var lavest blant andre foreninger (57 prosent).

Tallene i denne delen viser at mange barne- og ungdomsorganisasjoner innenfor både kunst og kultur, idrett og hobby og fritid har kontakt med kommunale myndigheter, men at det for flertallet dreier seg om sjelden, årlig kontakt. Videre finner vi at mange organisasjoner samarbeider med andre aktører i lokalsamfunnet, både kommunale og andre, men datagrunnlaget gir oss ikke grunnlag for å utdype hva som ligger i dette samarbeidet. Annen forskning indikerer imidlertid at samarbeidsrelasjonene på barne- og ungdomsfeltet generelt kjennetegnes ved å være mer uformelle (Trøttestad mfl., 2020).

Inntektsgrunnlag og tilgang på lokaler

Avslutningsvis skal vi se nærmere på hvordan inntektene til barne- og ungdomsorganisasjoner innenfor kultur og andre kategorier fordeler seg, og på tilgangen organisasjonene har på lokaler. Figur 18 viser fordelingen av inntekter fra ulike kilder i de ulike kategoriene.

Figur 18. Andel av inntekter fra ulike kilder i barne- og ungdomsorganisasjoner, etter organisasjonstype (prosent) (N = 37 / 70 / 29 / 63). Lokallagsundersøkelsen 2019.

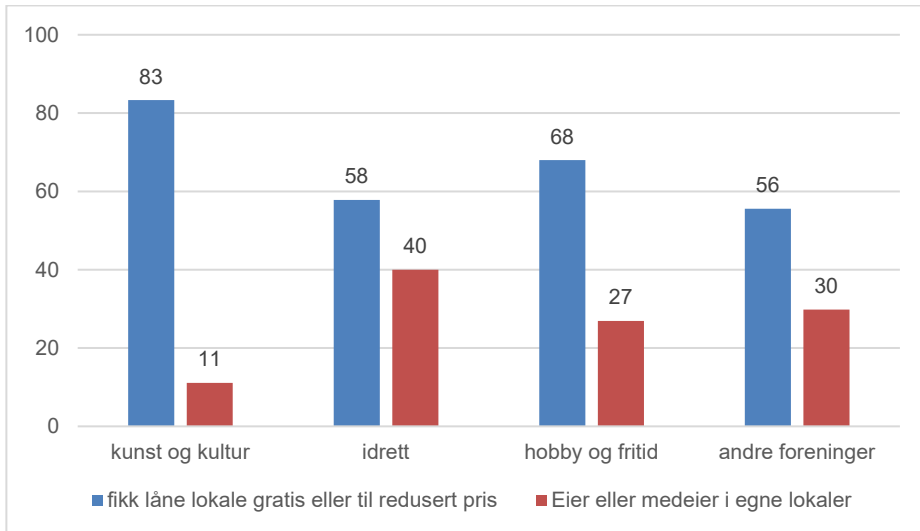
Figuren viser at egengenererte inntekter fra medlemskontingent og deltakeravgift og annet salg (loppemarked, basarer, utleie av lokaler og lignende) utgjør storparten av inntektene til barne- og ungdomsforeningene innenfor kunst og kultur. Medlemskontingenten stod for 18 prosent, mens deltakeravgift og annet salg stod for 41 prosent. Deretter følger ulike former for økonomisk støtte. Foreningene rapporterte at 10 prosent var tilskudd fra stat eller fylke, mens 6 prosent var tilskudd fra kommunen, og at 15 prosent var annen støtte, reklame eller sponing (for eksempel fra stiftelser, bedrifter eller hovedorganisasjon). Gaver og innsamlinger utgjør en liten inntektskilde (6 prosent).

De andre organisasjonstypene får en større andel av inntektene fra medlemskontingenten og en mindre andel fra deltakeravgifter og salg. Det henger til dels sammen med at kunst- og kulturorganisasjonene får en større andel av inntektene fra tilstelninger og arrangementer. Når det gjelder tilskudd og støtte, ligger andelen innenfor kunst og kultur på nivå med det vi finner innenfor de andre kategoriene. Unntaket er hobby og fritid, som får en noe større andel av inntektene fra tilskudd fra stat eller fylke. Blant idrettsorganisasjonene omfatter imidlertid annen støtte og sponing sannsynligvis også offentlige midler som overføres fra Norges idrettsforbund til lokale idrettslag, slik at andelen i realiteten er større. Også andelen fra gaver og innsamlinger er på det samme nivået innenfor kunst og kultur som innenfor idrett og hobby og fritid, mens det er høyere blant andre foreninger.

En annen viktig del av barne- og ungdomsforeningenes rammevilkår er tilgang på lokaler og anlegg. Figur 19 viser andelen av foreningene som svarte

at de fikk låne lokaler gratis eller til redusert pris, eller som var eier av eller medeier i egne lokaler.

Figur 19. Andel barne- og ungdomsorganisasjoner som låner lokaler gratis eller til redusert pris, eller som eier eller er medeier i egne lokaler, etter organisasjonstype (prosent) (N = 37 / 70 / 29 / 63). Lokallagsundersøkelsen 2019.

Foreningene innenfor kunst og kultur skiller seg klart ut ved at bare 11 prosent oppgav å være eier av eller medeier i egne lokaler, mens 83 prosent svarte at de leide lokaler gratis eller til redusert pris. Til sammenligning var tallene henholdsvis 40 og 58 prosent innenfor idretten, 68 og 27 prosent innenfor hobby og fritid og 30 og 56 prosent innenfor andre foreninger. Disse tallene viser med andre ord at barne- og ungdomsforeninger i mindre grad eier egne lokaler alene eller sammen med andre og i større grad leier lokaler (til redusert pris eller gratis) av kommune, næringsliv eller andre.

Oppsummering

Basert på organisasjonsdataene anslår vi at rundt en fjerdedel av alle kulturforeninger har hovedtyngden av medlemsmassen blant barn, ungdom og unge voksne i aldersspennet opp til og med 30 år. Flertallet av kulturorganisasjonene innenfor denne avgrensningen, som vi definerer som barne- og ungdomsorganisasjoner, er relativt små målt i medlemstall. Kulturorganisasjonene arrangerer oftere øvinger, stevner og konkurranser enn andre foreninger, noe som reflekterer organisasjonenes aktivitetsorientering. Dugnadsarbeid ser dessuten til å være en viktig innsatsfaktor i disse organisasjonene. Videre viser analysen at mange av organisasjonene har

kontakt med kommunale og andre offentlige myndigheter, men at dette er noe som skjer relativt sjelden for de fleste. Når det gjelder inntektsgrunnlag, ser vi at kulturorganisasjonene i større grad baserer seg på inntekter fra deltakeravgifter, arrangementer og salg enn de andre organisasjonene, selv om også medlemskontingent er en viktig inntektskilde. Kulturorganisasjonene leier eller låner i tillegg oftere lokaler til aktivitetene sine enn andre organisasjoner.

Inkludering av barn og unge i lokale frivillige kulturorganisasjoner

I dette kapittelet undersøker vi hvordan lokale frivillige organisasjoner arbeider med å inkludere barn og ungdom i kulturaktiviteter, og hvordan de forstår sin egen rolle i denne inkluderingen. Mer konkret søker vi å undersøke og illustrere hvilke utfordringer og barrierer organisasjonene opplever, og på hvilke måter inkludering av barn og ungdom er del av organisasjonenes målsettinger, praksiser og tiltak. Analysene er basert på kvalitative intervjuer med representanter for fem ulike lokale organisasjoner som tilbyr ulike kulturaktiviteter. Disse fem organisasjonene omfatter både rene kulturorganisasjoner og foreninger som har kulturaktiviteter som en del av aktivitetsrepertoaret: et musikkorps, et ungdomslag, en rollespillklubb, en ungdomsklubb og en sommerskole.

Inkludering som målsetting i organisasjonene

Hva legger informantene i organisasjonene i inkludering, og i hvilken grad er dette en del av organisasjonenes målsetting og måten de driver aktivitetene på? Forstår de inkludering som en integrert del av organisasjonens identitet og virksomhet, som noe underordnet eller som noe som ikke er en del av organisasjonens virksomhet i det hele tatt? Vi skal undersøke disse spørsmålene ved å se nærmere på hva informantene forteller om organisasjonenes formål og i hvilken grad organisasjonene legger vekt på å inkludere barn og ungdom.

For å få en bedre forståelse av de ulike organisasjonenes rolle og selvforståelse som inkluderingsaktører kan vi skille mellom to idealtyper: utdannende og oppfostrende organisasjoner. I utdannende organisasjoner er det viktigste målet at medlemmene skal delta i aktiviteten, og dette oppnår de ved å legge til rette for utfoldelse og mestring. I oppfostrende organisasjoner er derimot deltakelsen et middel for å oppnå sosiale formål, og disse organisasjonene legger vekt på å skape identitet, fellesskap og tilhørighet. Ofte vil aktiviteten være mer presentasjonsbasert i en utdannende organisasjon, mens den er mer lekbasert i en oppfostrende organisasjon (Stenling og Fahlén,

2016; Erdvik og Ervik, 2022). Dette er et idealtypisk skille, så organisasjoner kan ha trekk fra begge de to kategoriene. Vi forventer imidlertid at enkelte av organisasjonene har større grad av tilhørighet i den ene eller andre kategorien.

Blant organisasjonene i dette materialet går det også et skille mellom tradisjonelle, medlemsbaserte «rene» kulturorganisasjoner og nyere organisasjoner som tilbyr kulturelt relatert aktivitet sammen med andre typer aktiviteter. Musikkorpset er et eksempel på den første typen. Det tilbyr medlemsbaserte musikkaktiviteter for barn og ungdom og har røtter i korpsbevegelsen. Aktiviteten er voksenstyrt, tilknyttet skolen og tuftet på dugnadsinnsats fra foresatte og andre voksne. Organisasjonen har ifølge sine vedtekter et todelt formål: «å fremme interessen for og utøvelsen av musikk blant medlemmene og i lokalsamfunnet» og «å medvirke til sunne interesser og godt vennskap». Korpsinformanten som vi intervjuet, forstod dette som et uttrykk for at inkludering av barn og ungdom er en naturlig del av formålet og kulturen i organisasjonen:

Vi er en organisasjon hvor målet er å inkludere barn og unge i fritidsaktiviteter og skape en arena hvor de kan få utviklet seg musikalsk og sosialt. Korpset jeg representerer, har hatt en kultur på å være sosialt og inkluderende.

I sitatet illustrerer informanten en forståelse hvor utdannende og oppfostrende elementer i aktiviteten – musikalsk og sosial utvikling – går hånd i hånd. Videre pekte informanten på at det er viktig å finne en balanse i vektleggingen av disse to sidene ved aktiviteten, særlig når det gjelder ulike aldersgrupper:

Selvfølgelig skal det være kjekt å spille i korps, men det må være litt seriøst, for hvis ikke blir det kjedelig for de eldste. Men hvis det blir altfor seriøst, da tror jeg du kan miste noe. Jeg har troen på å legge seg på den gylne middelvei, da.

Det informanten forteller her, viser at de også differensierer mellom formen på og innholdet i aktiviteten med hensyn til barn og ungdom. Når det gjelder de yngste, handler det mer om å lage en aktivitet som barna opplever som gøy, og som gir dem mulighet til å utfolde seg sammen med andre barn. Når det gjelder ungdommene, legges det i større grad til rette for at de også skal kunne utvikle musikkferdighetene sine. Denne differensieringen reflekterer nok til dels også at forholdet mellom det lekbaserte og prestasjonsbaserte endrer seg fra barne- til ungdomsaktivitet.

Ungdomslaget er en annen tradisjonell organisasjon med medlemsbasert aktivitet for barn og ungdom. Laget driver med opplæring i folkedans (halling og pardans) og folkemusikk (langeleik, fele og sang) for barn og ungdom mellom 7 og 19 år. Til forskjell fra musikkorpset framhevet informanten i ungdomslaget i større grad de utdannende sidene ved aktiviteten, selv om vedkommende også understreket at laget søker å rekruttere bredt. På spørsmål

om hvordan informanten forstod lagetts rolle, særlig med tanke på inkludering av barn og ungdom, svarte informanten følgende:

Vi er med og gir et tilbud som ellers hadde vært mangelvare i hele distriktet, da. Vi er med og utfyller tilbudet med noe som ikke er idrett, da, som er mer estetisk, da. Jeg tenker det er et bra alternativ som vi bidrar med, da. [...] Vi har hatt folk inne som har vært veldig på siden i ungdomslivet, ikke hatt noen venner, men som har funnet seg til rette hos oss. Noen har vært her i årevis. Noen som jeg ikke trodde skulle få til å fungere på et dansegulv, som viser seg at med tålmodighet går det egentlig med alle.

Sitatet illustrerer at informanten ser organisasjonens rolle i relasjon til det bredere fritidstilbudet. Noe av bakgrunnen for dette kan være at laget holder til i en distriktskommune med et litt annet fritidstilbud enn det man finner i bynære strøk. I sammenligningen med idretten framhever informanten videre at formen på og innholdet i musikk- og danseaktiviteten som laget tilbyr, representerer et alternativ som potensielt treffer unge som ikke finner seg til rette i idrettsaktiviteter. Som vi skal komme tilbake til, legger ungdomslaget, akkurat som korpset, større vekt på lek enn på presentasjoner, selv om laget også deltar i stevner og lignende.

Ved siden av disse mer tradisjonelle kulturorganisasjonene omfatter utvalget vårt organisasjoner hvor kulturaktiviteter inngår som en del av andre aktiviteter. Den kristne ungdomsklubben, som er et samarbeid mellom KFUK-KFUM og Den norske kirke, tilbyr også ulike kulturaktiviteter, blant annet gjennom et musikkstudio som de har tilgang på i den lokale kirken. Klubben holder til i en storby, og aktiviteten foregår én gang midt i uka etter skoletid og er rettet mot eldre ungdom i alderen 15 til 19 år. På spørsmål om klubben har egne inkluderingsmålsettinger, viser informanten til at de forholder seg til moderorganisasjonenes mål om å legge til rette for åpne og inkluderende miljøer hvor alle skal kunne delta. Informanten gir uttrykk for at dette er noe de aktivt reflekterer over i klubben.

Rundt inkludering og sånt så tenker jeg det er noen problemstillinger rundt det som vi tenker over. Du skal kunne komme og føle deg hjemme, og ikke ha en spesiell tro, samtidig som det kan være åpent for at man kan tenne et lys i kirkerommet. Vi har gjerne en storytelling hvor en av de litt eldre ungdommene eller en som har lyst til å fortelle en historie, gjør det. Der sier vi veldig tydelig at det trenger ikke være kristent innhold, det kan være hva som helst, men det kan også ha det.

Vi så at korpset og ungdomslaget vektlegger både utdannende og oppfostrende elementer, mens vi her ser en noe tydeligere sosial profil, hvor det å legge til rette for utfoldelse, fellesskap og tilhørighet er det sentrale. Et sentralt mål for ungdomsklubben er å være en utfoldelsesarena for ungdom, særlig de som ikke

finner seg til rette i andre fritidsaktiviteter. Med andre ord er den nærmere en oppfostrende enn en utdannende organisasjon. Det framgår også av sitatet fra informanten at klubben er opptatt av å gi ungdom et fellesskap og tilhørighet gjennom aktiviteten, og at klubbens kristne profil ikke skal være til hinder for å delta dersom man ikke selv er religiøs.

Sommerskolen skiller seg litt ut både fra korpset, ungdomslaget og ungdomsklubben ved å være et tidsavgrenset tilbud i sommerhalvåret som oppstod i forbindelse med nedstengningene og restriksjonene under koronapandemien. Sommerskolen var kun rettet mot yngre barn. Den ble arrangert av en kristen menighet i samarbeid med det lokale biblioteket:

Vanligvis er det masse sommerskoler, men i år så ble det ikke gitt bevilgninger til det og sånt, så det var et veldig redusert tilbud og nesten ingen gratistilbud. Da tenkte vi i kirken at dette må vi gjøre noe med. Vi tok kontakt med biblioteket og fikk til et samarbeid. [...] Vi var veldig bevisst på det at vi skulle gå bredt ut og ikke ha noe form for stigma rundt det. Vi startet med en uke, og det var fulltegnet etter en dag, så da kjørte vi på med to uker. Andre uken var det fulltegnet like fort. Da endte vi opp med å ha sommerskole hele sommeren.

Sitatet illustrerer også her en sterkere oppfostrende målsetting. Hovedformålet med sommerskolen var å tilby kulturaktiviteter og andre aktiviteter på biblioteket til barn som ellers ikke hadde mulighet til å være med i organiserte fritidsaktiviteter under pandemien. Informanten fortalte videre at rekrutteringsstrategien innebar at menigheten henvendte seg til skolene, men også til for eksempel barnevernet og flyktningtjenesten, for å nå ut til barn som stod utenfor aktivitet eller som ikke hadde mulighet til delta.

Rollespillklubben skiller seg ut fra alle de andre organisasjonene. Dette er en klubb som driver med det som kalles bordrollespill. Klubbens sentrale målsetting er å gi ungdom og unge voksne et sted å møtes for å spille bordrollespill, og den arrangerer spillaktiviteter én gang i uka. Medlemsmassen i rollespillklubben deler seg mellom ungdom i alderen 11–16 år og unge voksne i alderen 25–30 år. Det er etablert en egen juniorgruppe i klubben, hvor de eldre deltakerne legger til rette for og veileder i bordrollespill. Informanten forteller at aktiviteten i juniorgruppen er basert på interesse utenfra framfor oppsøkende rekruttering av ungdom. Det hang sammen med at organisasjonen nylig hadde fått mange nye unge medlemmer og dermed måtte ta stilling til om de i fortsettelsen skulle gå aktivt inn for å rekruttere yngre medlemmer:

Er prioriteringen at vi som har vært med lenge, skal ha et sted å spille, eller har vi lyst til å prioritere at vi har yngre medlemmer som skal ha et sted å spille, og at vi skal lære dem å spille rollespill? Vi valgte da at prioriteringen vår var å ikke prioritere barn og unge. Mye fordi at mesteparten av medlemmene våre kommer for å spille rollespill, ikke noe annet.

Sitatet viser at klubben ikke ser på rekruttering av barn og unge som et mål i seg selv. Aktiviteten i klubben handler i første rekke om å skape en felles arena for å drive med rollespillaktiviteter, mens rollen som barne- og ungdomsorganisasjon følger av at det ofte er unge som søker seg til slike aktiviteter. Informanten gir uttrykk for at det ikke er et mål i seg selv å få med så mange som mulig i aktiviteten. Det er med andre ord det utdannende som ligger til grunn for organisasjonens aktiviteter.

Samlet sett illustrerer det informantene forteller i denne delen om hvordan de forstår organisasjonenes rolle i inkludering av barn og ungdom, spennet mellom utdannende og oppfostrende organisasjoner. Noen av organisasjonene legger vekt på at de først og fremst skal være en arena der barn og ungdom kan utfolde seg og oppleve mestring, mens andre framhever aktiviteten som et middel til å oppnå sosiale formål. I de mest tradisjonelle organisasjonene – korpset og ungdomslaget – finner vi både utdannende og oppfostrende elementer i organisasjonenes formål og målsettinger.

Barrierer for og arbeid med inkludering i organisasjonene

Hva er ifølge informantene barrierer for barn og ungdoms deltakelse i organisasjonenes aktiviteter? Arbeider de aktivt med å rekruttere på tross av disse barrierene, og arbeider de med å bygge dem ned? Hva legger de eventuelt vekt på i inkluderingsarbeidet? Hvilken rolle spiller forholdet til og samarbeidet med kommunen og andre aktører? For å få svar på disse spørsmålene skal vi se nærmere på det informantene forteller om problemstillinger de har møtt i organisasjonene, og på hvilke aktiviteter og tiltak de har satt i gang for å redusere barrierene for unges deltakelse.

Barrierer for rekruttering og deltakelse

Ifølge informantene i de ulike organisasjonene er det ulike barrierer som gjør at det kan være vanskelig å lykkes med å inkludere barn og ungdom. Noen av forskjellene som kommer fram, er knyttet til de ulike organisasjonenes tilnærming til inkludering.

En utfordring som informantene peker på, er å få synliggjort aktivitetene i organisasjonene på en god måte. Konkurransen om barn og ungdom oppleves som stor. Særlig for de mer utradisjonelle organisasjonene kan det være vanskelig å få fram aktivitetene de tilbyr, når det er mange andre frivillige og kommersielle tilbud. Dette beror igjen på evnen organisasjonene har til å profilere og markedsføre aktivitetene overfor barn og ungdom. Det kan spesielt gjøre seg gjeldende i bynære strøk, selv om konkurransen kan være stor også i distriktet, der tilbudet er mer begrenset. Informanten i ungdomsklubben fortalte for eksempel at en av deres utfordringer var som følger:

At de har lite kunnskap om oss, de kjenner ikke til oss. Når jeg møter ungdom og spør dem om de har hørt om oss, sier de nei. Vi har ikke fått profilert oss godt nok rett og slett.

Den enkelte organisasjon som skal arbeide aktivt med rekruttering av barn og ungdom, er kanskje avhengig av at de frivillige i organisasjonen har ressurser og kompetanse. Tidligere forskning har vist at lokale kulturorganisasjoner har mer begrensede økonomiske ressurser og et mindre omfang av betalt arbeidskraft enn idrettsorganisasjonene (Arnesen og Sivesind, 2021).

Det kan imidlertid også handle om hvor bevisst man arbeider med å rekruttere ulike målgrupper. Sommerskolen hadde for eksempel en konkret rekrutteringsstrategi der de gikk relativt bredt ut. Det at det var et mer tidsavgrenset tiltak i en noe spesiell situasjon i samfunnet, gjorde også at de lyktes godt med å få mange deltakere med. Når det gjelder ungdomsklubben, kan det tenkes at organisasjonens mer rendyrkede oppfostrende profil gjør det vanskeligere å nå bredt ut. I musikkorpset og ungdomslaget ble ikke dette problematisert i like stor grad, selv om koronapandemien hadde påvirket rekrutteringen på kort sikt. Informantene i disse organisasjonene gav heller ikke uttrykk for at de hadde et like stort behov for å jobbe aktivt med rekruttering. De to organisasjonene var mer etablert i lokalsamfunnet, de hadde rekrutteringsveier gjennom foresatte og andre som tidligere hadde deltatt, og de var dessuten synlige i skoler og musikk- og kulturskoler. I rollespillklubben var ikke dette en problemstilling i det hele tatt. De som ville, kunne komme og være med, men det informanten fortalte, gav inntrykk av at det ikke var spesielt viktig for klubben å nå så bredt ut som mulig.

Noen ganger har strukturen hos oss vært veldig dårlig i forhold til å ta inn nye spillere, fordi det har vært så kaotisk hvem som spiller med hvem, og sånt. Organisasjonen er bare et hakk over det å være en vennegjeng som spiller sammen. Innimellom tror jeg det har gjort det litt vanskelig for nye spillere å komme inn, for det er liksom spørsmålet om hvor skal de spille.

Dette trekket ved organisasjonen kan også, som informantene reflekterer over, være en hindring for nyrekruttering. Utfordringen for enkelte kultur- og fritidsorganisasjoner kan være at de driver med en så spesialisert aktivitet at det kan være skummelt for barn og unge å melde seg på. Organisatoriske trekk kan dermed også bidra til å skape barrierer for deltakelse. En utfordring kan være å innrette organisasjonen og aktivitetene på en måte som oppleves som relevant for barn og ungdom, uten at en slik organisasjonsendring kommer i konflikt med identiteten og innholdet som eksisterende medlemmer tilskriver organisasjonen (Erdvik og Ervik, 2022).

Informantene i musikkorpset og ungdomslaget hadde ikke helt de samme erfaringene med manglende synlighet, men begge organisasjonene opplevde en viss konkurranse i rekrutteringen av deltakere. I denne sammenhengen ble

spesielt forholdet til idrettsaktiviteter trukket fram. Informanten i ungdomslaget fortalte for eksempel følgende:

Det er problemer tidlig på høsten og våren, når fotballen er i full sving. De sier at de føler et veldig press til å være med på lagaktiviteten, da. Vi har ikke trening hver uke. Jeg sier at vi kan dytte litt på det hvis de må på fotballen, ingen streng linje på det, da.

Lagaktiviteter i idretten er, som vi har sett, svært utbredt blant barn og ungdom. Når man som barn har venner som deltar i fotball eller en annen idrett, vil man gjerne være med der selv. Dynamikken som følger av jevnaldrederelasjoner og sosiale nettverk, har sterk innflytelse på valget av organiserte fritidsaktiviteter. Som sitatet illustrerer, opplever organisasjonen nettopp at det er stor konkurranse i starten av vår- og høsthalvåret. Informanten gir samtidig uttrykk for at de søker å være fleksible og tilpasse seg denne konkurransen ved å ha relativt vide rammer for deltakelsen. Selv om barna må stå over en øving eller samling, kan de være med neste gang.

Informanten i musikkorpset pekte på en lignende problemstilling rundt konkurranse, rekruttering og frafall i organisasjonen:

Jeg tror et generelt problem i korpsverdenen er at du har mange som begynner, og så faller noen fra. I sentrum konkurrerer du med veldig mange andre tilbud. Jeg syns det er litt dårlig at for eksempel fotballen forankrer treningstidene.

At fotballklubben har treningstider som kolliderer med aktiviteten i korpset, ser ut til å føre til at de unge faller fra fordi det blir for krevende å holde på med flere aktiviteter om gangen. Dette kan naturligvis også forsterkes av tidspress som de unge opplever i forbindelse med skolen og i andre sammenhenger. Det illustrerer i tillegg at manglende koordinering mellom ulike organisasjoner kan være en utfordring for den enkelte organisasjon, og det gjelder antakelig særlig utenfor idretten.

Når det gjelder rekruttering av ulike grupper barn og unge, ble dette i noen grad tematisert i organisasjonene. Økonomiske barrierer knyttet til familieøkonomi ble, som vi skal se nærmere på etter hvert, trukket fram da informantene fikk spørsmål om deltakeravgift og kostnader knyttet til deltakelse. Andre barrierer ble i mindre grad nevnt. Det var i hovedsak informantene i de sosialt orienterte, oppfostrende organisasjonene, de som ikke var rene kulturorganisasjoner, som trakk fram ulike barrierer. Et eksempel på dette er svaret fra informanten i ungdomsklubben:

Det er en utfordring med mange forskjellige grupper, å inkludere dem i samme fellesskap sant. Det går litt på alder, bakgrunn og hvilke aktiviteter man liker. [...] Vi er jo for eksempel opptatt av at ting ikke skal koste så mye penger. Det

er litt sånn kvaliteten av miljøet vårt, altså vi reagerer hvis vi føler at noen er ekskluderende.

Også informanten fra sommerskolen gav uttrykk for at nettopp forskjeller i deltakelse som følge av barnas bakgrunn, enten det var økonomi, språk eller noe annet, var barrierer de søkte å bryte ned i rekrutteringen til tiltaket. I musikkorpset og ungdomslaget ble ikke dette problematisert på samme måte, men informantene la vekt på at aktivitetene var åpne for alle, og at de forsøkte å legge til rette for at flest mulig kunne delta. Det gjaldt både barn og ungdom fra familier med dårlig råd og barn og ungdom med flyktning- eller asylsøkerbakgrunn eller med funksjonsnedsettelse. Noe av grunnen til at disse organisasjonene ikke gav like eksplisitt uttrykk for at de var opptatt av ulike barrierer, kan være at de også må veie de unges mulighet for å delta i aktiviteten – enten det er musikk eller dans – mot hva som er mulig å få til gitt aktivitetens art og kapasiteten i organisasjonen.

Noe annet som ble tematisert i intervjuene i denne sammenhengen, var foreldreinnsats. Her ble også betydningen av sosial bakgrunn tatt opp. Spesielt i de mer tradisjonelle, medlemsbaserte organisasjonene forutsettes det at foresatte gjør dugnadsarbeid, som å påta seg oppgaver i gjennomføringen av aktiviteter, kjøre til og fra øvinger eller stevner og selge billetter til konserter eller tilstelninger. Flere av informantene forteller også at foreldeoppfølging er viktig for å støtte opp om og bidra til barnas engasjement i aktivitetene. I aktiviteter hvor det er prestasjonselementer, som i korps, sang og dans, synes dette å være av særlig betydning. Informanten i musikkorpset trakk blant annet fram manglende foreldreengasjement som en utfordring:

Alt er jo basert på frivillighet sant. Det er jo basert på at foreldre skal bidra. Jeg har jo tenkt at hvis det blir mange du skal inkludere, du skal jo klare å ta vare på dem på en god måte. Det er jo ikke sikkert at alle de vil kunne klare å bidra i like stor grad. Det er jo litt tungt når det er kanskje en tredjedel av foreldrene som bidrar.

Bekymringen som informanten gir uttrykk for i dette sitatet, er at manglende involvering fra foreldre gjør at andre frivillige må dra større deler av lasset. Erfaringen i korpset er at det kan være mer utfordrende for foreldre i økonomisk vanskeligstilte familier å engasjere seg fordi arbeids- og livssituasjonen gjør det vanskelig for dem å prioritere et slikt engasjement. Den samme informanten pekte også på at de noen ganger opplever at foreldre generelt kan stå i veien for at unge melder seg inn i musikkorpset fordi de tror at det er mer krevende for barnet å være med enn det faktisk er.

Informantene nevnte også andre barrierer utenfor organisasjonene – fra barn og ungdoms mulighet for å komme seg til og fra aktivitetene til det å ha et sted å være og egnede lokaler. En av informantene som holdt til i en stor kommune med spredt bebyggelse, fortalte for eksempel følgende:

Vi er en veldig stor kommune, det tar flere timer å kjøre fra side til side. Distansen er veldig begrensende. Det er dårlig kollektivtilbud, og det er dyrt. Det er også en stor hindring for at barn får delta både på frivillig og fritidsaktiviteter mer generelt.

Denne problemstillingen var derimot ikke like aktuell i de bynære kommunene. Enkelte av informantene satte også kommunens økonomi og prioritering av tiltak for barn og ungdom mer generelt i sammenheng med de barrierene de opplevde. Sammenlignet med de øvrige temaene som er nevnt her, framstod imidlertid disse aspektene som underordnede. En mer presserende utfordring var nedstengninger og sosiale restriksjoner som følge av koronapandemien. Informantene uttrykte bekymring for hvilke konsekvenser dette kunne ha for organisasjonene, spesielt for rekrutteringen av barn og ungdom. De fleste foreningene hadde opplevd at situasjonen med nedstengninger og sosiale restriksjoner hadde ført til en nedgang i antall medlemmer og deltakere, og at det gjorde nyrekrutteringen vanskeligere.

Inkluderingsarbeid og -tiltak i organisasjonene

Det informantene forteller om arbeidet med å inkludere barn og ungdom i organisasjonene, speiler noen av barrierene som vi nevnte ovenfor, men også andre forhold ble trukket fram.

Ett poeng kretset rundt det å skille seg ut, noe som er knyttet til det informanten i ungdomslaget sa om at organisasjonen er et alternativ til eller en utdyping av det lokale fritidstilbudet. Noe av det samme ble nevnt av de andre informantene. Informanten i den kristne ungdomsklubben viste blant annet til at de ved å skille seg ut fra tradisjonelle, trosbaserte aktiviteter både kan være attraktive for religiøse ungdommer som søker et alternativ, og for dem som bare ønsker å drive med en aktivitet på fritiden.

Det er jo noe jeg har hørt samtaler om, «ja, hva sier du når du skal dit og sånt», og vi har noen fordeler med at vi har musikkstudio, for da kan man si «ja det er musikkstudio der, vi skal lage en låt, de og de artistene spiller i det studioet». Vi har jo noe kommersielt i det studiet. Så det er sånn imagebygging på at vi ikke er en helt vanlig kirke, det er sånn vi bruker litt aktivt, at det er litt annerledes fordi vi har ikke begravelser og bryllup, det er kun ungdom og studenter som er her.

Informanten viste i denne sammenhengen til konfirmantgruppene i kirken som en viktig rekrutteringsarena. Inngangen til tenårene kan for mange være en periode hvor de forsøker å finne sin egen identitet og et fellesskap, og her kan organiserte fritidsaktiviteter være en viktig arena. Samtidig er det ikke alle som finner seg til rette i de mest populære tilbudene, enten det er idrett, korps eller noe annet, men i stedet har behov for alternativer med en annen innretning.

Informanten i ungdomsklubben viste blant annet til at de gir ungdommer muligheten til å låne musikkstudioet for å lage musikk på sine egne premisser i samarbeid med lokale musikkutøvere.

Forholdet mellom lekbaserte og prestasjonsbaserte aktiviteter var en viktig ramme rundt informantenes erfaringer, både med hensyn til hva som gjorde aktivitetene attraktive for barn og ungdom, og med hensyn til å realisere sosiale, inkluderende målsettinger. Som tidligere nevnt fortalte informanten i musikkorpset at organisasjonen søkte å legge til rette for at deltakerne både kunne ha det gøy, særlig de yngste, og utvikle seg musikalsk. I dette skillet lå det nettopp også en distinksjon mellom lek og alvor. Informanten i ungdomslaget pekte på noe av det samme da vi spurte om hva som skulle til for å lykkes med få barna til å bli og føle seg inkludert:

Det er vel at de trives, da. Det står en god del på å få dem til å trives. De har det veldig lekbasert og lite alvor. Vi bruker lang tid på å komme frem til litt mer alvor. Så blir de inspirerte.

Sitatet viser at de er opptatt av å legge til rette for lekbasert aktivitet og læring for de yngste barna, mens formen og innholdet preges av mer alvor etter hvert som de blir eldre. Dette ble også framhevet av informanten i ungdomsklubben, som mente at de unge kommer til dem fordi de tilbyr et alternativ til den prestasjonsorienteringen som preger enkelte andre organiserte fritidsaktiviteter for barn og ungdom:

Jeg tror at for en del oppleves det vi tilbyr, som aktuelt fordi det er trygt og krever ikke forkunnskaper. Du skal ikke prestere så mye. Idretten eller musikk, andre ting, der skal du jo øve og prestere, men vi har ikke det fokuset. Hvis jeg skulle sett på de som blir med videre, så tror jeg du ville funnet at en del av de ikke er med på så mye annet og gjerne trenger et sånt sted, da.

Informanten i rollespillklubben trakk fram noe av det samme: For at barn og ungdom i en sårbar situasjon skal komme inn i aktiviteter, er det viktig å skape møteplasser hvor de kan identifisere seg med andre og oppleve trygge rammer.

Jeg tror det er en blanding av at unge faktisk må bygge opp en interesse for noe og faktisk komme seg inn i miljøet. For vanskeligstilte vil jeg tro det kan ha noe med sosial integrering, å faktisk komme inn i en aktivitet med folk, hvor man faktisk føler at det er behagelig, og at man har en plass der.

Informanten i musikkorpset trakk fram betydningen av sosiale aktiviteter ved siden av medlemsaktiviteten. Et viktig trekk ved korpset (og ungdomslaget) var at organisasjonen la vekt på at ungdommene skal ha mulighet til å utvikle ferdigheter i musikk- og danseaktiviteten. For noen ungdommer kan det være aktuelt å drive videre med aktiviteten som voksne, enten på hobbybasis eller

ved at de utdanner seg innenfor musikkfag. Dette er naturligvis noe organisasjonene ønsker å dyrke fram, samtidig som de søker å legge til rette for dem som ikke ønsker å satse, men som bare trenger et fellesskap å føle seg hjemme i. I tråd med denne balansegangen la informanten i musikkorpset vekt på betydningen av sosiale tiltak utover kjerneaktivitetene:

Jeg har vært veldig opptatt av at folk skal trives, at vi gjør litt kjekke ting som kino mv. Når vi har hatt seminar, har vi filmkvelder, og før korona bakte vi pepperkaker osv. Jeg synes det er viktig å gjøre kjekke ting for å klare å skape et sosialt miljø de trives i.

Slike sosiale samlinger utover den ordinære korpsaktiviteten anses altså som viktige for å bygge fellesskap og tilhørighet blant de unge. Det er også noe mange korps har sterke tradisjoner for. Det kan dessuten bidra til å skape balanse mellom det sosiale og inkluderende og det musikalske og presentasjonsorienterte. Den samme balansegangen kan naturligvis også skape spenninger innad i organisasjonen, for eksempel ved at medlemmer som ønsker å satse, ikke opplever at deres behov blir ivaretatt, og omvendt, eller ved at det sosiale ikke er framtrepende nok for dem som har det som en viktig motivasjon.

Når det gjelder tiltak for å rekruttere og inkludere særlige målgrupper, som barn og ungdom i lavinntektsusholdninger eller barn og ungdom med minoritetsbakgrunn eller funksjonsnedsettelse, viste informantene til ulike tilnærminger. Sommerskolen og ungdomsklubben iverksatte mer konkrete tiltak for å forsøke å nå ut til disse målgruppene. Menigheten som arrangerte sommerskole, gikk for eksempel svært bredt ut i rekrutteringen, blant annet for å unngå stigmatisering og for å nå ut til unge med særlig behov for en aktivitet under pandemien. For å gjøre det tok de kontakt med en rekke instanser i tillegg til å markedsføre sommerskolen på ulike medieflater:

Vi sendte invitasjon til alle skolene i kommunen, til barneverntjenesten, til flyktningtjenesten, la informasjon på biblioteket og masse oppslag i sosiale medier og lokalaviser.

Sitatet viser at menigheten hadde en ganske bred rekrutteringsstrategi. Det finnes lignende tilnærminger i andre deler av organisasjonslivet, og vi vet også at en slik aktiv tilnærming vis-a-vis kommunen har vært viktig for eksempel i forbindelse med fritidskortordninger (Arnesen mfl., 2022). Noe av bakgrunnen for denne tilnærmingen er at det er disse instansene som arbeider tettest på og har best kunnskap om familier, barn og ungdom som står utenfor aktiviteter av økonomiske og sosiale grunner. Også i musikkorpset arbeidet de på lignende måte. De oppsøkte aktører i lokalsamfunnet som var i kontakt med for eksempel lavinntektsfamilier:

Vi skulle prøve nå å ta kontakt med [et lokalt fattigdomstiltak], det er vel en frivillig. Hun ene i styret skulle ta kontakt. Det er en møteplass for lavinntektspersoner, både familier og andre.

Tanken bak dette initiativet var å få formidlet informasjon om korpsaktiviteten til barn og ungdom i lavinntektsfamilier. Korpset hadde også, som vi skal komme tilbake, et opplegg hvor de søkte kommunen om å få dekket kontingenten for deltakere som kom fra familier som ikke kunne betale denne. Dette ble også satt i sammenheng med arbeidet med et lokalt aktivitetskort for barn og unge i kommunen. Informanten i korpset understreket også at de søkte å legge til rette for barn med funksjonsnedsettelse.

En annen tilnærming finner vi ungdomsklubben. Informanten herfra trakk fram at ungdommer som har vært medlem tidligere, deltar aktivt som frivillige og initiativtakere i klubben. De søker også å legge til rette for dette gjennom egne kurs for deltakerne:

Vi har noen lederkurs for ungdom, og da er det typisk tema der: hvordan inkluderer vi noen som er annerledes, hvordan legger vi til rette for at alle blir sett, hvordan gjennomfører man en lek hvis noen ikke har lyst å være med. Det er ting som ligger i hvordan vi vil at miljøet skal være. Det er tiltak vi gjør som ikke nødvendigvis er så veldig synlig.

I den grad veien inn i en aktivitet går gjennom jevnaldrende og sosiale nettverk, kan opplæring av medlemmer som instruktører og frivillige være viktig for å rekruttere nye deltakere. De kan i tillegg fungere som rollemodeller som også bidrar til et mer sosialt og inkluderende miljø. Informanten i ungdomslaget kunne fortelle at de kombinerte begge disse tilnærmingene. De har hatt instruktører som sammen med elever i kulturskolen har vært ute i skoler og barnehager, der de har hatt opplegg. Det brukte de som en rekrutteringsarena.

Ett konkret tiltak som ble løftet fram av informanter i noen av organisasjonene, var at de enten søkte å redusere medlemskontingenten eller deltakeravgiften så mye som mulig, eller at de i noen tilfeller valgte ikke å kreve den inn i det hele tatt. Informanten i musikkorpset fortalte for eksempel følgende:

Det er ikke sånn at vi bevisst jobber mot det, men jeg vet at det har vært litt policy. Kontingenten har vi for eksempel sett mellom fingrene på, vi har ikke presset på for å få den inn. Jeg vet at det også har skjedd tidligere. [...] [Og] vi har søkt kommunen om midler til å dekke kontingenten til opptil fem medlemmer i ett-ått år, også må vi betale det etterpå. Jeg tror vi fikk 20 000 for å dekke kontingenten for opptil fem aspiranter i ett år.

Informanten forteller at korpset i noen tilfeller velger ikke å kreve inn kontingent for barn når foreldrene ikke har mulighet til å betale. I tillegg har de

arbeidet mer aktivt med dette opp mot kommunen ved å søke midler fra kommunale ordninger for å dekke kontingenten for disse barna. Også i ungdomslaget legger informanten vekt på at lave deltakeravgifter er et viktig tiltak for å sikre at alle barn og unge som ønsker å delta i aktiviteten, har mulighet til det.

Vi har hele tiden lagt deltakeravgiften veldig lavt, slik at det ikke skal stoppe noen fra å bli med. [...] Det skal ikke være noe stor omkostning å være hos oss, de får komme uten å betale for å kjenne hvorvidt de føler seg hjemme, om de har lyst til å være der. Det er ikke slik at de må betale med en gang, de får være der og se om de synes det var noe, før vi prater om betaling.

Å redusere medlemskontingenten og deltakeravgiften kan være et viktig tiltak for å bygge ned barrierer for deltakelse for barn og ungdom som kommer fra familier med dårlig råd. Dette er ikke unikt for kulturforeningene, men noe som er dokumentert i foreliggende forskning. I denne forskningen pekes det også på at kostnader til utstyr kan være en stor utfordring, spesielt i enkelte idrettsaktiviteter (se for eksempel Erdvik og Ervik, 2022; Arnesen mfl., 2022). Dette ble imidlertid i svært liten grad tematisert av informantene i kulturforeningene.

Det informantene forteller om inkluderingsarbeidet i organisasjonene, dreier seg først og fremst om at kulturaktiviteter er et alternativ til andre fritidstilbud. Kulturorganisasjonene vektlegger lek og utfoldelse framfor prestasjon, de er opptatt av betydningen av det sosiale i og utenom aktiviteten, og de iverksetter tiltak for å redusere økonomiske barrierer. Disse aspektene trekkes i mindre eller større grad fram på tvers av organisasjonene. Det er imidlertid noen forskjeller. Det er særlig i de tradisjonelle, medlemsbaserte organisasjonene at forholdet mellom lek og prestasjon tematiseres. Det kan igjen ses i sammenheng med forholdet mellom de utdannende og oppfostrende elementene i aktivitetene. Sosiale tiltak anses både som en del av – men også som noe adskilt fra – kjerneaktiviteten og som et viktig supplement til den. I ungdomsklubben og på sommerskolen, som ikke er rene kulturorganisasjoner, men hvor kulturaktiviteter inngår i et mer lekbasert repertoar, står det sosiale mer i sentrum. Til sist har vi rollespillklubben, hvor inkludering ikke er en egen målsetting, og hvor de heller ikke arbeider aktivt med slike problemstillinger. Der er de mer opptatt av å skape et godt og trygt miljø der de som er interessert, kan drive med rollespill.

Samarbeid med kommunale aktører og andre aktører

Til slutt skal vi se litt nærmere på hva informantene forteller om samarbeidet med kommunale aktører og andre aktører. I hvilken grad har organisasjonene et slikt samarbeid, og hva består det i? Er det et samarbeid om aktiviteter eller gjelder det økonomi? Har den kommunale politikken noe å si for hvordan

organisasjonene forholder seg til inkludering? Dette skal vi se nærmere på med utgangspunkt i informantenes svar på spørsmål om forholdet mellom organisasjonene, kommunen og andre aktører i lokalsamfunnet.

Vi har allerede nevnt ett eksempel på samarbeid, nemlig sommerskolen som ble arrangert av den kristne menigheten i samarbeid med biblioteket. Det var et samarbeid om en konkret aktivitet som var grunnlagt på en etablert relasjon:

Vi er i samarbeid med biblioteket på flere arenaer, bl.a., sommerskolen. Når vi har arrangementer, inviterer vi ofte biblioteket til å delta, og biblioteket inviterer oss til å delta.

Som tidligere nevnt innebar rekrutteringen av barn til sommerskolen et relativt omfattende samarbeid mellom menigheten og mange andre offentlige aktører, fra skoler og barnevern til flyktningsjenesten. Et annet eksempel som vi også har nevnt tidligere, er ungdomslaget som samarbeidet med kulturskolene for å gi barnehager og skoler et tilbud og for å rekruttere barn og ungdom til organisasjonen. Musikkorpslet samarbeidet på sin side med kommunen om et lokalt aktivitetskort, men informanten forteller at de ellers ikke har forholdt seg så mye til kommunen.

Informantene i de øvrige organisasjonene trakk også fram den lokale frivillighetssentralen og andre aktører i kommunen så vel som lokalt næringsliv som viktige samarbeidspartnere:

Frivillighetssentralen har blitt mer og mer viktig for oss. Kommunen har også en folkehelsekoordinator som er inne i bildet. [...] Vi har hatt dialog med et meieri, det lokale bakeriet, og vi har fått spons til mat og drikke til barna.

Koordinerende enheter som frivillighetssentraler kan bidra til bedre samhandling mellom organisasjoner, kommunen og andre. Som det går fram av sitatet, samarbeider organisasjonene også med lokale bedrifter om ulike typer direkte støtte. I tillegg viste noen informanter til at de samarbeidet med lokale organisasjoner som hadde de samme målsettingene, eller som tilhørte det samme feltet, spesielt de som holdt til i mer bynære strøk.

Økonomisk støtte kan være en viktig del av relasjonen mellom organisasjoner og kommunen, også når denne støtten ikke er knyttet til et konkret samarbeid. Tidligere i rapporten har vi dokumentert at mange kulturorganisasjoner som har aktiviteter for barn og ungdom, mottar ulike former for tilskudd både fra kommune, fylke og stat. Også informantene vi intervjuet, forteller at organisasjonene mottar noe støtte til driften av organisasjonen, selv om omfanget er begrenset og støtten er knyttet til aktiviteten. Informanten i ungdomslaget fortalte for eksempel følgende:

Vi får litt økonomisk hjelp fra kommunen, da, det er mer på det nivået. [...] Vi tenker det er litt tungt å få hjelp til selve driften av huset, da, der tenker vi at vi kanskje kunne fått litt mer drahjelp fra kommunen.

Ungdomslaget får økonomisk støtte, men dette er knyttet til aktivitet og ikke til det som er den største utgiftsposten, nemlig drift og vedlikehold av lokalet de bruker. Informanten la til at de i stedet søkte banker og stiftelser om støtte for å få hjelp til å dekke disse kostnadene. Både musikkorpset og ungdomslaget får støtte fra en sparebankstiftelse. Også menigheten som drev sommerskole, mottok noe midler fra kommunen, som de blant annet brukte på å drifte dette tiltaket. Informanten gav samtidig uttrykk for bekymring for at dårlig kommuneøkonomi kunne føre til kutt i støtten til organisasjonen og tiltaket. Organisasjonen holder ikke til i en kommune med spesielt dårlig økonomi (i forhold til andre norske kommuner), men opplevde likevel at det var dårlige vilkår for støtte til foreningslivet i kommunen. Ungdomsklubben og rollespillklubben mottok lite eller ingen støtte til sine aktiviteter lokalt. Informanten i rollespillklubben satte dette i sammenheng med at kostnadene for å drive aktiviteten var relativt lave, og at det for en stor del var deltakerne selv som stilte med spill og utstyr som ble delt med andre.

Informantene i musikkorpset og ungdomslaget pekte videre på at en løsning for å bygge ned barrierer for deltakelse i organisasjonene ville være støtteordninger for barn og ungdom fra familier med lav betalingsevne.

Kanskje litt mer støtteordninger til de som har problemer med å betale kontingent. En behovsprøvd kontingent som kommunen dekket, for eksempel. For noen kan det jo være at de ikke er helt der at de er arbeidsledig, men at de har litt dårligere inntekt, aleneforeldre, for eksempel.

Tiltak som redusert kontingent eller deltakeravgift kan bidra til at flere kan delta, men er samtidig en økonomisk belastning for organisasjonene fordi de ikke får inn inntekter de ellers ville hatt. Informanten i musikkorpset mente at det kunne være en god idé å iverksette tiltak for å redusere betalingen også i kulturskolen, eller å gi økonomisk støtte til musikkopplæring i aktivitetsskolen/SFO for på den måten å støtte opp om musikkinteressen generelt. Tanken her er nok at kommunen ved å støtte opp om de interessene som korpset målbærer, gjennom skolen, aktivitetsskolen/SFO og på andre arenaer, kan bidra til økt rekruttering til korpset på lengre sikt.

Når det gjelder tilgang på lokaler, hadde noen av organisasjonene egne hus eller lokaler som de selv eide og driftet. Som nevnt ovenfor gjaldt det blant annet ungdomslaget og ungdomsklubben, som begge hadde et eget sted hvor ungdommene kunne være. Andre var avhengige av å leie lokaler. Sommerskolen ble som nevnt gjennomført i samarbeid med og på biblioteket, mens musikkorpset tok i bruk skolelokaler til øvingene. Rollespillklubben leide kommunale lokaler. Dette leieforholdet fikk fram et litt interessant aspekt.

Klubben, som ellers ikke er spesielt orientert mot rekruttering av barn og ungdom, opplevde at de var forpliktet til å vektlegge inkludering fordi de leide lokalene:

I og med at vi er en barne- og ungdomsorganisasjon, vi bruker de kommunale rommene, så føler vi at vi har en plikt til å være synlige til en rimelig grad, og hvis vi blir oppsøkt, skal vi fasilitere så godt vi kan for at alle skal få spille. Vi er ikke så proaktive som vi er reaktive, men vi skal i hvert fall ta imot folk, det er ideen.

Siden klubben leier lokale av kommunen, opplever de altså at de må være mer synlige og legge bedre til rette for at barn og ungdom skal kunne delta i aktiviteten. Dette kan muligens være noe de gjør litt motvillig, da de som en utdannende organisasjon er mer opptatt av å drive med aktiviteten enn av å være proaktive i rekrutteringen. Eksempelet illustrerer likevel at kommuner kan stille betingelser ved utleie av lokaler (eller økonomisk støtte) og dermed til en viss grad styre organisasjoner mot bestemte målsettinger, også når organisasjonene i liten grad er åpne for det selv.

Samlet sett er det ut fra det informantene forteller, noen former for samarbeid mellom disse organisasjonene og kommunale aktører og andre aktører. Sammenlignet med samarbeidsrelasjoner som er dokumentert i andre deler av den frivillige sektoren, framstår imidlertid graden av samarbeidet som begrenset. Det dreier seg i hovedsak om relativt uformelle samarbeidsrelasjoner som handler om å oppnå konkrete, avgrensede resultater i forbindelse med et tiltak eller en aktivitet. De er i liten grad koblet på formelle råd og arenaer i kommunene. Dette står i kontrast til hvordan relasjonen typisk ser ut for kultur- og fritidssektoren i stort, som er en viktig sektor for barne- og ungdomsaktivitet, men det er derimot i tråd med det man har funnet for barne- og ungdomsfeltet mer spesifikt (Trætteberg mfl., 2020). Omfanget av økonomiske tilskudd ser ut til å være begrenset når det gjelder de få organisasjonene vi har sett nærmere på i den kvalitative analysen, og de er avhengige av støtte fra både kommune og næringsliv i tillegg til de egengenererte inntektene.

Oppsummering

Den kvalitative analysen i dette kapittelet illustrerer at det kan være forskjeller i hvilken grad og hvordan kulturorganisasjoner forholder seg til inkludering av barn og ungdom. Noen organisasjoner balanserer kreative utdannende mål med sosiale oppfostrende mål, mens andre legger større vekt på det ene enn det andre. Barrierer for rekruttering og deltakelse er synlighet og konkurranse med andre aktører, økonomi, utfordringer med å mobilisere til foreldreinnsats og organisasjonenes rammevilkår. Organisasjonenes arbeid med inkludering går ut på å iverksette brede rekrutteringsstrategier i samarbeid med kommunen, å legge til rette for lekorienterte aktiviteter som kan supplere det

prestasjonsbaserte, å skape trygge sosiale rammer som gir fellesskap og tilhørighet, og å redusere kontingenten og deltakeravgiften.

Oppsummering og konklusjon

Formålet med denne rapporten har vært å bidra med kunnskap om hvordan barn og unge inkluderes i frivillige kulturaktiviteter, hva som kjennetegner lokale kulturorganisasjoner som tilbyr aktiviteter til denne gruppen, og hvordan organisasjonene arbeider på dette området. Vi begynte med å beskrive de unges deltakelse i det frivillige kulturlivet med utgangspunkt i ungdatabundersøkelser og kultur- og mediebruksundersøkelser. Deretter bygget vi videre på denne deskriptive analysen for å undersøke i hvilken grad det er sosiale forskjeller i deltakelsen. Her så vi nærmere på betydningen av foreldrenes sosioøkonomiske status, inntekts- og utdanningsnivå og klasseposisjon. Med utgangspunkt i organisasjonsdata fra en lokallagsundersøkelse fra 2019 gikk vi så videre til å undersøke hva som kjennetegner kulturorganisasjoner som har barn og ungdom som sentral målgruppe. I denne analysen så vi nærmere på medlemskap i organisasjonene, aktivitetsnivå, relasjoner til kommunen, inntekter og tilgang på lokaler. Til sist supplerte vi denne kvantitative organisasjonsanalysen med en casestudie der vi brukte kvalitative data fra intervjuer med representanter for et knippe lokale kulturorganisasjoner. I denne analysen undersøkte vi hvordan organisasjoner arbeider med å inkludere barn og unge, og hvilke faktorer de oppfatter at fremmer og hemmer dette arbeidet.

Deltakelse i kulturorganisasjoner og kulturaktiviteter og betydningen av foreldrenes sosioøkonomiske status

Resultatene viser at en del barn og ungdom er med i kulturorganisasjoner og kulturaktiviteter. Med utgangspunkt i ungdatabundersøkelsene finner vi at rundt én av ti elever på ungdomsskolen og i videregående skole er med i korps, kor og orkestre. Samtidig har en fjerdedel vært med i slike organisasjoner tidligere, noe som viser at mange unge er innom det frivillige kulturlivet i løpet av oppveksten. Om man også regner med religiøse foreninger, hvor det også er mange kulturrelaterte aktiviteter som sangkor, er andelen enda noe høyere. Vi sammenligner også med medlemskap og deltakelse i idrettslag for å kunne se kultur deltakelsen i et bredere perspektiv. Analysen viser at idrettsdeltakelsen er mer utbredt: Det er syv ganger så mange som deltar i idrettslag som i korps, kor

og orkester (og religiøse foreninger). Imidlertid finner vi at det er større variasjon i hvor ofte unge deltar i kulturorganisasjoner, og at frafallet gjennom tenårene ikke er like uttalt i disse organisasjonene som i idretten. Det er med andre ord noe som tyder på at kulturorganisasjoner i større grad favner unge som deltar sjelden og ofte, og at en større andel fortsetter med aktiviteten fra ungdomsskolen og gjennom videregående skole. En forklaring på det kan være at aktiviteten ikke i like stor grad eskaleres fra lek til prestasjon, slik som i idretten (se Solstad, Sandvik og Sletten, 2022). Det kan også tenkes at kulturorganisasjoner har tilbud som passer for ulike aldersgrupper, slik at de som er aktive i én type organisasjon som barn, blir med i andre organisasjoner i tenårene. Vi finner i tillegg at det er noe flere jenter enn gutter som deltar i korps, kor og orkester og kultur- og musikkskoler, mens det er omvendt i idrettslagene.

Analysene av kultur- og mediebruksundersøkelsene fra 2000, 2008 og 2016 viser videre at over en fjerdedel av alle unge i alderen 9 til 19 år i denne perioden drev med kulturaktiviteter. Når vi ser på alle aktivitetene under ett, finner vi at det er en liten tilbakegang fra 2000 til 2016 i andelen som deltok, i aldersgruppen 16–19 år. Det er en indikasjon på at det er forskjeller i deltakelsen mellom de tre aldersgruppene (9–12 år, 13–15 år og 16–19 år), og at deltakelsen er høyere blant barn enn de litt eldre unge, men forskjellen er ikke statistisk signifikant. Når det gjelder aktivitetene som er målt i disse undersøkelsene, finner vi at én av ti unge i 2016 deltok i musikkaktiviteter og billedkunst og kunsthåndverk, mens andelen var litt lavere innenfor amatørteater og revy og organisert dans. Andelen som deltok i musikkaktiviteter, var signifikant høyere blant barn enn eldre ungdom i 2016, mens det er mindre forskjeller mellom aldersgruppene innenfor amatørteater og revy, organisert dans og billedkunst og håndverk. Videre indikerer analysen at deltakelsen i kulturaktiviteter er jentedominert. Fire av ti jenter deltok i kulturaktiviteter mot to av ti gutter. Kjønnforskjellene er spesielt tydelige innenfor organisert dans, kunst og håndverk og musikkaktiviteter, mens jenter og gutter deltok mer på samme nivå innenfor amatørteater og revy.

Ungdata-analysen av forskjeller i barn og ungdoms deltakelse etter foreldrenes sosioøkonomiske status (SØS) viser en sosial gradient i medlemskap og deltakelse i kulturorganisasjoner. Hvor mange som er med, og hvor ofte de deltar, stiger gradvis fra lav til høy SØS. Målt som en absolutt differanse mellom laveste og høyeste SØS-kategori finner vi at den sosiale gradienten er svakere i kultur- og musikkorganisasjoner og religiøse foreninger enn i idretten. Når vi ser på de relative forskjellene mellom andelen som deltar i lav- og høystatuskategoriene, er de imidlertid omtrent like store i kulturorganisasjoner som i idrettslag. Videre viser analysen at foreldrenes sosioøkonomiske status også henger sammen med hvor ofte barn og ungdom deltar. Generelt finner vi at barn og ungdom fra hjem med høy SØS deltar oftere enn dem fra hjem med lav SØS. Både når det gjelder korps, kor og orkester og

kultur- og musikkskoler, er det større sosiale forskjeller blant dem som deltok fem ganger eller oftere i uka, og blant dem som deltok mellom tre og fire ganger. Derimot finner vi ingen slike forskjeller blant dem som deltok én til to ganger i uka. Dette mønsteret gjelder også for idrettsdeltakelsen.

I en regresjonsanalyse undersøkte vi mønster i deltakelsen ved å se på hvilke barn og ungdom som var aktive og ikke-aktive, og ved å kontrollere for faktorer som kjønn, klasseserier og deltakelse på tvers av organisasjonstyper. Med bakgrunn i denne analysen ble de deskriptive funnene delvis moderert ved at effekten av sosioøkonomisk status på deltakelsen både i korps, kor og orkester og i kultur- og musikkskoler er mindre når vi tar i betraktning andre variabler, selv om det fortsatt er sosiale forskjeller av statistisk betydning. Analysen viste også at barn og unges deltakelse i andre organisasjoner er en viktig forklaring på om de er med i kulturaktiviteter eller ikke. Unge som er med i kultur- og musikkskoler, har også høy sannsynlighet for å delta i korps, kor og orkester og omvendt. Det samme gjelder i noen grad deltakelse i religiøse foreninger.

Basert på kultur- og mediebruksundersøkelsene undersøkte vi også hvilken betydning foreldrenes inntekts- og utdanningsnivå og sosioøkonomiske status har for barn og ungdoms deltakelse i kulturaktiviteter. Vi ser ingen signifikant sammenheng mellom inntektsnivå og deltakelse, men det er indikasjoner på at betydningen av høyeste fullførte utdanningsnivå har økt fra 2000 til 2016. Helt konkret finner vi at unge som har foreldre med høy utdanning (på universitets- og høyskolenivå), i 2016 deltok i noe større grad enn dem som har foreldre med lav utdanning (grunnskole eller videregående skole). Denne forskjellen finner vi ikke i 2000 eller 2008. Når vi kombinerer inntekts- og utdanningsnivå i et mål på sosioøkonomisk status, finner vi et lignende mønster. I 2016 deltok unge som har foreldre med høy og middels sosioøkonomisk status, i større grad enn dem som har foreldre med lav sosioøkonomisk status, og denne forskjellen er signifikant. Dette er i tråd med Ungdata-analysene og tidligere forskning (se for eksempel Jacobsen mfl., 2021) og indikerer at foresattes sosioøkonomiske status har noe betydning for de unges kulturdeltakelse, og at kulturelle ressurser (utdanning) kan bety mer i så måte enn økonomiske ressurser (inntekt).

Dette ble også utdypet gjennom en klasseanalyse av de unges deltakelse, der en teoretisk basert forventning var at barn og ungdom med foresatte i kulturelt orienterte klasseposisjoner i større grad vil delta i kulturaktiviteter enn andre. Denne forventningen bygget på tidligere funn som viser at foresattes kulturelle ressurser har særlig betydning for barn og ungdoms deltakelse i denne typen aktiviteter (Jacobsen mfl., 2020). Analysen viser at barn og ungdom med foresatte som jobber i kulturelt orienterte høyere serviceyrker, i langt større grad deltar i kulturaktiviteter enn andre. Deltakelsen er dessuten noe høyere blant barn og ungdom fra hjem der foresatte er selvsysselesatte. Lavest er deltakelsen blant barn og ungdom som har foresatte som er faglærte arbeidere. Funnene tyder på at det er en delvis sammenheng mellom foresattes klasseposisjon (ifølge klasseskjemaet beskrevet i Oesch (2006)) og barn og

ungdoms deltakelse i kulturaktiviteter. Det er likevel ikke noen tydelig økonomisk klassesdeling i deltakelsen, og deltakelsen i den laveste klasseposisjonen er like høy som deltakelsen i noen av de høyere klasseposisjonene.

Kjennetegn ved lokale kulturorganisasjoner for barn og ungdom og arbeid med inkludering av unge

Analysen av lokallagsdataene viser at rundt en fjerdedel av alle kulturforeninger har hovedtyngden av medlemsmassen blant barn, ungdom og unge voksne i aldersspennet opp til og med 30 år. Dette er på nivå med det vi finner i foreninger innenfor hobby og fritid og andre kategorier, med unntak av idretten. Godt over halvparten av idrettslagene har barn og ungdom som en sentral del av målgruppen. Dette speiler funnene vi gjør basert på individdata fra ungdataundersøkelsene. Det kan også indikere at noen av forskjellene vi ser i deltakelsesnivået mellom kulturaktiviteter og idrettsaktiviteter, handler om i hvilken grad lokale kulturforeninger er rettet mot barn og ungdom. For analysens del definerer vi organisasjonene med tyngden av medlemmer i dette aldersspennet (0–30 år) som barne- og ungdomsorganisasjoner. Flertallet av kulturorganisasjonene innenfor denne avgrensningen er relativt små målt i antall medlemmer. De er i gjennomsnitt mindre medlemstunge enn idrettslagene og hobby- og fritidsorganisasjonene. Det vil si at medlemstallet i hovedsak er på opptil 100 medlemmer mot mellom 100 og 250 i de andre kategoriene. Når det gjelder virkelig store foreninger med 1 000 eller flere medlemmer, skiller imidlertid kunst- og kulturforeningene seg lite fra idrettslagene og hobby- og fritidsorganisasjonene. Vi undersøkte også i hvilken grad disse barne- og ungdomsorganisasjonene har medlemmer med minoritetsbakgrunn. Tre fjerdedeler av kulturorganisasjonene rapporterer at færre enn én av ti medlemmer har minoritetsbakgrunn. Dette er sammenlignbart med det vi ser blant idrettslagene, mens hobby- og fritidsforeningene skiller seg ut – en større andel av disse foreningene har ingen medlemmer i denne gruppen.

Når det gjelder aktiviteter, rapporterer kulturorganisasjonene (sammen med idrettslagene) at de oftere enn andre foreninger arrangerer øvinger, stevner og konkurranser. Tatt i betraktning at aktivitetene innenfor kunst og kultur og idrett i større grad er presentasjonsbaserte, er det ikke så overraskende at vi finner at de oftere har både øvinger, treninger, stevner og konkurranser. I tillegg ser vi at kunst- og kulturforeninger oftere har kulturaktiviteter. Resultatene reflekterer en sterkere aktivitetsorientering innenfor kunst og kultur, idrett og hobby og fritid enn det vi finner ellers i sektoren. Videre finner vi at kulturorganisasjonene i mindre grad enn andre foreninger arrangerer sosiale tiltak for medlemmer og andre utover de vanlige aktivitetene. Det ser ut til at dugnadsarbeid forekommer noe oftere innenfor kunst og kultur og idrett enn innenfor hobby og fritid og en del hyppigere enn i andre foreninger. Det kan

blant annet henge sammen med at dugnadsarbeid i regi av medlemmene (barn og ungdom), foresatte og andre i foreningen ikke bare er viktig for å gjennomføre aktiviteten, men også for å generere inntekter til disse foreningene. Eksempler er loppemarkeder, kafé- og kiosksalg, arrangementer og turneringer samt oppgaver som kommunen betaler foreningene for å gjøre.

Videre finner vi at mange barne- og ungdomsorganisasjoner på kulturfeltet har årlig kontakt med kommunale myndigheter, men at denne kontakten stort sett er svært begrenset. Flertallet samarbeider dessuten med andre aktører i lokalsamfunnet, både kommunale aktører og andre aktører, men datagrunnlaget gir oss ikke grunnlag for å utdype hva som ligger i dette samarbeidet. Til sist har vi undersøkt organisasjonenes inntektsgrunnlag og tilgang på lokaler. Kulturorganisasjonene baserer seg i større grad på inntekter fra deltakeravgifter, arrangementer og salg enn andre foreninger, selv om også medlemskontingenten er en viktig inntektskilde. Sammenlignet med idrettslag, hobby- og fritidsforeninger og andre foreninger ser de dessuten ut til å få en mindre andel av inntektene fra tilskudd fra kommune og stat og fylke. Når det gjelder andre former for støtte, som tilskudd fra stiftelser og sponing fra bedrifter, ligger de derimot på omtrent samme nivå. Kulturorganisasjonene får i tillegg en liten andel av inntektene fra gaver og innsamlinger, noe de har til felles med idrettslag og organisasjoner på fritidsfeltet. Ved siden av inntekter er også lokaler en viktig del av rammevilkårene til organisasjonene. Kulturorganisasjonene skiller seg klart ut fra både idrettslag, hobby- og fritidsforeninger og andre foreninger ved at andelen som eier eller er medeier i egne lokaler, er lavere, samtidig som andelen som leier lokaler, er høyere. Det peker i retning av at disse organisasjonene i større grad er avhengige av å leie kommunale lokaler gratis eller til redusert pris. Kulturorganisasjoner kan for eksempel være mer avhengige av kommunen for å få tilgang til lokaler på skolen og kulturskolen. Samtidig vet vi lite om i hvilken grad foreningene opplever at lokalene som er tilgjengelige, er egnet for kulturaktiviteten de driver. Tilgangen til lokaler speiler antakeligvis også de økonomiske rammevilkårene.

Den kvalitative analysen i dette kapittelet viser at det kan være forskjeller i hvilken grad og hvordan kulturorganisasjoner forholder seg til inkludering av barn og ungdom. Vi har tilnærmet oss dette ved å skille mellom utdannende og oppfostrende organisasjoner. Dette er to idealtyper som organisasjonene i studiene kan ha mer eller mindre likhetstrekk med. Noen av organisasjonene er opptatt av at de først og fremst skal være en arena der barn og ungdom kan utfolde seg og oppleve mestring, mens andre framhever aktiviteten som et middel til å oppnå sosiale formål. I de mest tradisjonelle organisasjonene, musikkorpset og ungdomslaget, finner vi både utdannende og oppfostrende elementer i organisasjonenes formål og målsettinger. Barrierer for rekruttering og deltakelse er manglende synlighet, stor konkurranse med andre aktører,

økonomi, utfordringer med å mobilisere til foreldreinnsats og organisasjonenes rammevilkår.

Når det gjelder deltakelse og inkludering, framhevet informantene at kulturaktivitetene er et alternativ til andre fritidstilbud. Kulturorganisasjonen vektlegger lek og utfoldelse framfor prestasjon, de er opptatt av betydningen av det sosiale i og utenom aktiviteten, og de iverksetter tiltak for å redusere økonomiske barrierer. Disse aspektene trekkes fram på tvers av organisasjonene, selv om det er noen forskjeller. Det er særlig i de medlemsbaserte, tradisjonelle kulturorganisasjonene vi studerte, at forholdet mellom lek og prestasjon tematiseres. Dette ble i mindre grad tatt opp i de mer aktivitetsorienterte organisasjonene, som også hadde andre typer aktiviteter. Det kan igjen ses i sammenheng med forholdet mellom de utdannende og oppfostrende elementene i aktivitetene. Sosiale tiltak anses både som del av – men også som adskilt fra – kjerneaktiviteten og som er et viktig supplement til den. Når det gjelder samarbeidet med kommunen, er det snakk om relativt uformelle samarbeidsrelasjoner som handler om å oppnå konkrete, avgrensede resultater i forbindelse med et tiltak eller en aktivitet. Kulturforeningene er i liten grad koblet på formelle råd og arenaer i kommunene. Dette er i tråd med hva man har funnet for barne- og ungdomsfeltet mer spesifikt (Trøttestad mfl., 2020).

Avsluttende betraktninger

Hva forteller resultatene i rapporten oss om sosiale forskjeller i barn og ungdoms deltakelse i kulturaktiviteter? Hva bør framtidig forskning vektlegge i lys av dette? I denne avsluttende delen søker vi å koble funnene fra analysen med noen av de teoretiske perspektivene og den tidligere forskningen som vi trakk fram i det første kapittelet.

En forklaring på de sosiale forskjellene vi ser i deltakelsen i kulturaktiviteter, kan ha sammenheng med økonomiske, kulturelle og sosiale ressurser og barrierer som igjen er knyttet til barn og ungdoms familie- og livssituasjon. Økonomiske barrierer kan handle om hva aktiviteten koster, kulturelle barrierer er knyttet til preferanser, valg og kulturelle koder, og sosiale barrierer har å gjøre med relasjoner og nettverk som en vei inn i aktiviteten. Analysene der vi bruker ungdomsundersøkelsene til å se på hvem som deltar i ulike aktiviteter, viser at det er en sammenheng mellom sosioøkonomisk status – som er et samlemål på økonomiske og kulturelle ressurser – og deltakelsen i kulturorganisasjoner. Det kan indikere at ressursforklaringen har noe for seg. Samtidig viser analysene også at sosioøkonomisk status ikke nødvendigvis er den eneste eller viktigste faktoren når vi skal forklare forskjeller i barn og ungdoms deltakelse i kulturaktiviteter. Forklaringen er sammensatt og handler for eksempel også om i hvilken grad de deltar i andre lignende aktiviteter.

Også analysen av kultur- og mediebruksundersøkelsene støtter delvis opp om en ressursforklaring. Resultatene kan tyde på at kulturelle ressurser gjør en

forskjell i den forstand at barn og ungdom med foreldre med lav og høy utdanning deltar i kulturaktiviteter i ulik grad. Vi ser det også i klasseanalysen, der det er en forskjell mellom dem som har foreldre i kulturelt orienterte høyere serviceyrker, og dem som ikke har det. Det kan handle om at barna sosialiseres inn i ulike kulturelle koder og forståelser, som igjen påvirker hvilke interesser de får, og hvilke organiserte fritidsaktiviteter de velger. Som vi var inne på i innledningskapittelet, kan også forskjeller i oppdragelsespraksiser mellom foreldre med høy og lav sosioøkonomisk status være en mulig forklaring på mønstrene vi finner. Barn og unges deltakelse i kulturaktiviteter kan i større grad være forbundet med intensiv foredling, som oftere er knyttet til familier med høy sosioøkonomisk status (Lareau, 2003). Dette innebærer en praksis der foreldrene tar en mer aktiv rolle overfor barna basert på en tanke om at de skal hjelpe dem med å nå potensialet sitt. Kulturaktiviteter som musikk, dans og teater kan kreve at barna øver på egen hånd, og foreldrenes engasjement og oppfølging vil kunne spille en viktig rolle. Det er dermed flere ting som peker i retning av betydningen av ressurser. Dette kan være økonomiske ressurser, men også kulturelle ressurser som foreldrenes vilje til å prioritere en intensiv oppfølging av barna når det gjelder kjøring, utstyr, dugnader og reise og opphold på arrangementer, turneringer eller treningssamlinger.

Selv om vi ikke finner at foresattes økonomi alene har en tydelig sammenheng med barn og ungdoms deltakelse i kulturaktiviteter, betyr ikke det at det ikke har noen betydning i det hele tatt. Ofte er det slik at foresattes inntekts- og utdanningsnivå henger sammen, siden utdanning har betydning for hvor man havner i yrkeslivet. Dermed kan forskjeller etter utdanningsnivå også reflektere forskjeller knyttet til familieøkonomi (Eimhjellen og Fladmoe, 2020). Vi vet samtidig lite om hvordan kostnadsnivået i kulturaktivitetene spiller inn, fordi dette ikke har vært undersøkt tidligere. Dermed er det vanskelig å vurdere akkurat hvordan familieøkonomien virker inn på deltakelsen utover de grunnleggende teoretiske resonnementene vi har trukket på i denne rapporten. Dette vil det være viktig å se nærmere på i framtidig forskning, både innenfor kulturorganisasjoner og andre organisasjoner. For å få en bedre forståelse av de sammenhengene vi ser i analysene, er det behov for data på individnivå og organisasjonsnivå som kan avdekke hvorvidt og i hvilken grad ulike barrierer spiller en rolle. Et annet fenomen det kan være verd å se nærmere på, er de unges frafall utover i tenårene, noe som i stor grad gjør seg gjeldende i idrettslagene, men også i noen grad i kulturorganisasjonene. Er det for eksempel slik at ressurser er avgjørende når aktiviteten blir mer spesialisert og intensiv? På kulturområdet kan det hende at de unge utover i tenårene blir fanget opp av andre tilbud som kanskje legger større vekt på sosial deltakelse, lek og utfoldelse enn prestasjoner.

De sosiale forskjellene kan også henge sammen med strukturelle forhold, det vil si trekk ved lokale kulturorganisasjoner som tilbyr kulturaktiviteter til barn og ungdom, og måten de arbeider med rekruttering og inkludering på.

Mange kulturorganisasjoner arrangerer aktiviteter for barn og unge, men det er ikke på langt nær like mange som har hovedtyngden av medlemmene sine blant de unge, slik som i idrettslagene. Det kan dessuten synes som om det er en forskjell i hvor stor andel av foreningene som har barn og ungdom som sentral målgruppe. Det kan for eksempel handle om i hvilken grad voksne i kulturorganisasjoner legger til rette for barns deltakelse, og hvor godt de etablerte kulturorganisasjonenes aktiviteter treffer denne gruppen. Det kan også hende at barne- og ungdomsaktivitetene er mer egenorganisert (som at man spiller i et band med venner eller driver med kunst- og håndverksaktiviteter alene). Den kvalitative analysen illustrerer samtidig at kulturorganisasjoner som har slike aktiviteter, i mange tilfeller har et aktivt og bevisst forhold til inkludering – selv når det ikke er et hovedmål for organisasjonen.

Når vi ser på kulturorganisasjoner som har medlemmer blant barn, ungdom og unge voksne, er det på overflaten mange likhetstrekk med andre foreninger når det gjelder medlemsmasse, aktivitetsnivå og kontakt med kommunen og andre myndigheter, selv om det også er noen forskjeller. For eksempel bærer de preg av å være mer spesialiserte og av å ha færre medlemmer enn andre foreninger. Vi har imidlertid tidligere pekt på at ulike typer kapasitet basert på økonomiske, humane og organisatoriske ressurser kan være av betydning. Fra tidligere forskning vet vi også at inntektene er mindre på kulturfeltet enn for eksempel innenfor idretten. Idretten får blant annet mye midler fra spillemidler og grasrotandelen, mens kulturorganisasjonene i mindre grad har slike større ordninger å støtte seg på, selv om det også finnes ulike former for nasjonale tilskudd her (Arnesen, 2021). Det kan dessuten se ut til at kulturorganisasjonene har en litt annen inntektsstruktur, og at de får en stor del av inntektene sine fra arrangementer og ulike typer salg. At en stor del av inntektene er knyttet til aktivitet, mens en relativt mindre del kommer fra medlemskontingenten, kan indikere et mer fleksibelt, men også uforutsigbart, inntektsgrunnlag. Det kan også være forskjeller mellom ulike kulturorganisasjoner og mellom kommunale og rent frivillige tilbud. Kommunale musikk- og kulturskoler kan for eksempel tenkes å tilby aktiviteter med kvalifiserte instruktører i egnede lokaler og med lave deltakelsesavgifter for den enkelte. Dette kan dermed være et mer inkluderende tilbud enn tilsvarende tilbud fra frivillige organisasjoner. I mange tilfeller er det også et samarbeid mellom kommunene og organisasjonslivet. Her er det sikkert store forskjeller mellom kommuner når det gjelder prioritering av ressurser til idrett, musikk og kultur, og i hvilken grad de støtter frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner økonomisk.

Kulturorganisasjonene har heller ikke like tett kontakt med de kommunale myndighetene som idrettslagene. Et viktig spørsmål som vi ikke får besvart med dataene som utgjør grunnlaget for denne rapporten, er hvilken rolle lokale kulturråd og barne- og ungdomsråd har. Idrettsrådene fungerer i mange kommuner som et viktig bindeledd mellom idrettslagene og kommunen og sikrer at idrettslagene er representert i saker som angår bruk av ressurser

(Wahldahl, 2009). Om det samme er tilfelle for kulturrådene, vet vi ikke, men forskjellene i kontakten kan peke mot at de ikke er like tett integrert med kommunen og har en mer perifer rolle enn idrettsrådene. Det kan igjen ha betydning for de lokale kulturorganisasjonenes tilgang på økonomisk støtte og annen støtte fra kommunen. De kvalitative analysene viser samtidig eksempler på kulturorganisasjoner som søker samarbeid med kommunen, både i gjennomføringen av aktiviteter for barn og ungdom, og ved at de søker om støtte til organisasjonen eller til å dekke deltakeravgiften for medlemmer. Noen samarbeider også med andre aktører som stiftelser, fond og lokale bedrifter for å sikre tilskudd til aktivitetene. Samarbeid med kommuner og andre støttespillere kan med andre ord ha stor betydning for kulturorganisasjonenes muligheter til å legge til rette for aktivitet og deltakelse.

Samlet sett får denne rapporten fram noen interessante funn både om barn og ungdoms deltakelse i kulturaktiviteter og om lokale kulturorganisasjoner og deres arbeid med å inkludere dem som står utenfor slike aktiviteter. Noen forhold har det imidlertid ikke vært mulig å undersøke i denne rapporten, for eksempel forskjeller etter geografi og minoritetsbakgrunn (men se Jacobsen mfl., 2021). I den videre forskningen vil det være viktig å få et bredere datagrunnlag som dekker en større del av det frivillige kulturfeltet, og som kan gjøre det mulig å undersøke mekanismer og faktorer på individ- og familienivå og på et strukturelt-organisatorisk nivå nærmere. Dette kan gi oss en bedre forståelse av barrierene som hindrer barn og ungdom i å delta i kulturaktiviteter, og av hvordan kulturorganisasjonene kan lykkes med å inkludere flere.

Litteratur

- Arnesen, D. (2020). *Finansiering av frivillighet: Frivillig sektors økonomi og lokallagenes rammevilkår*. (Rapport 2020:6). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <http://hdl.handle.net/11250/2639506>
- Arnesen, D. og Sivesind, K.H. (2021). *Organisasjonslandskap i endring 2009–2019: Fra ideologisk samfunnsendring til individuell utfoldelse?* (Rapport 2020:5). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <http://hdl.handle.net/11250/2639499>
- Bakken, A. (2017). *Ungdata 2017. Nasjonale resultater*. (NOVA Rapport 10/17). NOVA, Høgskolen i Oslo og Akershus. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/5117>
- Bakken, A. (2019a). *Ungdata 2019. Nasjonale resultater*. (NOVA Rapport 9/19). NOVA, OsloMet. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/2252>
- Bakken, A. (2019b). *Idrettens posisjon i ungdomstida. Hvem deltar og hvem slutter i ungdomsidretten?* (NOVA Rapport 2/19). NOVA, OsloMet. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/1298>
- Bakken, A., Frøyland, L.R. og Sletten, M.A. (2016). *Sosiale forskjeller i unges liv : hva sier Ungdata-undersøkelsene?* (NOVA Rapport 3/2016). NOVA, Høgskolen i Oslo og Akershus. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/3464>
- Eimhjellen, I. og Fladmoe, A. (2020). *Frivillighet, klasse og sosial ulikhet: Norsk frivillighet i et klasseperspektiv*. (Rapport 2020:1). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <http://hdl.handle.net/11250/2636123>
- Erdvik I. og Ervik, R. (2022). *Frivillige organisasjoners arbeid for inkludering av barn og unge. Barrierer, virkemidler og samspill med kommunene i inkluderingsarbeidet*. (Rapport 2022:2). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <https://hdl.handle.net/11250/2837166>
- Flyvbjerg, B. (2010). Five Misunderstandings About Case-Study Research. *Qualitative Inquiry*, 12(2), 219–245. <http://dx.doi.org/10.1177/1077800405284363>
- Frøyland, L.R. (2017). *Ungdata – Lokale ungdomsundersøkelser. Dokumentasjon av variabler i spørreskjemaet*. (Rapport). NOVA, Høgskolen i Oslo og Akershus.

- Hyggen, C., Brattbakk, I. og Borgeraas, E.M. (2018). *Muligheter og hindringer for barn i lavinntektsfamilier. En kunnskapsoppsummering*. (NOVA Rapport 11/2018). NOVA, OsloMet. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/5129>
- Jacobsen, S.E., Andersen, P.L., Nordø, Å.D., Sletten, M. og Arnesen, D. (2021). *Sosial ulikhet i barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. Betydningen av sosioøkonomiske ressurser, geografi og landbakgrunn*. (Rapport 2021:1). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <https://hdl.handle.net/11250/2728534>
- Lareau, A. (2003). *Unequal childhoods. Class, race, and family life*. University of California Press.
- Meld. St. 8 (2018–2019). *Kulturens kraft – Kulturpolitikk for framtida*. Kulturdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-8-20182019/id2620206/>
- Meld. St. 18 (2020–2021) *Oppleve, skape, dele – Kunst og kultur for, med og av barn og unge*. Kulturdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-18-20202021/id2839455/>
- Musick, M.A. og Wilson, J. (2008). *Volunteers: A social profile*. Indiana University Press.
- Oesch, D. (2006). Coming to Grips with a Changing Class Structure: An Analysis of Employment Stratification in Britain, Germany, Sweden and Switzerland. *International Sociology*, 21(2), 263–288. <https://doi.org/10.1177/0268580906061379>
- Savage, M. (2015). *Social Class in the 21st Century*. Penguin Random House.
- Seippel, Ø. (2005). *Orker ikke, gidder ikke, passer ikke? Om frafallet i norsk idrett*. (Rapport 2005:3). Institutt for samfunnsforskning. <http://hdl.handle.net/11250/177519>
- Seland, I., Persson, M. og Eriksen, I.M. (2019). *Barn og unges fritid i et kjønns- og likestillingsperspektiv*. (NOVA Rapport 5/19). NOVA, OsloMet. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/1323>
- Sivesind, K.H. (2012). Hvilken betydning har personlig bakgrunn og økonomi for barn og unges medlemskap i frivillige organisasjoner. I B. Enjolras, K. Steen-Johnsen, og G. Ødegård (red.). *Deltagelse i frivillige organisasjoner. Forutsetninger og effekter*. (Rapport 2012:4). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <http://hdl.handle.net/11250/177654>
- Solstad, G. M. og Bakken, A. (2020). *Evalueringsrapport av «Idrett for alle i Oslo». Kartleggingsrapport 2020*. (NOVA Rapport 8/20). NOVA, OsloMet. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/2994>
- Solstad, G.M., Sandvik, M.R. og Sletten, M.A. (2022). *Deltakelse, trivsel og inkludering i barne- og ungdomsidretten. Delrapport fra forskningen om Idrett for alle i Oslo*. (NOVA Rapport 1/22). NOVA, OsloMet. <https://hdl.handle.net/11250/2838461>

- Stenling, C. og Fahlén, J. (2014). Same same, but different? Exploring the organizational identities of Swedish voluntary sports: Possible implications of sports clubs' self-identification for their role as implementers of policy objectives. *International Review for the Sociology of Sport*, 51(7), 867–883. <https://doi.org/10.1177/1012690214557103>
- Vaage, O.F. (2018). *Kulturbruk ute og hjemme. Noen resultater fra kultur- og mediebruksundersøkelsen 2016 sammenlignet med tidligere år.* (Rapporter 2018/11). Statistisk sentralbyrå.
- Vandermeersch, H., Meganck, J., Seghers, J., Vos, S. og Scheerder, J. (2017). Sports, Poverty and the Role of the Voluntary Sector. Exploring and Explaining Nonprofit Sports Clubs' Efforts to Facilitate Participation of Socially Disadvantaged People. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 28(1), 307–334. <https://doi.org/10.1007/s11266-016-9799-8>
- Waldahl, R. (2009). *Samspill mellom idrett og kommune. Idrettsrådene - organisasjon, rolle og oppgaver.* (Rapport 2009:6). Institutt for samfunnsforskning. <http://hdl.handle.net/11250/2442538>
- Ødegård, G., Bakken, A. og Strandbu, Å. (2016). *Idrettsdeltakelse og trening blant ungdom i Oslo. Barrierer, frafall og endringer over tid.* (Rapport 2016:7). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <http://hdl.handle.net/11250/2445378>
- Ødegård, G. og Fladmoe, A. (2017). *Samfunnsengasjert ungdom. Deltakelse i politikk og organisasjonsliv blant unge i Oslo.* (Rapport 2017:2). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <http://hdl.handle.net/11250/2442826>
- Ødegård, G., Loga, J., Steen-Johnsen, K. og Ravneberg, B. (2014). *Felleskap og forskjellighet. Integrasjon og nettverksbygging i flerkulturelle lokalsamfunn.* Abstrakt forlag.

Appendiks

Appendikstabell 1. Deskriptiv statistikk for forklaringsvariablene i figur 7.

	Gj.snitt	St.avvik	Min.	Maks	N
Sosioøkonomisk status	3,25995	1,325387	1	5	380988
Jente	0,5088664	0,499922	0	1	380988
Klasse	3,173145	1,578782	1	6	380988
2018/2019	0,4022148	0,4903455	0	1	380988
Aktiv kor, korps, orkester	0,0622184	0,2415521	0	1	413720
Aktiv kultur- og musikkskole	0,1117267	0,3150303	0	1	375989
Aktiv religiøs organisasjon	0,1850888	0,3883701	0	1	377154
Aktiv idrettsorganisasjon	0,5276209	0,4992372	0	1	378988

Appendikstabell 2. Regresjonstabell for Figur 7

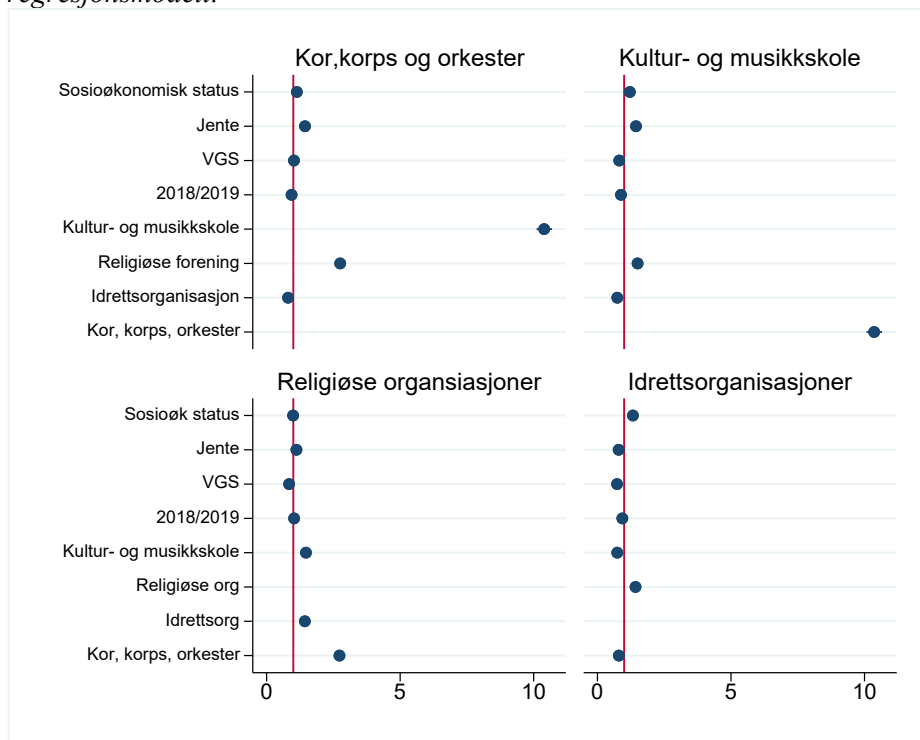
	Kor, korps og orkester	Kultur- og musikkskole	Religiøse organisasjon	Idretts- organisasjon
	b/st.feil	b/st.feil	b/st.feil	b/st.feil
Sosioøkonomisk status	0,006*** (0,00)	0,016*** (0,00)	-0,001* (0,00)	0,065*** (0,00)
Jente	0,017*** (0,00)	0,031*** (0,00)	0,016*** (0,00)	-0,051*** (0,00)
VGS	0,002*** (0,00)	-0,016*** (0,00)	-0,024*** (0,00)	-0,072*** (0,00)
2018/2019	-0,003*** (0,00)	-0,010*** (0,00)	0,005*** (0,00)	-0,016*** (0,00)
Kultur- og musikkskole	0,251*** (0,00)		0,067*** (0,00)	-0,067*** (0,00)
Religiøs forening	0,069*** (0,00)	0,039*** (0,00)		0,080*** (0,00)
Idrettsorganisasjon	-0,011*** (0,00)	-0,025*** (0,00)	0,051*** (0,00)	
Kor, korps, orkester		0,413*** (0,00)	0,194*** (0,00)	-0,050*** (0,00)
Konstantledd	-0,003* (0,00)	0,077*** (0,00)	0,204*** (0,00)	0,563*** (0,00)
Tilpasset R2	0,1295	0,1324	0,0408	0,0991
Prob > F	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)
N	413 720	413 720	413 720	413 720

* p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

Appendikstabell 3: Regresjonstabell for Appendiksfigur 1, logistisk regresjon av aktivitet i kultur- og musikkorganisasjoner.

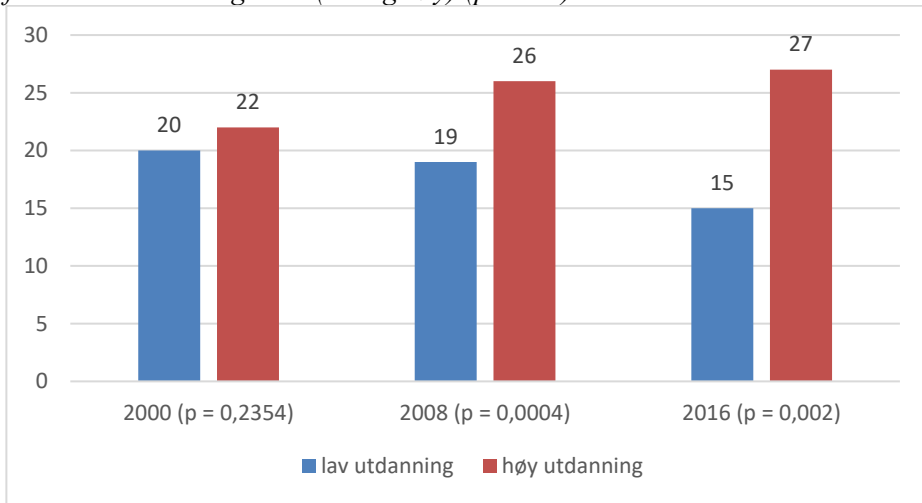
	Kor, korps og orkester	Kultur- og musikkskole	Religiøs organisasjon	Idrettsorganisasjon
	b/st.feil	b/st.feil	b/st.feil	b/st.feil
Sosioøkonomisk status	0,125*** (0,01)	0,193*** (0,00)	-0,007* (0,00)	0,284*** (0,00)
Jente	0,363*** (0,01)	0,367*** (0,01)	0,110*** (0,01)	-0,228*** (0,01)
VGS	0,024*** (0,00)	-0,202*** (0,00)	-0,172*** (0,00)	-0,309*** (0,00)
2018/2019	-0,066*** (0,01)	-0,125*** (0,01)	0,030*** (0,01)	-0,070*** (0,01)
Kultur og musikkskole	2,341*** (0,01)		0,388*** (0,01)	-0,298*** (0,01)
Religiøs forening	1,013*** (0,01)	0,408*** (0,01)		0,355*** (0,01)
Idrettsorganisasjon	-0,217*** (0,01)	-0,295*** (0,01)	0,360*** (0,01)	
Kor, korps og orkester		2,338*** (0,01)	1,004*** (0,01)	-0,220*** (0,01)
Konstantledd	-4,149*** (0,03)	-2,556*** (0,02)	-1,373*** (0,02)	0,261*** (0,01)
Pseudo R2	0,1830	0,1335	0,0398	0,0745
Prob > F	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)	(0,0000)
Log likelihood	-78765,413	-122857,02	-188133,3	-265118,05
N	413 720	413 720	413 720	413 720

Appendiksfigur 1. Regresjonsplott for korps, kor og orkester, kultur- og musikkskoler, religiøse foreninger og idrettslag basert på en logistisk regresjonsmodell.

Kilde: Ungdataundersøkelsene fra 2018 og 2019 (N = 413 270).

Appendiksfigur 2. Barn og ungdoms deltakelse i kulturaktiviteter etter foresattes utdanningsnivå (lav og høy) (prosent).

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene (N = 579 / 513 / 470)

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

Rapport 2022:05

<p><i>Forfatter/Author</i> Daniel Arnesen, Åsta Dyrnes Nordø og Karl Henrik Sivesind</p>
<p><i>Tittel/Title</i> Unges deltakelse i kulturfrivilligheten Sosiale forskjeller i barn og ungdoms deltakelse i lokale kulturaktiviteter og inkludering i frivillige kulturorganisasjoner</p>
<p><i>Sammendrag</i> Formålet med denne rapporten er å bidra med kunnskap om hvordan kulturorganisasjoner inkluderer barn og unge i frivillige kulturaktiviteter, hva som kjennetegner lokale kulturorganisasjoner som har aktiviteter for denne gruppen, og hvordan organisasjoner arbeider på dette området. Det gjør vi ved å undersøke forskjeller i unges deltakelse i kulturaktiviteter, kjennetegn ved lokale kulturorganisasjoner for barn og ungdom, hvilke erfaringer ledere og frivillige i organisasjonene har med inkluderingsarbeid, og hvordan de opplever de lokale rammebetingelsene. Analysene i rapporten er basert på et sammensatt datagrunnlag, herunder ungdomsundersøkelser fra 2018/19, kultur- og mediebruksundersøkelser fra 2000, 2008 og 2016, lokallagsundersøker fra 2019 og kvalitative intervjuer med representanter for fem kulturorganisasjoner fra 2021.</p> <p>Analysene av data fra både ungdomsundersøkelsene og kultur- og mediebruksundersøkelsene viser at en del barn og ungdom er med i kulturorganisasjoner og kulturaktiviteter. Det stor variasjon i hvor ofte barn og ungdom deltar, men frafallet i tenårene er ikke like stort som det vi for eksempel finner i idretten. Vi finner også at en større andel jenter enn gutter deltar i kulturaktiviteter. Samtidig viser analysene av Ungdata at det er forskjeller i barn og ungdoms deltakelse etter foreldrenes sosioøkonomiske status. Andelen som deltar i kulturaktiviteter, er lavere blant barn og ungdom som kommer fra hjem med lite sosioøkonomiske ressurser, enn blant dem som kommer fra hjem med store sosioøkonomiske ressurser. Faktorene som virker inn på deltakelsesnivået, er imidlertid sammensatt og knyttet til forhold som kjønn og eksisterende organisasjonsdeltakelse. Videre indikerer analysene av data fra kultur- og mediebruksundersøkelsene at foresattes kulturelle ressurser, indikert ved utdanning, har særlig betydning.</p> <p>Analysen av ulike kjennetegn ved kulturorganisasjoner som har aktiviteter for barn og ungdom, viser at de er relativt spesialiserte og aktivitetsorienterte. Mye av inntektene genereres gjennom konkret, inntektsbringende aktivitet. De har dessuten mer begrenset kontakt med kommunale myndigheter enn andre foreninger. En kvalitativ casestudie viser videre at det kan være forskjeller i hvilken grad og hvordan lokale kulturorganisasjoner forholder seg til inkludering av barn og ungdom. Barrierer for deltakelse er manglende synlighet og stor konkurranse med andre aktører, økonomi, utfordringer med å mobilisere til foreldreinnsett og organisasjonenes rammevilkår. Når det gjelder inkludering, framhevet informantene at kulturaktivitetene er et alternativ til andre fritidstilbud. Kulturorganisasjonene vektlegger lek og utfoldelse framfor prestasjon, de er opptatt av det sosiale i og utenom aktiviteten, og de iverksetter tiltak for å redusere økonomiske barrierer.</p>
<p><i>Emneord</i> Barn og ungdom, kulturfrivillighet, kulturorganisasjoner, sosial ulikhet</p>

Formålet med denne rapporten er å bidra med kunnskap om hvordan kulturorganisasjoner inkluderer barn og unge i frivillige kulturaktiviteter, hva som kjennetegner lokale kulturorganisasjoner som har aktiviteter for denne gruppen, og hvordan organisasjoner arbeider på dette området. Det gjør vi ved å undersøke forskjeller i unges deltakelse i kulturaktiviteter, kjennetegn ved lokale kulturorganisasjoner for barn og ungdom, hvilke erfaringer ledere og frivillige i organisasjonene har med inkluderingsarbeid, og hvordan de opplever de lokale rammebetingelsene. Analysene i rapporten er basert på et sammensatt datagrunnlag, herunder ungdataundersøkelser fra 2018/19, kultur- og mediebruksundersøkelser fra 2000, 2008 og 2016, lokallagsundersøker fra 2019 og kvalitative intervjuer med representanter for fem kulturorganisasjoner fra 2021.

ISBN (trykk): 978-82-7763-735-8

ISBN (digital): 978-82-7763-734-1

ISSN (trykk): 1891-2168

ISSN (digital): 1891-2176

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
c/o ISF
Munthes gate 31
Pb. 3233 Elisenberg
0208 Oslo

www.sivilsamfunn.no